

Reinbeitedistrikt 19/32T
Lakselvdalen-Lyngsdalen
Boazoorohat Ivgolåhku

Distriktsplan

- *Golmma riikkarajat boazodoallu* -
Nomadisk - og grenseoverskridende reindrift

Troms- og Vest-Finnmark reinbeiteområde

April 2023

Oppdatert 03.04.2023

Innledning

Ved lov av 23.2 1996 nr. 7 ble lov av 9.juni 1978 nr. 49 om reindrift endret. Av forarbeider vises til St. meld. nr. 28 (1991-92) og Otprp. nr. 28 (1994-95). Den nye reindrifftsloven trådte i kraft 1. juli 2007 (lov 2007-06-15 nr. 40)

For hvert reinbeitedistrikt ble det ved endringen innført krav om obligatorisk distriktsplan (tidligere § 8a, nå § 62). Bestemmelsen har sitt utgangspunkt i at reindriftnæringen skal ha indre selvstyre og økt ansvar for ressursforvaltning. Samtidig skal distriktsplanen gi reindriften bedre arealvern og virke konfliktforebyggende ved at kommuner, fylkeskommuner og Fylkesmenn får et best mulig grunnlag for å ivareta reindriftnæringens interesser i arealplanarbeidet,

Planen vil være et offentlig dokument og sendes til kommuner, fylkeskommuner, fylkesmenn og andre planinstanser. Planen skissere utnyttningen av beiteressursene i distriktet og bruken av distriktet for øvrig med særlig tanke på drifts- og flyttemønster, eksisterende og planlagte anlegg, beitebruk, og særlig sårbare områder for reindriftnæringen.

En viktig del av planen vil være kartvedleggene. Kartvedleggene vil gi en enklere oversikt over grenser, sesongbeitebruk, og inngrep enn om dette bare skulle vært beskrevet med ord. Men det gjøres oppmerksom på at kartbladene alene ikke har rettsvirkning. Kartene vil etter hvert bli utarbeidet i GIS - format. Det har i tillegg blitt utarbeidet bruksregler som revideres årlig,

Den formelle rammeverket for denne planen er reindrifftsloven av 2007-06-15 nr. 40. Det er også lagt vekt på St. Meld. Nr. 28 (1991-1992), en bærekraftig reindrift. Isolert fra offentlig lovverk, er alders tids bruk et rettsinstitutt som regulerer og er rettighetsdannende for reinbeitedistriktets rammebetingelser som beiteområder, flytteleier og tradisjonell driftsmønster. Alders tids bruk har hatt stor betydning når spørsmål om rett til grunn og naturressurser er blitt avgjort i de områdene som tradisjonelt har vært til bruk av samer, på samisk kalt Sapmi¹. Det kan vises til dommen Brekken, Trollheimen, Korsjøfjell, Aursunden, Altevann, Svartskogen, Selbu, Fosen, Seiland og Hinnøya

Distriktsplanen bygger på reindrifftsloven av 15.juni 2007, og er tilpasset de lokale og regionale forhold i reinbeitedistriktet.

---

¹ Sapmi eller Samiid eatnan er samisk egenbetegnelse på de samiske områdene; sameland

Bakgrunnen for denne planen er reindriftslovens § 62 der det står følgende:

«Distriktsstyret skal utarbeide en distriktsplan for distriktet som skal inneholde de opplysninger om virksomheten i distriktet som er nødvendige for den offentlige planlegging.»

Formålet med denne offentlige planen er å synliggjøre og beskrive reindrifta i lokalområdet og de hensynene som gjør seg gjeldende. Ved at distriktsplaner sendes planmyndighetene, vil disse få en mulighet til å skaffe seg kunnskap om reindrifta i lokalområdet, slik at de får bedre beslutningsgrunnlag for å ivareta reindriftas interesser og utviklingsmuligheter. En distriktsplan vil være med på å synliggjøre reindriftas interesser, verdier og samfunnsansvar. Distriktsplanen må sees i sammenheng med gjeldende reindriftskart som ligger tilgjengelig i Kilden. Det som allerede nå er å bemerke er at tilgjengelig kart i Kilden ikke er oppdatert, og er derfor mangelfull. Den kan likevel ha sin verdi som grovskisseringen av arealbruken i distriktet.

Reinbeitedistriktet er organisert med eget styre og leder som er valgt av årlige årsmøter, jf. reindriftslovens § 49. Distriktet er en privatrettslig, selvstendig høringsinstans. Alle saker der hvor reinbeitedistriktets interesser vil kunne bli berørt, skal forelegges for distriktet.

Det er også utarbeidet bruksregler hva angår interne forhold og privat rettslige rammebetingelser.

Distriktsplanens hensikt er å virke som informasjon mot eksterne interessenter. Derfor kan den ha karakter som belærende. For distriktets reineiere er det utarbeidet bruksregler som både forplikter og gir rettigheter

Kort oppsummering av distriktet og distriktets flytte- og driftsmønster:

Distriktet er et ytterdistrikt med sommerbeite i Troms reinbeiteområde og vinterbeite i Vest-Finnmark reinbeiteområde. Distriktets vår- og sommerbeitearealer fordeles omtrent likt mellom Tromsø, Balsfjord, Lyngen og Storfjord kommuner på Lyngahalvøya. Høstbeitet og oppsamlingsområdet er i Indre Troms langs riksgrensen Norge-Sverige. Reinflyttinger mellom sesongbeiter foregår over land og tidvis med kryssing av landegrensene til Sverige og Finland. Vinterbeitene er i Vest-Finnmark i Kautokeino kommune.

Sommerbeitedistriktet er vernet som landskapsområde. Deler av flytteleien er også vernet som både landskapsvernområde og nasjonalpark. Om vinteren er distriktet tett opp til Anarjohka nasjonalpark.

Det foreligger planer om å verne deler av høstbeitet ved treriksrøysa – som samarbeidsprosjekt mellom Norge, Sverige og Finland.

Distriktet består i dag av to sommersidaer og vintersidaer. Etter nåværende drifts- og flyttemønster er Turi sidaen avhengig av pramming eller biltransport for å komme til og fra sommerbeitet. Flytting foregår med

landgangsfartøy til/fra gjerdeanleggende enten på Ullsfjordsiden eller Lyngfjordsiden til/fra Burfjord. Høst- og vårflytting til og fra landings- og føringsplassen Burfjord og vinterbeite skjer gjennom distrikt 33 Spalca og Midtre sone flyttesystem. Ved bruk av trailere skjer transport til/fra Avzzi og Lyngenhavøya. Innflytting skjer månedskifte april/mai og utflytting i desember. Flyttetidspunkter vil variere noe, alt avhengig av klima- og andre forhold utenfor eget kontroll. Køsystemet hos de store flyttesysteme er også avgjørende.

Gaup siidaen utøver fortsatt det tradisjonelle nomadiske drifts- og flyttemønsteret med flytting over norsk landejord både vår og høst. Siidaen flytter til og fra høstbeitetområde gjennom reinbeitedistrikt 24 Bassevuovdi (Helliskogen) i Troms reinbeiteområde, 37 Skárfvággi og 36 Cohkolat ja Biertavárri-Raisduottar i Vest-Finnmark reinbeiteområde. Videre i hovedsak gjennom distrikt 30A Vestre sone/Oarjabealli før ankomst vinterbeiteområdet. Vårflyttingene starter rundt midten/slutten av april. Kalving på sommerbeitet starter i begynnelsen av mai. Hovedmerking foregår i perioden mellom juli og september. Utflytting starter etter at slaktedyrene er tatt ut - fom. slutten av september – begynnelsen av oktober. Hele høsten trekker reinsdyrene fra sommerbeitet til høstbeitet i indre-Troms som også er det viktigste oppsamlingsområdet. Fra månedsskiftet november/desember starter flytting mot vinterbeite. Flytting skjer i hovedtrekk langs riksgrensen Norge-Finland.

Under høstflytting er det dette distriktet som først kommer inn i RLVO ved Ráisduottarháldi. Etter opphold ved Somajávri beites det gradvis over til nasjonalparken. Derfra forflyttes reinflokken til Sidusgohpi med oppsamling på nordsiden av Deatnomuotki. Dalføret passerer i samlet flokk som videre drives over Fállečearru til Sáitejávri. Den samme traseen følges også om våren. Oppholdstid i nasjonalparken kan variere noe. Det kan avgjøres av faktorer som køsystemet inn til fellesbeitedistriktene 30A og 30 B og om det er annen rein på flyttraseen, føre- og værforhold, sammenblandinger etc..

Ved flytting benyttes den åpne delen av Reindriftsforvaltningens hytter ved riksgrensen, den i Ditnu, Bidjosvaggi, Deatnomuotki, Sidusgohpi og på Somajávri, samt lavvo/gumpi.

Vår- og høstflytting skjer normalt i snøperioden med snøskuter. Snøfattige høster har medført bruk av ATV i under flytting

Betingelser for bærekraftig velordnet reindrift:

1. Få tilbake de rettmessige tradisjonelle vinterbeiteområdene som Fylkesmannens har anektert til fordel for øvrige siidaer
2. Sperregjerde på østsiden av sommerbeitet- over Balsfjordeidet
3. Sperregjerde på sørsiden av høstbeite og oppsamlingsområdet ved riksgrensen
4. Rovvilttap og skader/merarbeid ift med store rovvilt og ørn under kontroll
5. Redusere press på sommerbeitearealer fra friluft - reversering av verneområdet og besøksstrategien
6. Alle distrikter og samebyer følger vedtatte bruksregler og lovverket
7. Saueantall iht. disponible beiteressurser for rein
8. Økning av høyeste reintall
9. Flere siidaandeler (rekruttering)
10. Sikre transport ved ekstreme vinterperioder
11. Eksproprierte utmarksarealer i tilknytting til slakte- og merke anleggsområdet

Reinbeitetgrensen går langs sjøkanten rundt hele Lyngenhavøya og følger E6 over Balsfjordeidet. Reinbeite er med andre ord alt som ikke er legitimt inngjerdet og kan foreta beiting i utmark fra sjøkanten til fjelltoppen. Vi får tidvis meldinger om at rein kan ikke være der og der - oppfatning er at rein skal være på fjellet. Dette er en alvorlig misforståelse. Vår- og høstbeite skjer i lavereliggende områder. Det er kun som sommeren når varmen setter inn at reinen trekker høyere opp. For oss og reindriften er skogsområder og dalbunn like viktig som høyere fjellområder. Dyrket mark som ikke er forsvarlig

inngjerdet blir oppfattet som reinbeite. Gårdsbruker har selvstendig ansvar for å gjerde inn dyrket mark. Udyrket mark og andre uberørte områder skal ikke gjerdes inn.

Vi har muligens Norges lengste flyttelei som snor seg til dels i overlappende grad via Sverige og Finland, to fylker, 8 kommuner og forbi 30-40 sommer- og vintersidaer. Det passerer vel 100.000 rein på veien og ca. 100.000 rein beiter i nærheten hele vinteren.

Kontakt og adresse:

Reinbeitedistrikt IVGOLAHKU 19-32T Lakselvdalen-Lyngsdalen

Postboks 628 Sentrum

9256 Tromsø

Tlf 411 05 277

E-post: ivgolahku@gmail.com

E-post; henrik.gaup@gmail.com

Leder:

Johan Ailo H. Gaup

Epost: johanaig21@hotmail.com

Tlf. 986 33 079

Innholdsfortegnelse

1. Reindrift	8
1.1 Reindrifftsretten	9
1.2 Historie	15
1.3 Den nye reindrifftsloven	16
2. Reinbeitedistriktet	20
2.1 Administrative forhold / forvaltning.....	24
2.2 Distriktsgrenser	25
2.3 Rammebetingelser	26
2.4 Distriktets medlemmer.....	27
2.5 Andre reinbeitedistrikter (sommer)	27
3. Arealbruk og driftsform	27
3.1 Sommerbeitedistriktet	27
3.1.1 Tromsø kommune	28
3.1.2 Balsfjord kommune	28
3.1.3 Lyngen Kommune	28
3.1.4 Storfjord kommune	28
3.1.5 Generelt for alle kommuner:.....	29
3.2 Reindrifftsens arealbehov.	31
3.2.1 Kalvingsområder.....	32
3.2.2 Luftingområder	32
3.2.3 Tidlig høstbeite/parringsområder.....	33
3.2.4 Sein høst.....	33
3.2.5 Vinterbeite	33
3.2.6 Oppsamlingsområder	34
3.2.7 Flytteleier	34
3.2.8 Vegetasjon og beiteforhold.....	35
3.3 Beite- og driftsforhold	35
4. Flytte- og driftsmønster	37
4.1 Områder for kalving	39
4.2 Sommerbeite	40
4.3 Høstbeite	41
4.4 Vinterbeiter	42
4.4.1 Beskrivelse av vinterbeitet til distrikt 19/32T.....	43
4.4.2 Dagens vinterbeiteområde for distrikt 19/32T	44
4.4.3 Tidlig- og senvinterbeiter for Ivgulahkku:	45
4.5 Flytteleier	45
4.6 Oppsamlingsområder	50
4.7 Anlegg og bolig/hytter.....	51
4.8 Planlagte reindriffts/-sperregjerder:	53
5. Motorferdsel	55
5.1 HMS	58
6. Eksterne forhold	58
6.1 Økende saueantall på Lyngenhelvøya	64

7. Vassdragsutbygginger.....	67
8 Kraftlinjer.....	69
9 Veger og stier	70
10 Lyngsalpan landskapsvernområde	71
9 Forurensning.....	76
10 Rovdyr	77
11 Norsk-Svensk reinbeitekonvensjon	78
12 Utfordringer og problemer:	79
13 Avslutning	81
14 Vedlegg.....	82
14.1 Barmarkskjøreplan (kart).....	82
14.2 Flytte- og trekkeleier samt oversikt gjerder/anlegg.....	82
15. Referanser	82

1. REINDRIFT

Norge er en stat som er dannet på territoriet til to folk, samer og nordmenn. Samene er vårt lands urfolk, og dette kommer til uttrykk i Grunnloven § 110 a, en bestemmelse som kom inn i vår grunnlov i 1988. Der heter det:

"Det påligger Statens Myndigheter at lægge Forholdene til Rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og udvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfundsliv."

Dette er forpliktelser som ikke bare følger av vår grunnlov, men også av internasjonale forpliktelser, som ILO-konvensjon nr. 169 om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater og FN-konvensjon om sivile og politiske rettigheter fra 1966. Den siste konvensjonen er for øvrig innkorporert i norsk lov gjennom menneskerettsloven av 21. mai 1999 nr. 30. Etter § 3 i denne loven har FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter rang foran annen lovgivning.

Reindriftsretten bygger på alders tids bruk, og reguleres gjennom Lov om Reindrift av 2007

§ 9. Rett til å eie rein i det samiske reinbeiteområdet

Bare personer som har rett til reinmerke, jf. § 32, har rett til å eie rein i det samiske reinbeiteområdet. Det er et vilkår for å eie rein at reinen inngår i en siidaandel eller sideordnet rekrutteringsandel som blir drevet av en ansvarlig leder etter reglene i §§ 10 flg.

Innenfor det samiske tamreinområdet er det bare personer av samisk ætt som er bosatt i Norge som kan drive reindrift. I tillegg kreves det at enten foreldre eller besteforeldre har hatt reindrift som hovednæring. Adgangen til å drive reindrift begrenses ytterligere av at det kreves konsesjon, driftsenhet, for å være selvstendig næringsdrivende i reindrift. Selv om reindriften selv har ønsket å rekruttere flere reineiere eller stadfeste driftsenheter til aktive reindriftsutøvere, så har antall konsesjoner vært begrenset av staten. Etter den nye reindriftsloven er det enstemmighet blant siidaandelene som bestemmer etablering av nye siidaandeler. Reindriften hører inn under Landbruksdepartementet, med Reindriftsforvaltningen som ytre etat. Den regionale forvaltningen av reindrift blir fom. 1. januar 2014 lagt under Fylkesmenn. Reindriftsstyret videreføres som i dag og skal sikre samisk medvirkning i den offentlige forvaltningen av reindrift. På nasjonalt nivå har vi et *Reindriftsstyre* der den sentrale Reindriftsforvaltningen i Alta er sekretariat. Reindriftsstyret har en rådgivende funksjon ovenfor Reindriftsforvaltningen samt at de har avgjørelsesmyndighet i en del saker av næringspolitisk karakter. Representantene oppnevnes av Landbruksdepartementet og Sametinget.

På områdenivå finnes det seks områdestyret, der Reindriftsforvaltningens områdekantoret har sekretariatsfunksjonen. Områdestyrene er tillagt avgjørelsesmyndighet i en rekke saker av næringsmessig karakter samt at de er tillagt rollen som reindriftsmyndighet etter plan- og

bygningloven og energiloven. Representantene oppnevnes av Sametinget og Fylkestinget. Fom. 1. Januar 2014 overføres områdestyrets myndighet til fylkesmennene. Fylkesmennene vil dermed bli den statlige regionale fagmyndighet i den offentlige forvaltning av reindriften.

Reinbeiteområdene er inndelt i *reinbeitedistrikter*. Det er i alt 79 reinbeitedistrikter i Norge. De respektive distriktsstyrene representerer distriktenes interesser og skal i tillegg påse at reindriften foregår i samsvar med gjeldende regler. Distriktsstyret er både et offentlig og privatrettslig organ.

I tillegg har hvert reinbeitedistrikt et eget *distriktsstyre* valgt av og blant aktive reieneierne i distriktet. Distriktsstyret ivaretar selv sekretariatsfunksjonen. Reinbeitedistrikt v/distriktsstyrene er privatrettslige non-profit virksomhet som er tillagt begrenset offentlig myndighet. I forhold til for eksempel tiltak etter plan og bygningloven og energiloven er distriktsstyrets oppgaver først og fremst å ivareta de privatrettslige oppgaver på vegne av reindriften. Et reinbeitedistrikt skal ha ansvaret for tilrettelegging av felles virksomhet, forvalte felles anlegg og legge til rette for en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrift med basis i samisk kultur, tradisjon og sedvane til gagn for reieneiere i distriktet, jfr LOV 2007-06-15 nr.40: Lov om reindrift.

Den enkelte reindriftsutøver driver sjelden alene, men inngår i et arbeidsfelleskap, *siida*. For å kalle noe for en siida forutsetter dette etter reindriftsamisk forståelse følgende:

- at det eksisterer en reinflokk,
- at reinflokken holdes samlet og at det foregår aktiv gjeting/vokting,
- at det i alminnelighet deltar en eller flere reindriftsfamilier med sine rein i fellesskapet
- at det er en nomadisk drifts- og flyttestruktur

Siidaen er nevnt i 1978-loven § 2 annet ledd annen setning og i § 6 siste ledd i forskrift om distriktsstyre fastsatt av Landbruksdepartementet 4. mars 1987. Bestemmelsen kom inn i loven ved lovendringen i 1996, men er ellers ikke et begrep som loven viser til. I den reviderte reindriftsloven som trådte i kraft fom. 1. juli 2007, er institusjonen siida en vesentlig del av loven.

Reindriften er ikke bare økonomisk orientert, den har også en sosial dimensjon. Slektskap og reindrift følger hverandre og samspillet mellom disse elementene er viktig.

1.1 REINDRIFTSRETTE

Den samiske reindriftsretten hviler på et selvstendig rettsgrunnlag i kraft av alder tidsbruk og sedvane, og er en bruksrett på statlig og privat grunn, innenfor det samiske reinbeiteområdet.

Utøvelsen av reindrifta er regulert gjennom reindriftsloven av 15. juni 2007 nr. 40. Reindriftsloven er ikke grunnlaget for reindriftsretten, men gir en nærmere definisjon av innholdet i dissertertighetene, samt en regulering og styring av utøvelsen.

Dette innebærer at reindriftas rettsstilling ikke er uttømmende regulert gjennom reindriftsloven. Loven må suppleres med rettigheter ervervet gjennom sedvane, alderstids bruk, særskilt rettsgrunnlag med mer. Reindriftsloven skal bidra til sikring av reindriftsarealene i det samiske reinbeiteområdet som reindriftas viktigste ressursgrunnlag. Ansvar for sikring av arealene påhviler både innehavere av reindriftsretten, øvrige rettighetshavere og myndighetene, jf. reindriftslovens § 1 andre ledd.

Rettsutviklingen de siste 10 årene har vært betydelig innenfor reindriftsretten. Rettspraksis, arbeidet med rammebetingelser i reindrifta og arbeidet frem mot reindriftsloven, viser at reindrift har etablert særskilte rettigheter over den grunn de har disponert. Den nye reindriftsloven har en rekke bestemmelser som fremhever at det skal tas hensyn til rettigheter etablert på særskilt rettsgrunnlag, jf. reindriftslovens § 3.

[Grunnlovens](#) § 108 forplikter både kommunale, regionale og statlige myndigheter til å gjøre hensynet til samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv til gjenstand for særskilt behandling og vurdering i samfunnsplanleggingen generelt, og i arealplanleggingen spesielt. Dette gjelder i samtlige kommuner og regioner hvor det utøves samisk reindrift.

Brukerinteressene har etter Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven) Rett til å bli konsultert etter sameloven § 4-2, jf. § 4-1. En slik konsultasjonsplikt foreligger for fylkeskommuner og kommuner, jf. Sameloven § 4-4.

I forholdet mellom det offentlige og reindriftsnæringa er internasjonale konvensjoner som Norge har sluttet seg til, av stor betydning. Konvensjoner setter grenser for hva lovgiver og forvaltning kan foreta seg når det gjelder f.eks. areal inngrep der det utøves samisk reindrift. Det stilles også krav til myndighetene med sikte på å ivareta reindriftsnæringa som et viktig grunnlag for samisk kultur og samfunnsliv.

Disse forpliktelsene følger ikke bare av internrettslige lover, men også av internasjonale forpliktelser, som ILO-konvensjon nr. 169 om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater:

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/aid/temadokumenter/sami/sami_grunnlag_ilo_norsk_070507.pdf og FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter fra 1966

<https://www.fn.no/om-fn/avtaler/menneskerettigheter/konvensjon-om-sivile-og-politiske-rettigheter> . Den siste konvensjonen er inkorporert i norsk lov gjennom menneskerettsloven av 1999, <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30?q=menneskerettighetsloven>.

Det følger av § 3 i menneskerettighetsloven, at FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter har forrang i kollisjonstilfeller med annen internrettslige lover. Dette har betydning for all forvaltning av reindriften, og den setter rammer for hvor mye en enkelt reiseier kan tåle av eks. inngrep, før dette inngrepet er et brudd på artikkel 27. Reindriften beiterrett er også beskyttet av Den europeiske menneskerettighetskonvensjons første tilleggsprotokoll artikkel 1 (EMK P1-1), https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2.

Forpliktelsene som følger av ovennevnte konvensjoner omfattes også av plan -og bygningsloven, <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71?q=plan%20og%20byggningsloven>. Dette må ivaretas gjennom praktisering av plan- og bygningsloven, jf. § 3-1, fjerde ledd. Nærmere informasjon om denne finnes i «Sametingets planveileder»:

https://sametinget.no/_f/p1/icbedd20e-c307-4d3a-b30e-43a72d69c0c4/sametinget_planveileder-2021.pdf .

Det er reindrift på 40 % av Norges landareal og lovgivning og myndighetsutøvelse knyttet til arealforvaltning er derfor svært viktig for næringa. Av lover kan særlig nevnes plan- og bygningsloven, naturmangfoldloven, dyrevelferdsloven, mineralloven, jordloven, energiloven og kulturminneloven m.m. I tillegg kan ulike forhold vedrørende staten som grunneier og Finnmarkseiendommen trekkes fram. Det foreligger også statsgrunn i landet for øvrig, og forvaltningen av disse arealer kan ha stor betydning for reindriften i de aktuelle områdene. Fjellogen har ingen konkrete bestemmelser om reindriften rettigheter, men etter særskilt bestemmelse kan reindriftnæringa være representert i fjellstyret, jf. § 3 sjettedde ledd.

Reindrift og ekspropriasjon

Ved inngrep i reindriften rettigheter der distriktet og tiltakshaver ikke kommer til enighet ved privatrettslig avtale, skal distriktet ytes erstatning i samsvar med alminnelige ekspropriasjonsrettslige grunnsetninger jf. reindriften lovens § 4.

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/lmd/dok/regpubl/prop/2010-2011/prop-84-s-20102011/2.html?id=637409>:

Reindrifftsloven som sådan konstituerer ikke reindrifftsretten, men gir en nærmere definisjon av innholdet i disse rettighetene, samt en regulering og styring av utøvelsen. Dette innebærer at reindrifftsens rettsstilling ikke er uttømmende regulert gjennom loven. Loven må suppleres med rettigheter ervervet gjennom sedvane, alders tids bruk m.v. I reindrifftsloven legges det opp til en større grad av medbestemmelse i interne forhold i reindrifftsneringen, enn hva som har vært tilfelle tidligere. Det arbeidsmessige fellesskapet siida utgjør et viktig element i bestemmelsene om intern organisering.

Formålet med reindrifftsloven (§ 1) er å legge til rette for en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrifft med basis i samisk kultur, tradisjon og sedvane til gagn for reindrifftsbefolkningen selv og samfunnet for øvrig. For å nå disse målene skal loven gi grunnlag for en hensiktsmessig organisering og forvaltning av reindrifften. Reindrifften skal bevares som et viktig grunnlag for samisk kultur og samfunnsliv i samsvar med Grunnloven § 110 a og folkerettens regler om urbefolkning og minoriteter. Loven skal videre bidra til sikring av reindrifftsarealene i det samiske reinbeiteområdet som reindrifftsens viktigste ressursgrunnlag.

Ansaret for sikring av arealene påhviler både innehavere av reindrifftsretten, øvrige rettighetshavere og myndighetene. Utenfor det samiske reinbeiteområdet skal loven legge forholdene til rette for en økologisk og økonomisk bærekraftig utnyttning av reinbeiteressursene i de områder der reindrifft foregår. Det er for øvrig en rekke juridiske styringsverktøy ved siden av reindrifftsloven som har betydning for reindrifften. Herunder kan nevnes blant annet plan- og bygningsloven, naturmangfoldloven, energiloven, fjelloven og Finnmarksloven.

Historisk har man omtalt reindrifftsretten som en kollektiv rett. Dette innebærer at det er samene som har ervervet en rett til å drive reindrifft på de arealer hvor det fra gammelt av har vært utøvet slik bruk. Det er reindrifftssamene som etnisk gruppe som er bærere av denne rettigheten, og ikke enkeltpersoner eller mindre grupperinger innenfor dette kollektivet. Den enkelte har en andel i den kollektive rett, og ikke eksklusive rettigheter som nyter særskilt vern internt.

Dette utgangspunktet vil i dag måtte nyanseres. I den senere tid har det innenfor reindrifftsretten skjedd en relativt stor rettsutvikling knyttet til rettigheter. Både rettspraksis, arbeidet med rammebetingelser i reindrifften og arbeidet frem mot en ny lov viser at siidaer kan etablere særskilte

rettigheter over den grunn de disponerer. Reindrifftsloven har en rekke bestemmelser som klargjør og fremhever at det skal tas hensyn til etablerte rettigheter.

Gjennom reindrifftsloven av 2007, er reindrifften gitt et større ansvar for en bærekraftig ressursforvaltning av reinbeiteområdene. Bruksreglene vil utgjøre fundamentet i ressursforvaltningen framover, og være en forutsetning for at en rekke av lovens bestemmelser skal komme til anvendelse. Frist for utarbeidelse av bruksregler var satt til 1. juli 2009. Innen 31.12.2011 skal imidlertid samtlige bruksregler være behandlet og godkjent av styringsorganene. Framover vil det være sentralt å sikre og legge til rette for at distriktene følger opp godkjente bruksregler. Utfordringen med å følge opp godkjente bruksregler vil trolig være størst i deler av Finnmark der reintallet ikke er i samsvar med beiteressursene, og der tallet på utøvere er for høyt til at målet om økologisk og økonomisk bærekraft blir nådd. Oppfølging av disse distriktene vil kreve ekstra innsats.

Reindrifftsavtalen er, ved siden av reindrifftsloven, det viktigste redskapet for å følge opp målene og retningslinjene i reindrifftspolitikken. I forhandlingene om reindrifftsavtalen drøftes de sentrale økonomiske spørsmål som knytter seg til utviklingen i næringen. Her fastsettes retningslinjene for bruken av de økonomiske virkemidlene – blant annet ut fra reindrifftslovens intensjon og bestemmelser, og ut fra de behov og utfordringer næringen til enhver tid står overfor.

Reindrifftens rettsgrunnlag har i nyere tid - inntil relativt nylig – vært ansett for kun å hvile på den til enhver tid gjeldende reindrifftslovgivning. Reindrifftens selvstendige rettsgrunnlag basert på alders tids bruk, uavhengig av loven, ble først anerkjent i lovs form gjennom reindrifftsloven av 2007. Frem til reindrifftsloven av 1933 ble reindrifftsretten imidlertid gjennomgående omtalt som en tinglig rett – som en form for servitutt som hviler på den aktuelle eiendom.¹ Retten ble tidligere knyttet til reindrifftsutøverne, og ikke til næringen som sådan.

Det er i dag lovfestet at den samiske befolkningen på grunnlag av alders tids bruk har rett til å utøve reindrifft innenfor de delene av fylkene Finnmark, Troms, Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Hedmark hvor reindrifftssamene fra gammelt av har utøvet reindrifft. Dette området betegnes som det samiske reinbeiteområdet, jf. reindrifftsloven § 4.20 Retten til å eie rein og drive reindrifft som næring innenfor det samiske reinbeiteområdet er forbeholdt samene som en gruppe, jf. reindrifftsloven § 4.

Reindrifftsloven anerkjenner med andre ord reindrifftsretten som en kollektiv rett for samene. Denne retten omfatter retten til å la reinen beite i fjellet og annen utmarksstrekning, herunder også tidligere dyrket mark og slåtteeing som ligger for seg selv uten tilknytning til bebodde områder eller dyrkede arealer i drift, dersom de ikke er holdt i hevd og heller ikke er i bruk som kulturbeite, med mindre arealet er inngjerdet, jf. reindrifftsloven § 19. Retten til å utøve reindrifft i det samiske reinbeiteområdet gir videre rett til flyttevei for reinen, rett til jakt og fiske, rett til husvære, rett til motorferdsel, rett til å føre opp gjerder og andre anlegg, rett til brensel og trevirke m.v., jf. reindrifftsloven kapittel 3.

Gjeldende reindrifftslov slår fast at det innenfor det samiske reinbeiteområdet skal legges til grunn at det foreligger rett til reinbeite innenfor rammen av reindrifftsloven, med mindre annet følger av særlige rettsforhold, jf. § 4 andre ledd. Det samiske reinbeiteområdet deles inn i samiske regionale reinbeiteområder, som i sin tur deles inn i samiske reinbeitedistrikter, jf. reindrifftsloven §§ 5 og 6. Ved inndeling av de samiske regionale reinbeiteområder i reinbeitedistrikter skal reindrifftsstyret med utgangspunkt i sedvanemessig bruk legge vekt på at et reinbeitedistrikt får grenser som driftsmessig er naturlig og hensiktsmessige, jf. § 42.

Spørsmål vedrørende driftsgruppers rettigheter til beiteland har også vært gjenstand for utredning i hhv Reinbeiterettsutvalget for Vest-Finnmark (2001) og Reinbeiterettsutvalget for Øst-Finnmark (2008).³¹

I sin vurdering av siidaenes rettigheter til beiteland gir Reinbeiterettsutvalget for Vest-Finnmark uttrykk for at "når det kan påvises at en reindrifftsgruppe eller en siida over lang tid har hatt en fast eller "festnet" bruk av et beiteareal, må en kunne anta har etablert en privatrettslig bruksrett til området, på samme måte som reindrifftsutøvere i fellesskap har en etablert rett." Utvalget for Vest-Finnmark sier videre at myndighetene ikke fritt kan regulere bruken på bekostning av andre utøvere, og at rettighetshaveren har krav på vern av sine rettigheter overfor andre reindrifftsutøvere.

ILO Convention No. 169 Indigenous and Tribal Peoples Convention, 1989, ILO – konvensjon nr. 169 om urbefolkninger: er en vidtgående og omfattende folkerettslig bindende konvensjon, som utelukkende omfatter urfolks og stammefolks rettigheter. Den berører svært mange aspekter ved urfolks liv, som for eksempel tospråklig utdanning, sedvanerett, miljø, landrettigheter, eiendomsrett, rett til å bli konsultert, rett til å delta i beslutningsprosesser, selvidentifikasjon og åndelige verdier.

Ett av områdene som er spesielt viktig for urfolk, er vilkårene for landrettigheter. Konvensjonen måtte formuleres på en slik måte at den forordnet muligheten for separate landrettighetsregimer innenfor det nasjonalstatlige juridiske systemet. Problemstillingen berører noen av de mest kompliserte og kontroversielle spørsmålene innenfor ethvert lands juridiske rammeverk. I tillegg rører rettighetene ved enorme økonomiske interesser. For dem som skulle skissere rammeverket for konvensjonen var det tydelig at mange regjeringer ikke var villige til å ratifisere en traktat dersom den var for utfordrende i forhold til statens suverenitet når det gjaldt en rekke sentrale spørsmål. I tillegg til landrettighetene inneholder konvensjonen mange bestemmelser om urfolks deltagelse i beslutningsorganer. Til sammen har 17 land ratifisert ILO-konvensjon nr. 169 (pr. 9. september 2007). Norge ratifiserte konvensjonen som første stat i 1990.

I Norge er det bare rett til å drive med reindrift hvis man er av samisk ætt. Man må også ha enten foreldre eller besteforeldre som har drevet med reindrift. I tillegg så er det regulert med konsesjoner, siida andel, som gir rettigheter til å drive med reindrift. I Norge er det ca. 3159 personer tilknyttet reindrift, fordelt på 552 siida-andeler som igjen er fordelt på 82 reinbeitedistrikter.

1.2 HISTORIE

Samenes historie strekker seg over flere tusen år og har utviklet seg fra en veidemannskultur. Samene har i hovedsak vært fangstfolk, og levemåten var i årtusener grunnlagt på jakt- og fangst samt sanking fra naturen. Det finnes sikre spor etter mennesker langs kysten av Vest-Finnmark og Nord-Troms helt tilbake til eldre steinalder (10 000 – 4 500 f. Kr). Etter at isen trakk seg tilbake fra Skandinavia for ca. 10.000 år siden fulgte reinen etter og har etter den tid hatt en naturlig utbredelse i de arktiske og subarktiske strøk i den nordlige delen av jordkloden. Reinen ble grunnlaget for menneskene som fulgte etter isens tilbaketrekning. Utnyttelsen av rein var grunnlaget for de første bosetningene i Norden.

Fra historisk tid kjenner man til at reinen ble fulgt til de ulike beitene gjennom en årsyklus ofte fordelt på 8 sesonger, henholdsvis vår, vårsommer, sommer, høstsommer, høst, høstvinter, vinter og vårvinter. Vår og høstboplassene var ofte de samme og ligger i tregrensen i lavfjellet og fjelldalene på trekket til og fra sommerboplassene. Samfunnet var organisert i siidaer som var blitt familienes og slektenes grunnenhet. Det innebar at bestemte områder knyttet til bestemte familier eller familiegrupper, og dets nettverk dekket hele Nord- Fennoskandia. Denne organiseringen har trolig røtter i jernalderens organisering, men har i historisk tid gjennomgått en rekke omorganiseringer,

spesielt med bakgrunn i grensesettingen og maktforhold på Nordkalotten. Man antar at denne driftsformen har holdt seg rimelig uforandret frem til moderne historisk tid.

Det er ingen i dag som med stor sikkerhet kan si hvor gammel tamreindriften er. Ottar skriver et reisebrev til kong Alfred året 890 "om at der bor likevel folk nord for den nordligste bosetningen her i landet. Folket kaller seg for samer og de livnærer seg med jakt, fangst og fiske men også med dyr noe han ikke selv har sett".

Folk har i årtusener hatt reindrift som livstil og levesett. Reindriften særegenhet og tradisjon er den nomadiske (pastoral) driftsformen, dvs at reindriftssamene flytter med familiene etter reinflokkene mellom årstidsbeitene fra kyst til indre strøk. Det er vanskelig å si noe om når de første reinnomadene tok i bruk Lyngenhalvøya og hvem som gjorde det. Det vi vet er at det har vært skiftende bruk mellom samer fra Norge, Finland og Sverige. Siden slektsforholdet er jevnt fordelt mellom landene, er det også vanskelig å si hvem som hadde tilhørighet hvor. Det er sannsynlig at flyttemønsteret man kjenner i dag med vinterboplass i Kautokeino og sommerbeite på kysten strekker seg tilbake til de tidligste fasene av reindriften.

1.3 DEN NYE REINDRIFTSLOVEN

For reinbeitedistriktene ble det ved endring av reindriftslovens (lov om reindrift) krav om obligatorisk distriktsplan og bruksregler. Utgangspunktet i de nye bestemmelser er at reindriftnæringen skal ha et indre selvstyre og gis et økt ansvar. Distriktsplanen skal gi reindriften arealvern og virke konfliktforebyggende, ved at kommuner, fylkeskommuner og fylkesmenn får et bedre grunnlag for å ivareta reindriften sine interesser i fylkes- og kommuneplaner.

Høyesterett har avsagt viktige dommer som bl.a. har vært med på å endre rettsforholdene i reindriften. Disse er: Selbuddommen av 21. juni 2001 hvor saken ble stadfestet ved plenumsdom og som er en ytterst sjelden sak vedrørende reindriften, og Svartskogdommen av 5. oktober 2001 og Seilanddommen av 5. oktober 2000. Dommen er av en slik betydning at også de offentlige forvaltningsmyndigheter må ta høyde for disse og bygge på de samme rettsprinsipper i sine avgjørelser. Det vises dessuten til: "Karasjoktesene" 1996 av Carsten Smith og til tesene nr. 9, 10, 11, 12 og 13. Videre Fosen dommen som slår fast at samiske rettigheter og folkeretten ble krenket. Høyesteretts dom i Fosen-saken, HR-2021-1975-S, handler om vindkraft og reindriftssamenes vern etter FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 27. Dommen slo fast at

vindkraftutbyggingen i Fosen reinbeitedistrikt var i strid med FN-konvensjonen om sivile og politiske (SP) rettigheter artikkel 27 (Juridika 24.11.2021 Bull)

“Reindrift er ikke bare en næring men også en viktig del av samisk kultur. Vern av denne kulturen innebærer at også det materielle grunnlaget for kulturen må vernes, i denne sammenheng beitearealene. Gjennom menneskerettsloven av 1999 er konvensjonen inkorporert i norsk rett og har etter § 2 nr. 3 forrang foran annen lovgivning”.

Viktige lovparagrafer i reindriftsloven:

§ 19 Beiterett:

Retten til å utøve reindrift gir rett til å la reinen beite i fjellet og annen utmarksstrekning, herunder også tidligere dyrket mark eller slåtteng. Det har vært tidvis problemer med at reinen trekker inn på dyrket mark. Reindriftsloven presiserer at slike områder skal inngjerdes for å holde reinene utenfor. I utgangspunktet er dette grunneieren ansvar eller den som holder den i drift. I midlertidig finnes det tilskuddsordninger som reindriften og landbruket kan benytte i fellesskap. Det gis tilskudd med inntill 80% av kostnadene.

§ 20. Årstidsbeiter;

Beiteretten omfatter rett til nødvendige årstidsbeiter, dvs. vår-, sommer-, høst- og vinterbeiter, herunder flyttleier, kalvingsland og paringsområder.

§ 22. Flyttleier

Reindriftsutøvere har adgang til fritt og uhindret å drive og forflytte rein i de deler av reinbeiteområdet hvor reinen lovlig kan ferdes og adgang til flytting med rein etter tradisjonelle flyttleier. Med til flyttleier regnes også faste inn- og avlastingsplasser for transport av reinen.

Reindriften flyttleier må ikke stenges, men Kongen kan samtykke i omlegging av flyttleier og i åpning av nye flyttleier når berettigede interesser gir grunn til det. Eventuell skade som følge av omlegging av flyttleier eller åpning av ny flyttleier erstattes etter skjønnet ved jordskifteretten, hvis enighet ikke oppnås. Kongen kan bestemme at også fastleggingen i detalj av den nye flyttleien skal overlates til skjønnet.

Endres ved lov 21 juni 2013 nr. 100 (ikr. 1 jan 2016 iflg. res. 21 juni 2013 nr. 736).

§ 23. Motorferdsel

Den som utøver reindrift, har adgang til bruk av nødvendige fremkomst- og transportmidler i samsvar med distriktsplan, jf. § 62.

Bruk av terrenggående kjøretøy på bar mark skal begrenses mest mulig og skal så langt mulig foregå i faste løyper. Motorisert ferdsel eller flyging inn i område fredet i medhold av lov 19. juni 1970 nr. 63 om naturvern¹ skal foregå i samsvar med fastsatte forskrifter om vern. Nærmere regler om slik ferdsel i fredet område kan fastsettes ved forskrift av vedkommende forvaltningsmyndighet i samråd med distriktsstyret og områdestyret.

§ 24. Gjerder og andre anlegg

Retten til å utøve reindrift gir rett til å føre opp arbeids- og sperregjerder, slakteanlegg, broer og andre anlegg som er nødvendige for reindriften. Gjerder og anlegg må ikke plasseres slik at de virker unødig skjemmende eller er til vesentlig skade eller ulempe for grunneieren eller for andre rettmessige interesser.

Gjerder og anlegg som skal bli stående ut over en sesong, kan ikke oppføres uten godkjenning av departementet. Godkjenning av større anlegg kan først gis etter en fagkyndig vurdering av de samlede miljømessige virkninger, sammenholdt med de reindriftsfaglige behov for anlegget. Hvis ikke grunneieren og eventuelle bruksberettigede gir sitt samtykke, kan departementet gi tillatelse til utføring av anlegget mot vederlag etter skjønn ved jordskifteretten for skade og ulempe.

Gjerder og anlegg som ikke er i samsvar med første eller annet ledd, kan områdestyret kreve fjernet eller endret av den som er ansvarlig. Er dette ikke etterkommet innen en fastsatt frist, kan reindriftsagronomen iverksette riving eller endring umiddelbart. Områdestyret kan delegere sin myndighet etter dette ledd til reindriftsagronomen. Utgifter ved tiltak etter dette ledd skal bæres av den ansvarlige og er tvangsgrunnlag for utlegg.

Departementet kan gi nærmere bestemmelser om hvordan gjerder og andre anlegg skal plasseres og utformes, herunder om gjerdematerialer m.m. Departementet kan også gi bestemmelser om vedlikehold av permanente gjerder og anlegg og om plikt til å ta bort gjerder og anlegg som ikke holdes i forskriftsmessig stand eller som ikke lenger er i bruk.

§ 25 Brensel og trevirke

Loven gir anledning å ta ut trær og busker, både på offentlig og privat eiendom når virket skal brukes til brensel, gammer, koier, redskap, arbeidsgjerder osv.

§ 26 Jakt, fangst og fiske

Utøvelsen gir rett til jakt, fangst og fiske innenfor det reinbeitedistriktet hvor reindriften foregår. Det skal ikke betales leie eller kortavgift.

§ 65. Ferdsl i område hvor rein beiter

De som ferdes i område hvor rein beiter, plikter å vise hensyn og opptre med varsomhet slik at reinen ikke unødig uroes eller skremmes under beiting, flytting mv. Særlig hensyn skal vises i forbindelse med reinens brunsttid, kalving, merking, skilling og slakting.

Statsforvalteren kan etter anmodning fra vedkommende distriktsstyre eller fra reineierne i området, stille vilkår for eller nedlegge tidsbegrenset forbud mot større arrangement, idrettsstevne, jakthundprøve eller liknende virksomhet som kan være til særlig skade for reindriften. Vedtaket må gjelde et bestemt angitt område og kan bare fattes etter at grunneier og kommune er hørt. Gjelder vedtaket et konkret arrangement, skal også arrangør høres. Stans av forstyrrende aktiviteter som anleggsarbeid mv. under flytteprosesser og skyteaktiviteter under kalving, er særdeles viktige viktige grep.

Det foreligger flere høyesterettsdommer og andre dommer som styrker reindriften rettigheter. Viktig prinsipiell dom er HR-2018-872-A når det gjelder reindriften erstatningsrett ved beiteskader.

I henhold til plan- og bygningsloven har kommunene et særskilt ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, herunder reindriften utøvere. Hvis kommunen har planprosesser må kommunen særskilt vurdere om planprosessen krever en spesiell tilrettelegging overfor reindriften.

Dette ansvaret for å sikre en aktiv medvirkning for samiske reindriftsutøvere følger også av ILO – konvensjon nr. 169.

For at reindrifta skal kunne ivareta sine interesser i forbindelse med kommunal planlegg, er det særdeles viktig at alle saker der reinbeitedistriktet har interesser, i en tidlig fase av planprosessen forelegges for distriktet. Som et ledd i en åpen og bred tilgjengelig medvirkning, jf. plan -og bygningsloven § 5-1, må reindriften ha mulighet til å komme med innspill allerede når kommunal planstrategi sendes på høring.

For at hele den samiske befolkningen skal ha mulighet til medvirkning bør det vurderes om dokumentene skal oversettes til samisk. For å sikre en god og politisk forankring i planprosessen, skal planprogrammet synliggjøre hvilke medvirkningsprosesser det legges opp til, jf. plbl § 11-13.

Utfordringen for distriktet i forhold til planprosesser og høringer er at reindrifta er bundet til naturlige sykluser og svingninger. Derfor kan man ikke i like stor grad planlegge etter kalenderen, og således kan man heller ikke alltid vite når det passer å delta i en planprosess. Arbeidet med reinen vil være førsteprioritet på grunn av dyrenes velferd.

2. REINBEITEDISTRIKTET

Reinbeitedistriktsgrensene reguleres gjennom Reindriftslovens § 4. Det er Landbruksdepartementet som er

Den første offisielle grenser er fra 1883. Området som i dag betegnes som et reinbeitedistrikt, har likevel i uminnelige tider blitt brukt som reinbeite. I følge historiske kilder har området blitt brukt av reindriftssamer med vinterbeiter både i Finnmark, Nord-Finland og Nord-Sverige.

Hva er reinbeitedistrikt Ivgolahku? Reinbeitedistrikt er en av sesongbeitene som reindriften bruker i utøvelsen av reindrift. Reinbeitedistrikt kan være vårbeite, sommerbeite, høst- og vinterbeite. Lyngnehavøya er sommerbeite som reindriftsutøvere flytter inn om våren og ut igjen om høsten.

Høstbeite og oppsamlingsområdet er utenfor sommerbeitet og reinbeitedistrikt Ivgolahku, i Konvensjonsområdet kalt Dolpi på norsk side i Indre-Troms. Distrikt 19/32t har beite- og flytterett i området, selv om området formelt sett ikke er registrert som reinbeitedistrikt for Ivgolahku.

Om vinteren blir reinbeitedistrikt Ivgolahku flokk delt i flere deler og hver av disse delene blir kalt en "siida" på samisk.

Et reinbeitedistrikt er iht. reindriftsloven et geografisk område hvor reindriftsutøvere kan drive reindrift og hvor styret har hovedansvaret for utøvelsen av reindriften.

De aktuelle reindriftsområdene i Norge er inndelt i seks reinbeiteområder: Øst-Finnmark, Vest-Finnmark, Troms, Nordland, Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag og Hedmark[1]. Hver av disse områdene er igjen oppdelt i flere reinbeitedistrikter.

Reinbeitedistrikt opprettes av staten med hjemmel i Reindriftslovens §§ 6 og 42. Distriktene skal etter loven inndeles med utgangspunkt i sedvanemessig bruk. Antall reinbeitedistrikt varierer, men har de siste årene (2007) ligget rundt ca. 80 reinbeitedistrikter. Ca. 40% av Norges areal er reinbeite for tamreindrift.

I hvert distrikt skal det være et distriktsstyret valgt av og blant de aktive reindriftsutøverne i distriktet. Samtidig med valget av medlemmer til distriktsstyret skal det avgjøres hvem som skal være leder og nestleder. Styret skal se til at reindriften i distriktet foregår i samsvar med gjeldende lover og forskrifter, og kan påby eller sette i verk samling, merking, skilling og telling av rein dersom reiene ikke blir enige og selv gjennomfører slike tiltak. Lederen i distriktsstyret representerer reinbeitedistriktets interesser. Hvert reinbeitedistrikt kan bestå av flere siida og siidaandeler.

Distriktet skal ha ansvaret for tilrettelegging av felles virksomhet, forvalte felles anlegg og legge til rette for en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrift med basis i samisk kultur, tradisjon og sedvane til gagn for reiene i distriktet jf LOV 2007-06-15 nr 40: Lov om reindrift (reindriftsloven).

Distrikt er et forvaltningsorgan for alle siidaene innenfor distrikt. Et distrikt skal med andre ord representere alle siidaene i distriktet, for et reinbeitedistrikt kan ha flere siidaer. Innenfor et distrikt, kan de ulike siidaene organisere sin daglige drift forskjellig. Siidaene har sine egne beiteområder, som har blitt brukt gjennom generasjonene av familien. Dermed har man opparbeidet privatrettslig rett til bruk ved alderstids bruk, noe som regulert gjennom Lov om Reindrift 2007. I tillegg så har Norge plikter jf. Grunnlovens § 110a, FN-konvensjon om sivile og politiske rettigheter, spesielt art. 27 og ILO konvensjonen 169 forpliktet til å ta vare på samisk kultur og herunder reindrift. I reindriftsloven § 1 står

det at reindriftsloven skal bidra til å sikre arealene til reindrifta, og dette skal følges av rettighet innehavere og myndigheter. I plan og bygningsloven er en av oppgavene til planmyndighetene det å ta hensyn til samisk kultur og næringsutvikling, herunder også reindrift jf. pbl. § 3-1. Det er flere lover og konvensjoner som plikter planmyndighetene til å ta hensyn og ivareta reindrift, fordi beitearealer er det fundamentale i reindrifta, og må derfor beskyttes hvis reindriftnæringen skal bestå i dagens form.

Distriktsstyret representerer reindriftsinteressene i distriktet. Distriktsstyrets oppgaver er å ivareta reinbeiteressursene i distriktet i samsvar med reindriftsloven, øvrige lover og bruksregler.

Distriktsstyret kan blant annet inngå forlik, saksøke og saksøkes på vegne av reindriftsutøverne i distriktets felles anliggender. Det gjelder også i saker som gjelder vern av arealer, selv om ikke alle utøvere er berørt. Dette er likevel ikke til hinder for at en siida eller reineier ivaretar egne særskilte interesser.

Distriktsstyret kan i bestemte saker gi styrets leder sammen med styrets sekretær eller sammen med ett av styremedlemmene fullmakt til å opptre på styrets vegne.

Distriktet, distriktsstyret og distriktslederen skal ha den myndighet og de oppgaver de er tillagt i lov om reindrift og i samsvar med øvrige interne regler. Dette innebærer at distriktet skal ha et overordnet ansvar for distriktsplanlegging med videre. Likevel skal utøvelsen av myndighet skje på en slik måte at den ikke krenker de særlige retter i de enkelte siidaområder (beitesoner).

Distriktsstyret opptre som privatrettslig organ for fellesområder og distriktet v/distriktslederen kan inngå forlik, saksøke og saksøkes på vegne av siidaenes reinere i felles anliggender. Distriktsstyret skal opptre utfra sedvane og rettsoppfatninger i reindriften i distriktet, såfremt dette ikke er i strid med gjeldende lover og regler.

Distriktsstyret skal samordne virksomheten for siidaene og representere distriktet i saker av felles interesse hvor siidaene beslutter dette.

Følgende oppgaver og ansvar skal særskilt ivaretas av distriktsstyret:

- Gi uttalelser i felles arealsaker og bestyre felles anlegg.
- Iverksette årsmøtets bestemmelser.
- Oppnevne etter behov komiteer/utvalg/personer for spesielle oppgaver og utarbeide instruks for disse.
- Administrere og føre nødvendig kontroll med distriktets økonomi i henhold til de til enhver tid gjeldende instruks og bestemmelser.
- Årlig utarbeide forslag til distriktsplan (arealbruksplan og intern plan), som et ledd i forvaltningen av reinbeitedistriktets ressurser. Det utarbeides ny arealbruksplan hvis det foretas endringer av tidligere stadfestet plan.

- Uarbeide og oppdatere bruksregler for distriktet.
- Føre oversikt over siidaandelshavere i distriktet og ha overordnet kontroll av reintallet i siidaene.
- Utarbeide årsmelding for foregående driftsår som skal inneholde opplysninger om reindriften i distriktet, herunder en oversikt over distriktets siidaandelshavere med opplysninger om siidaenes totale reintall og reineiere.
- Utarbeide og godkjenne regnskap for foregående driftsår
- Utarbeide og godkjenne budsjett for inneværende år.
- Representere distriktet utad.

Distriktets størrelse: Reinbeitedistriktet er av størrelse på ca. 900 km² utenom høstbeitet. Hele den sørlige lyngenhelvøya er beiteområde under sommersesongen. De viktigste beiteområdene er dalfører og fjellplatåer mellom dalene. Høyeste reintall er 2300 vinterforet rein. Det betyr at med normalt kalvetilvekst er det over 4000 rein om sommeren på den sørlige lyngenhelvøya. Det slaktes normalt ca 700-800 rein i løpet av et år. En stor del av produksjonsveksten blir nå tatt av rovdyr.

Grensene for reinbeitedistriktet er tilgjengelig på kartportalen: [kilden/nibio](#)

Siida

Siidaene som er reindriften egen sosial institusjon, er en sammenslutning av reindriftsutøvere som i felleskap flytter med flokkene mellom vår -, sommer-, høst- og vinterbeiteområder. Hvert beite er tilpasset til årstiden, i Finnmark er det vanlig å flytte til kysten om sommeren og til innlandet om vinteren på grunn av klimaet og beitene (Reindriftsforvaltningen 2012). Siida er også på lik linje med distriktet et eget rettssubjekt.

Det samiske systemet med siida og en "isiid" som overhode er i det vesentligste en viktig funksjon, som også er tatt med i reindriftsloven av 2007. "Siidaisiid" bestemmer når merking, skilling, slakting og flytting skal foregå, hvordan arbeidet organiseres og vedkommende har det avgjørende ordet når det gjelder den strategiske planleggingen av drifta. Det understrekes at siidaisiid trenger ikke å være det samme som leder og styreformann for et reinbeitedistrikt. Styreleder velges på årsmøte og har ansvaret for administrasjon, regnskap, budsjett osv. Hver siida har sin leder – ised. Det foretas ikke noe valg av siida-isiid. Det lagsmedlem som eier flest rein, pleier å være selvskreven isiid når han samtidig har erfaring som de andre reineiere i siidaen, og den som en gang er blitt isiid, blir i stillingen så lenge han har den nødvendige autoritet. Det som skaffer autoriteten, er erfaring og dyktigheten i reindriften og det tilstrekkelige antall rein.

2.1 Administrative forhold / forvaltning

Reindriftsnæringen er underlagt offentlig styring gjennom Landbruksdepartementet, Reindrifststyret og Fylkesmenn. Men også distriktsstyrene, som velges av og blant reineierne i distriktet, er tillagt styringsoppgaver på vegne av det offentlige. Reinbeitedistrikt 19/32T tilhører Troms reinbeiteområde. I midlertidig forvaltes produksjonstilskudd av Reindrifstforvaltningen Vest-Finnmark og saker som berører vinterbeiter i Vest-Finnmark (Kautokeino kommune) Saksforvaltningen på Fylkesmannsnivå er også delt mellom Troms og Finnmark når det gjelder rovvilt, miljøspørsmål osv. Lyngehalvøya er vernet og det er Fylkesmannen i Troms som har det overordnede ansvaret.

Distriktet har et distriktsstyret med 3 styremedlemmer.

Administrering og planlegging av reinbeitedistriktet er ressurskrevende mtp. forpliktelser både i regi av det offentlige og i privatrettslig sammenheng. Som i alle organisasjoner, dukker det stadig opp nye utfordringer og behov. Det er uendelig antall nye situasjoner som ledelsen må forholde seg til for å drive distriktet fremover. Reinbeitedistrikt som organisasjonen krever kompetanse på flere felt enn bare selve den praktiske reindrifstutøvelsen. Distriktet må forholde seg til forvaltningssystemet på flere nivåer, ulike interessenter og til institusjonell omgivelse. Reindriften blir stilt ovenfor mange og ulike interesser i samfunnet enten det gjelder ivaretagelse av behov eller krav om utvikling. Den offentlige forvaltningen av reindriften må på en god måte bidra til at omverden forstår at reindriften er viktig for samfunnet generelt men også spesielt viktig for den samiske kulturen. Og at reindriften har en spesiell rettsstilling.

For distriktet og reindriften er det av avgjørende betydning for å overleve på sikt at man mestrer relasjonene til eksterne aktører i dens domene. Ledelsen har ansvaret for å formulere overordnede mål, langsiktig planlegging og budsjettarbeid, strategisk tilpasning til eksterne aktører som er av vesentlig betydning for virksomheten. Ledelsen har også ansvaret for å organisere, administrere og koordinere arbeidet i distriktet. Distriktsstyret representerer reindrifstinteresser både som et offentlig

forvaltningsorgan og som et privatrettslig organ. Oppgaven er å ivareta reinbeiteressursene i distriktet i samsvar med lover og bruksregler. Med unntak av noen få, så har de fleste aktive utøvere ikke høyere utdanning. De har derimot en spesial og uerstattelig kompetanse som det er få av i Norge. Spesial kompetanse innen praktisk reindriftsutøvelse er ikke innarbeidet på noen få år og slettes ikke gjennom fordypning i bøker og forskning. Reindrift er en komplisert næring i samspill mellom mennesker, naturen, dyr og teknologien. Distriktsmedlemmer har høyere utdanning i økonomi og samfunnsfag fra Universiteter og økonomi/ledelse fra Handelshøgskoler

Administrering av et reinbeitedistrikt er utfordrende og ressurskrevende. Svak økonomi skaper utfordringen med tanke på forpliktelser iht. til reindrifftsloven og forpliktelser i forhold til reieiere. Reindrifftsloven pålegger aktivt forvaltning med utarbeidelse av bruksregler og distriktsplan, regnskap og ivaretagelse av reindrifftsinteresser på tvers av nasjonale, fylkets- og kommunegrenser. Denne tilleggskompetansen er komplementær og nødvendig.

2.2 Distriktsgrenser

Reinbeitedistriktsgrensen er både et rettighetsgrense og administrativt grense. Beitegrensen starter fra sjøkanten, noe som betyr at utmark ved sjøen og i lavere liggende områder har samme verdi og prioritet som høg fjellet. Dyrket mark som ikke lenger er i bruk er også reinbeite.

Distriktet omfattes av kommunene Balsfjord, Storfjord, Lyngen og Tromsø. Fordelingen av beitearealet mellom kommunene er omtrent likt. Reinflyttingen foregår gjennom Kåfjord og Nordreisa kommune. Vinterbeitet er i Kautokeino kommune.

Sommerbeitedistriktet omfatter de deler av Storfjord, Tromsø, Balsfjord og Lyngen kommuner som ligger innenfor følgende grenser:

Storfjord fra munningen av Signaldalselva til Lyngenfjorden, denne fjord til landeveien over Lyngseidet, denne vei til Kjoselvas krok, Kjoselva, Kjoselva, Ullsfjorden. Videre til Sørfjorden og Sjøvassbotten, og derfra en rett linje til Laksvatnets østre ende, dette vann, Laksvatnelva, Balsfjorden til Nordkjøsbotten, Nordkjøselvas munning, denne elv til kroken mellom gårdene Elvkroknes og

Øvergård. Derfra en rett linje til Balsfjordelvas tilløp ved Øvergård, denne bekk, Balsfjordelva og Storfjordelva tilbake til utgangspunktet Signaldalselvas munning.

Sommerbeite omfatter hele sørlige Lyngenhelvøya.

Høstbeitet er omtrentlig slik:

Fra Øvergård opp Tamokdalen til Vassdalen. Derfra gjennom Finndalen og fjelldalsskardet til øvre enden av Reiersdalen (sørenden av Gallagaibi). Derfra østover til riksgrensen og langs denne grensen til Treriksrøysa. Fra Treriksrøysa nordover på østsiden av Gålda til Stordalen og Signaldalen. Langs denne dalen til Storfjord. Fra Storfjord langs E6 til Øvergård på Balsfjordeidet.

Kjerneområdene for høstbeitet er Signaldalen, Vassdalen, Postdalen, Tamokdalen og Mortendalen, Parrasdalen, Stordalen, Breidalen/Gålda, Cappa, Isdalen, områdene mot Rosta, Reiersdalen, Finndalen.

Det er ikke sperregjerde langs riksgrensen Norge og Sverige. Riksgrensen er svært unaturlig mtp naturlige grenser og skjærer over flate fjellpartier. Dette gjør at reinflokken trekker og beiter over riksgrensen og på begge sider av grensen.

2.3 Rammebetingelser

Sommerbeite:

Distriktets totale areal er på ca. 900 km². Beiteretten gjelder også på all privat grunn som ikke er dyrket.

Høstbeitet:

Ca. 600 km²

Vinterbeitet:

Ca. 600 km²

Flyttevei:

Ca. 400 km mellom sommerbeite på Lyngen og vinterbeite i indre-Finmark.

2.4 Distriktets medlemmer

Reinbeitedistriktet består i dag av 2 siidaer og 6 siidaandeler.

I tillegg er det flere reineiere som ikke har reindrif som primærnæring (definisjon kan variere fra område til område i Norge). Disse er registrert under siidandelene. Reineiere har nært tilknytning og deltar under viktige arbeidsoperasjoner. Personer med tilknytning til reindriften og samisk, har rettigheter utover lovens rekkevidde.

2.5 Andre reinbeitedistrikter (sommer)

Nabodistrikter/Samebyer

Mot vest: - Mauken/Tromsdalen
Mot sør: - Høstbeite/opsamlingsområde og tidligere konvensjonsområde*
Mot øst: - Reinbeitedistriktet Helligskogen
Mot nord : - Ittunjarga 33

* Konvensjonen gikk ut i 2002, men området benyttes i dag av Kånkama sameby som sommerbeite.

Distrikt 19/32T flytter gjennom:

Tamok/Rosta	Sommerbeite	Konvensjonsområde	Gaup
Helligskogen	Helårsbeite	24	Gaup
Skarfvaggi	Sommerbeite	37	Gaup
Cohkolat/Raisduottar	Sommerbeiter	36	Gaup
Cohkolat/Raisduottar	Vår- og høstbeite	36	Gaup
Cohkolat/Raisduottar	Vinterbeite	36	Gaup
Abborassa	Vinterbeiter	34	Gaup
Arnøya	Vinterbeite	39	Gaup/Turi
Spalca	Sommerbeite	33	Turi
Silvetnjarga	Høstbeite og vinterbeite	32	Gaup/Turi
Spalca/Joahkonjarga	Vinterbeite	33 / 32	Gaup/Turi

Andre reinbeitedistrikter, samebyer og siidaer som distriktet grenser til under flyttingen er ikke nevnt – Det vil være hele Vestre sone og delvis også Midtre sone samt finske samebyer mv. Om vinteren grenser siidaene til Enontekiö sameby (finsk), Abborassa, Spalca, Lakkonjarga og Joahkonjarga.

3. AREALBRUK OG DRIFTSFORM

3.1 Sommerbeitedistriktet

Dette er en beskrivelse av dagens beite- og driftsmønster i distriktet. Klimaendringer, inngrep og forstyrrelser er ikke med i vurderingene.

Beitetiden er fastsatt til: 01.03 - 31.12.

Reinbeitedistriktet strekker seg over flere kommuner og fylker. Det fører til at reinbeitedistriktet har et betydelig arbeid med å følge med høringer og planer som berører distriktet. Til dels manglende formell utdanning, språkproblemer og arbeidstopper i reindriften kan føre til at tidsfrister ikke alltid overholdes og at kvaliteten på svarene kanskje i noen tilfeller ikke gjenspeiler viktigheten av interessene man skal ivareta – selv om de eksterne planlagte tiltak har negative konsekvenser for reindriften.

3.1.1 Tromsø kommune

Tromsø kommune utgjør den nordvestlige del av distriktet, fra område Lakselvdalen i sør til Jøvik i nord. Deler av Lyngenthalvøya som tilhører Tromsø kommune inngår i landskapsvernområdet.

Området er godt egnet som kalvingsland og tidlig høstbeite pga. vegetasjonen og topografi.

3.1.2 Balsfjord kommune

Balsfjord kommune utgjør den sørlige del av distriktet. Det er i Balsfjord kommune at distriktet har sitt arbeidsanlegg, merke- og slakteanlegg. Deler av Lyngenthalvøya som tilhører Balsfjord kommune inngår i landskapsvernområdet. Denne delen av distriktet er både sommerbeite, tidlig høstbeite og oppsamlingsområde for merking, slakting og flytting. Området er viktigste kalvings- og vårbeiteland.

3.1.3 Lyngen Kommune

Lyngen kommune utgjør den nordøstlige del av distriktet.

Deler av Lyngenthalvøya som tilhører Lyngen kommune inngår i landskapsvernområdet

Denne delen av distriktet er viktig for kalving og midtsommerbeite, samt som oppsamlingsområde/høstbeite.

3.1.4 Storfjord kommune

Storfjord kommune utgjør den sørøstlige del av distriktet. Det er også i denne kommunen at de fleste av reieneierne har sitt faste tilholdssted sommertid. Deler av Lyngenthalvøya som tilhører Storfjord kommune inngår i landskapsvernområdet. Denne

delen av distriktet er kalvingsland, midtsommerbeite og oppsamlingsområde for merking av rein og utflytting til høstbeiteland.

3.1.5 Generelt for alle kommuner:

Det er vanskelig å fastslå eksakt type sesongbeiter innenfor de enkelte kommuner.

Generelt har alle kommuner alle typer beiter. Med dagens drifts- og flyttemønster er de viktigste oppsamlingsområdene i den sørlige og midtre delen av Lyngenthalvøya.

Tilgjengelig beiteressurser er svært marginale i gabbrobeltet rundt de massive fjellområdene. Reinsdyrene går i sirkel (runddans) rundt den sørlige fjellformasjonen og den nordlige fjellformasjonen. Langdalen som tverrforbindelse og knyttetpunkt mellom den nordlige og sørlige sirkulasjonssystemet er derfor ekstremt viktig. Forstyrrelse og fysisk hinder i trekkområdene vil bety katastrofe for reindriften. Derfor har vi vært svært opptatt av at hytter og større arrangementer ikke sperrer det naturlige sirkuleringsystemet.

Hadde Lyngenthalvøya vært villmark uten vesentlige inngrep, da kunne områdene ha blitt kategorisert mye nærmere som bestemte vår,-. sommer- og høstbeiter osv. Forstyrrelser og klimatiske forhold gjør at reinflokken skifter beiter og trekker rundt dit hvor det er tilgjengelige beiter og mindre forstyrrelser. Det stadige skiftet mellom ulike beitetyper gjør at reinen krever store arealer, og at hver del av landskapet har sin særskilte betydning. Når reindriftnæringen skal redegjøre for sin arealbruk, vil det ofte være et dilemma å si at "det området" er særlig viktig og at "det området" er mindre viktig. Dyrenes adferd (avhengig av klima og forstyrrelser), samlede trivsel og utvikling gjør at et område kan være viktig i en større sammenheng, selv om det bare benyttes i noen få dager av året eller bare enkelte år.

Høstbeitedistriktet omfattes av følgende 3 kommuner:

A. Storfjord, se kartvedlegg

B. Balsfjord, se kartvedlegg

C. Målselv, se kartvedlegg

Grenseområdene på svensk side er også tradisjonelle høstbeite- og oppsamlingsområder. Årsaken er unaturlig grensedragning som gjør at reinflokken trekker uhindret over til

svensk side. Derfor er områdene på vestsiden av Kilpisjärvi helt til sørenden av Tuoiपाल og Kummavuobmi viktige høstbeiter fra midten og mot slutten av høstbeitesesongen.

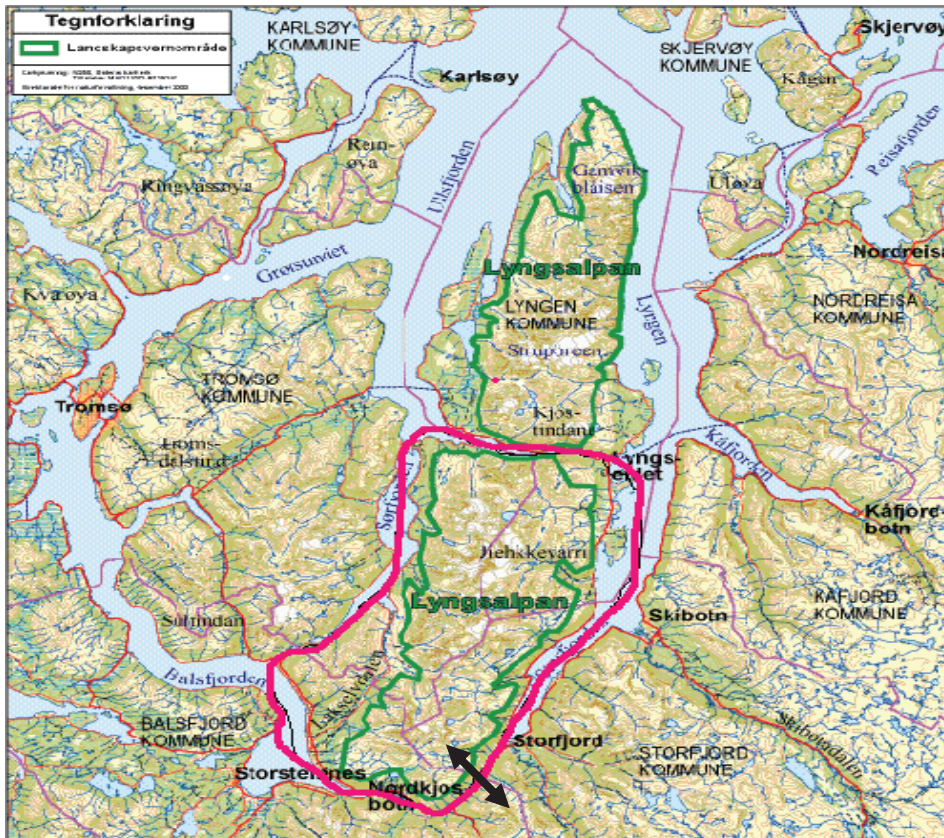
De viktigste grunnene for beitebruk er at reinen må tilpasse seg naturen for å finne mat i de ulike årstider:

- De beiter ulike vekster til ulike årstider.
- De fleste vekster har ulik næringsverdi sommer og vinter.
- De klimatiske forhold varierer i tid og rom
- Insektplagen er ulik fra sted til sted.

Nedbørsmengden på kysten fører til frodig vekst med høy produksjon av grønne vekster, og den kjølige havlufta gjør det kjøligere ute ved kysten enn inne i landet om sommeren, og som igjen gjør kyststrøkene svært godt egnet for sommerbeite. Trekk og flytting mellom vinterbeitene i innlandet og sommerbeitene i fjellene ved kysten er ei økologisk tilpassing som reindriftsutøvere har tilpassa sin driftsform etter. Området mellom sommer- og vinterbeite blir benyttet som vår- og høstbeite.

Fastsatt beitetider:

Sommerbeitet har ikke lenger fastsatt beitetid. Det betyr likevel ikke at det tillates å ha rein gående hele vinteren på sommerbeitedistriktet. Distriktet aksepterer ikke at noen av rein vilje lar rein forbli på sommerbeitedistriktet hele vinteren. Erfaring er at dette på sikt tærer på vegetasjonsgrunlaget og gir dermed dårligere vilkår for rein under kalving. Dette gjør igjen utslag på produktiviteten og har kumulative effekter på både den kortsiktige, men også den langsiktige økonomiske utviklingen. Innlandet på finnmarksvidda er best egnet som vinterbeite fordi vinternedbøren i innlandet kommer som snø. Fravær av regn og mye kulde gir lite skare og løs snø helt ned til bakken. Dette gjør at beitene er lette å komme til for reinen

Figur 1: Lyngenthalvøya

- den røde streken angir distriktsgrænsen
- den grønne stripen angir grænsen for verneområdet
- den sorte pilen angir i hovedtrekk vår- og høstflytteveien

3.2 Reindriftenens arealbehov.

Rein lever året rundt på utmarksbeite hvor den er prisgitt uforutsigbare værforhold og store variasjoner i tilgang og kvalitet av beite mellom sesonger. Gjennom de mest kritiske periodene har reinen et stramt energibudsjett, som foruten å forsyne reinen med energi til de basale livsprosessene skal dekke aktiviteter som beiting og forflytninger. Simlene skal i tillegg ha energi til å die kalven gjennom sommer og høst.

Reinen er tilpasset et skiftende miljø der beiteopptak og levevis veksler med variasjonene i plantedeckning gjennom året. Variasjonen i beiteopptak er knyttet til sesongmessig appetittregulering, fettlagring og evnen til å utnytte ulike typer fôr. Variasjonene i levevis er knyttet til reinens trekk mellom ulike beiteområder, både i form av regionale trekk mellom sesongbeiter og lokale trekk innenfor samme beiteområde. På tross av sterke tilpasninger til et skiftende miljø er reinen likevel sårbar for en del miljøforandringer, eksempelvis fysiske inngrep og forstyrrende aktiviteter. Sesongbeiter/driftsoperative- og oppsamlingsområder er svært viktige for reindriften. Inngrep i slike områder kan få store

negative konsekvenser for næringen.

Slike områder er:

3.2.1 Kalvingsområder

Simler som oppholder seg i kalvingslandet er svært avhengige av ro. Forstyrrelse og ferdsel i disse områdene kan føre til at simla mister kalven eller at simla ikke får preget kalven i tiden etter kalvingen. Kalvingsområder må være beskyttet for vind og vær. Det bør helst ikke være store elver/bekker i området, da nyfødte kalver har lett for å drukne i disse. Videre er det viktig at området blir tidlig bart, og reinen tidlig får tilgang til grønnbeite. Det også er viktig at reinen får beite uforstyrret under kalvingsperioden i mai og deler av juni.

Kalvetilveksten gir grunnlag for reindriftens inntjeningsevne og anses å være den viktigste driftsoperasjonen i hele driftssyklusen. Marginene for å lykkes eller ikke, er avhengig av at kalvingsområder er hensiktsmessige, ikke bare pga. vegetasjon men også topografisk og klimamessig.

Kalvetilveksten gir grunnlag for reindriftens inntjeningsevne og anses å være en viktig driftsforutsetningen. Marginene for å lykkes eller ikke, henger nøye sammen med tilgjengelige kalvingsområder. Det må på ingen måte forekomme aktiviteter i slike områder og bør totalvernes for inngrep/ forstyrrelser. Distriktet frykter at ukontrollert turisme og ekstern motorisert ferdsel kan komme til å utgjøre en trussel mot slike områder.

3.2.2 Luftingområder

Ved varme sommer dager er det viktig at reinen får tilgang til høyere liggende strøk hvor insektplagen er mindre og hvor reinen blir mindre plaget av varmen. Slike områder må også ha gode grønnbeiter. På grunn av at reinen har få svettekjertler, gjør at den plages av høye temperaturer. I den utsatte delen av døgnet søker reinen mot luftingsområder, hvor den kan få avkjøling og "slippe unna" innsektplagen. Reinbrems er sann plage som skyter egg inn i neseborene og legger egg i ryggen. Rein som er alvorlig infiserte, overlever ikke til neste sommer. Middel for å bekjempe dette, er vaksinerings med ivomec. Høytliggende snøskavler og/eller fjellformasjoner med trekk fra havet er de beste luftingsområdene. Når temperaturen faller om kvelden, trekker reinen ned i dalgangene eller på myrene for å beite. Det er da viktig med korte avstand og enkel adkomst mellom luftings- og beiteområdene. Vi får da det tilsynelatende paradokset at et

område uten vegetasjon kan være viktig "beite". Dette fordi området er nødvendig for å gi best mulig utnyttelse av produktive dalganger. Beitekvaliteten bestemmes altså ikke bare av det vi sår på bakken, men også av reinens særskilte behov.

Våte myrer og alpine fjellstrøk er best egnet for reinsdyr i sommervarmen. Disse er ikke spesielt avmerket på kart, blant annet på grunn av variasjon. Variasjonen påvirkes i hovedsak av vær-, vind- og snøforhold, som igjen påvirker fluktruter. Andre forhold som også kan være avgjørende er forstyrrelser fra rovdyr og mennesker.

Luftingsområder er nødvendig for reinsdyrene, fordi uten disse ville reinen ha vandret i langt større grad som igjen ville ha ført til at nedtråkk av vegetasjonen

I den varmeste perioden i reinsdyrene oppholde seg i de områder med høyeste fjell og korteste avstand mellom grønnbeite og kjølingsområde. Reinsdyrene benytter sommerperioden på å ruste seg

3.2.3 Tidlig høstbeite/parringsområder

Områder hvor reinen beiter under brunsten har innvirkning på neste års kalvetilgang. Under brunsten bør ikke reinen forstyrres. Reineierne er ytterst varsomme med å forstyrre og flytte reinen fysisk under brunsttiden. Brunsttiden starter i midten av september og varer utover oktober.

På seinsommeren og tidlig høst vil sopp øke beitens kvalitet. Sopp er av stor betydning for oppbygging av reinens mineraldepot. Etter at reinen på høysommerbeitet har vært samlet i flokker på snaufjellet, trekker dyrene på seinsommeren og tidlig høst ned i skogsområdene.

3.2.4 Sein høst

Reinens krav til beite på sein høst og tidlig vinter er en fordeling mellom gras, ris og lav. Dette for å få en myk overgang fra grønt beite til lavbeite. Ved siden av beitets sammensetning stiller reinen krav til at beitene skal vær tilgjengelige. Seint på høsten og/tidlig på vinteren ligger vegetasjonen vanligvis under et jevnt og løst snølag.

3.2.5 Vinterbeite

Vinterbeitet påvirkes snøen av vind, nedbør, kulde og reinens beitetråkk. Ut over vinteren blir snøen hard, og gjør tilgangen til underliggende beiter vanskelig. Spesielt vanskelig blir det hvis reinlavet blir innkapslet av is pga. reintråkk (cieggår: reinflokken har beitet intensivt i et område og dette fryser til) eller at snølaget over beitet "pansres" av skare og is. Slik låsing skjer beitene skjer gjerne i kombinasjon av mildt/kaldt vær og beiting/tråkk. På ettervinteren vil det oftest bli skare som følge av en kombinasjon av sol

om dagen og frost om natta. Derfor er det uhyre viktig at det ikke skjer intensiv beiting og tråkk etter jaging på tidlig stadiet av vinterperioden. Beiting og tråkk når snøen er våt eller kram, medfører "cieggar" som ikke tiner opp i løpet av vinteren.

Gode vinter- og tidlig vårbeiter på finnmarksvidda er forutsetning for at simlene skal klare å fø kalv om våren. Dette er avgjørende for produktiviteten. Distriktet må fremover satse på tilleggsforing av rein med gras og pellets. Reinen går på sparebluss om vinteren. Næringsinnholdet i kosten er så lavt at reinen går i energiunderskudd hele tiden.

Forstyrrelser fører til økt aktivitet hos reinen og følgelig høyere energiforbruk. Med økt aktivitet vil differansen mellom næringsinntak og næringsforbruk bli negativ, og i verste fall føre til at reinen blir så tappet for energi at den stryker med. Scootertrafikken på vinterområdet er stor trussel som forringer beiteverdien og den nødvendige roen som reinen må ha få å livnære seg. Ukontrollert scootertrafikk på vidda som i hovedsak utføres av reieneiere selv, synes å være vanskelig å begrense. Alkens unnskyldinger som at "kjørt meg vill, leting etter bortkomne rein, nærmest rute hjem osv.." er vanskelig å motargumentere. Det som er åpenbart, når det gjelder reindriften egen scootertrafikk, er at den må begrenses til sitt eget vinterområde og reguleres streng med faste løyper. Ferdsel gjennom andres vinterbeiteområder uting som snares må opphøre.

3.2.6 Oppsamlingsområder

Slike områder er livsviktig gjennom hele drifts- og årssyklusen. Dette er et viktig ledd i reindriften infrastruktur og i forbindelse med faste driftsoperasjoner.

Oppsamlingsområder er forutsetning for vellykket reindrift. Slike områder er gjerne strategisk anlagt og har "myk" topografi og gode beiteforhold. Slike områder har også mindre rovdyr og lite allmenn ferdsel. Oppsamlingsområdet er på lik linje med flytte- og trekkleier spesielt vernet. Distriktet vil kreve at all jaktvirksomhet forbyes i perioden fom 10. sept tom 15 sept i sentral oppsamlingsområder. Områder det er snakk om, er oppsamlingsområder i forbindelse med slakting i september.

3.2.7 Flytteleier

Reinen er avhengig av å kunne alternere mellom ulike årstidsbeiter, samt ha fri passasje til de ulike delene av hvert enkelt årstidsbeite. I noen områder skjer migrasjonen mellom de ulike beiten etter faste ruter (trekk og flytteleier) der reinen har svært få andre muligheter til å komme fram dersom flytteleiene blokkeres av utbygging. For at reinen skal få tilgang til de ulike beiter til de ulike tidene er det behov for gode flytte- og trekkleier. Reinen er svært følsom i vanskelige trekk-/flytteområder, som ved forsering

av vanskelige terrengmessige partier. Selv ubetydelig inngrep kan forringe flytte-/trekkleier. Slike områder har spesielt vern etter reindriftsloven.

Klar signal til forvaltningsmyndigheter: Flytteleier må reguleres som spesialområde etter plan- og bygningslovens. Distriktet opplever at eksterne tiltakshavere planlegger som om ikke reindriften eksisterte. Distriktet har også erfart at reindriftslovens intensjon om å verne flytteleiene alene, ikke har god nok kompetanserettslig kraft. Vi har også opplevd særdeles uvilje fra Reindriftsforvaltningen til å bidra til at viktige flytteleier over E6 reguleres iht. plan og bygningsloven.

3.2.8 Vegetasjon og beiteforhold

Geologisk kan distriktet deles opp i tre kategorier. De høye, steile fjellene i midten består av basiske bergarter, mens de mellomliggende områder består av gabbro (kambro-silurske sedimentbergarter) og de lavere liggende områder er skogsområder.

Geologien bestemmer i stor grad de botaniske forhold. De kambro-silurske sedimentbergarter gir næringsrik grunn og frodig gress og urtesamfunn fra sjøkanten og oppover fjelliene. Her er det mange steder rene engesamfunn. Dette er verdifullt tilleggbeite for rein. I høyere strøk (på fjellet) i de samme områdene finnes den mest artsrike vegetasjon og dette gir de rikeste og beste

sommerbeitene i distriktet. Også i områder med gneisbergarter finnes partier med frodig vegetasjon, spesielt i de bratte liene, men i all hovedsak er det lyngmark som dominerer denne fjellgrunnen. I disse områdene er det størst innslag av lav og er dermed de beste vinter/tidlig vårbeiter. Områdene med basiske bergarter, gabbro, har mye fjell og impediment (uproduktivt område). Derimot i strandsonene og i de bratte liene med rasmark er det den del frodig gress og urtevegetasjon. Statskonsulenten i reindrift gjennomførte sommeren 1977 en beitegranskning av hele distriktet, Loyd Villmo, 1981. NORUT har også gjennomført satelitt kartlegging av vegetasjonsforholdene (NORUT 1995/1999)

3.3 Beite- og driftsforhold

I hovedtrekk er Flytte og driftsmønsteret på vinter- og sommerbeitedistriktet hovedansvar for alle driftsmedlemmene, uansett om de velger å beite sammen eller deles opp i flere grupper. Distriktet har i dag to grupper: Gaup-siida og Turi-siida. Siidaene har ikke formelt delt opp beiteområdet mellom seg. Turi siida benytter den nordlige delen av

sommerbeitet, dvs. fjellområdene nord for Fugledalen og Lyngsdalen. Det er ikke sperregjerde mellom siidaområdene, men Lyngsdalen fungerer til en viss grad som naturlig skille.

Turi siida benytter i dag enten pramming eller biltransport for å komme til og fra sommerbeitet.. Gaup-siida flytter over landejorda til-og-fra vinterbeiteområde via Indre-Troms. Oppsamlingsområdet /høstbeitet til distriktet er i fjellpartiet mellom E6 og grenseområdet Norge-Sverige ved Gappo/Treiksrøysa.

Siidaene må forholde seg til flere andre distrikter og innorde seg kø-ordningentil og fra vinterbeitet. Dette har hittil fungert veldig bra. I tillegg til flytting gjennom distriktene Rosta og Helligskogen i Troms reinbeiteområde, må distriktet også ta hensyn til flyttemønsteret i både til midtre- og vestre sone før innflytting til vinterbeiteland som ligger 40-50 km øst for Kautokeino ved riksgrensen Norge-Finland. Turi siida flytter gjennom midtre sone både om våren og høsten. Kalving foregår på sommerbeitet (fra begynnelsen av mai til engang utover juni). Gaup siidaen foretar utflytting til høstbeitet i tidsrom fom slutten av september og utover. Dette varierer fra år til år avhengig av klima og andre faktorer. Turi siida har de siste årene foretatt utflytting fra sommerbeite nærmere nytåret. Årsaken er vanskelig topografi og klimaforhold. Manglende nødvendige infrastrukturelle anordninger forsinker også flyttingen. Om våren ankommer siidaene sommerbeitet på slutten av april.

En grunnleggende rammebetingelse for reindriften er de totale arealene det enkelte distrikt har som reindriftsområde. Dette gjelder både vinterbeiter, vår- og høstbeiter og sommerbeiter. Selv om reindriften har bruksrett i visse områder, brukes ikke hele arealer til reinbeite. For det første avgrensner de topografiske forholdene og omfanget av menneskelige inngrep i reinbeiteområdene reinens bruk av arealene. For de andre er det bare visse deler av de ulike sesongbeitene som er beiteland. Andre typer areal (vann, is, impediment (stein, berg)), kan utgjøre en betydelig del av reinbeitedistriktet. På bakgrunn av tilgjengelig beiteland kan en beregne ut reintetthet som er ett av flere mål på beitebelastningen.

Distriktet er et ytterdistrikt med nomadisk driftsform slik at distriktets drifts- og flyttemønster utgjør 4 sesongbeiter fra vår-, sommer- høstbeitedistrikt i kystområdet og til vinterbeiter i Indre-finnmark. Beitene er regulert for rettighetshavere og i beitetider. En foreløpig uformell oppdeling av flytteveiene til sommerbeitedistriktet, foretatt av Reindriftsforvaltningen, deler disse inn i tre soner; vestre, midtre og østre. Rbd. 19/32T inngår både i Troms- og Vest-Finnmark reinbeiteområde.

Distriktet foretar høstslakting av rein innenfor sommerbeitedistriktet. Dette er optimalt lønnsomt og økologisk mest hensiktsmessig. Distriktet akter å fortsette med dette, selv om virkemiddel ordningen over reindriftsavtalen sakte men sikkert svekker denne type driftsform. Reindriftpolitikken innebærer sentralisering og vanskeliggjøring av feltslakting. Med hensynet til kjøttkvalitet og redusert belastning på høst/vinterbeiteområdene er høstslakting det mest optimale. Dessuten er det ønskelig fra

distriktets side at det skjer en verdiskapning i det området som faktisk danner grunnlaget for vår næringsvirksomhet. Det må legges til rette for rammebetingelser som sikrer produksjon, distribusjon og markedstilgang. Distriktet satser på egen slakting og videreforedling i fremtiden, istedenfor å primært være råvareleverandør. Dette vil øke verdiskapningen betraktelig og gi flere synergieffekter for beitekapasiteten og driftsøkonomien. Generiske strategier som nisjestrategier, differensiering og innovasjon må til for å skape en solid og bærekraftig utvikling.

Figur 2: Piggtind i bakgrunnen – reinflokken inne i beitehagen om høsten

4. FLYTTE- OG DRIFTSMØNSTER

Bruken av beiteland har hatt en del endringer i løpet av de siste årene, men hovedtrekkene er de samme. Reindriften som alle andre næringer gikk også over fra husholdningsdrift til mer moderne og industrialisert drift. Mekanisering og økt velstand gjorde også inntog i reindriften. Samfunnsutviklingen har selvfølgelig medført til endringer av drifts- og flyttemønsteret.

Det er fremdeles de store lavområdene i indre strøk av fylket som utgjør vinterbeitene og kystfjellene blir benyttet som sommerbeite. De mellom liggende områdene nyttes nå som før til vår- og høstbeiter og til beiter under flytting vår og høst. I siste del av august og begynnelsen av september samles reinen og slippes på høstbeitelandet. I høstbeitelandet holdes reinen vanligvis til begynnelsen av november avhengig av klima og snømengder. Kjørdningen i indre Finnmark er også avgjørende for innflytting til vinterbeitelandet. Under flyttingen er distriktet totalavhengig forutsigbare og matholdige oppsamlingsområder. Distriktet har sine tradisjonelle og naturlige oppsamlingsområder

over hele spekteret fra kysten og til vinterbeiter. Den siste tiden har enkelte nyetablerte siidaer i Finnmark begynt å beite intensivt i slike områder. Dette har naturligvis medført til konflikter og nødstilstander for distrikter som har lange og strabasjose flytteleier.

Flyttingen skjer over et breidd område. Lengre ut mot kysten og der landskapet krever det, blir flytteleiene trengt mer sammen. Flytteleiene kan variere litt fra år til år avhengig av beitetilgang og andre flokker under flytting, men stort sett følger de samme mønster. For øydistriktene er det typisk at hele hjorden kommer samlet ut i distriktet i begynnelsen av mai og forlater det samlet i slutten av september. Om vinteren holdes samtlige hjorder i Vest-Finnmark samlet og under daglig tilsyn.

Spredningmønsteret om vinteren varierer etter flokkstørrelsen og styrkeforholdet i distriktet. F.eks. tør ingen å beite i nærheten av siidaer som er beryktet for irrasjonelle adferd og voldshandlinger. Distriktet har hatt store konflikter med enkelte innerdistrikter som tar til rette uten moralske skrupler. De siste årene har vinterbeitet tilhørende distrikt 19/32 vært sterkt nediset og låst pga. overbeiting og tråkk av fremmedflokker. Myndighetene har vært fullstendig inkompetente og viljeløse til å løse beiteproblematikkene på vinterbeitene. En snarlig løsning vil være total omorganisering av forvaltningsstrukturen. Rettighetshavere må få en slags eiendomsrett over sine tradisjonelle vinterbeiteområder.

Vårflytting starter rundt midten av april og begynnelsen av mai. De fleste distrikter og siidaer flytter til sine respektive sommerbeiter før kalving, mens andre distrikter/grupper foretar kalving på vårbeitet (fellesbeitedistriktet) for deretter å flytte inn på sommerbeitedistriktet i sistehalvdelen av juni. Kalving på fellesbeitet har medført til økologisk ubalanse og erosjonsskader på verdifulle vinterbeiter i Indre-Finnmark. Motorisert ferdsel på barmark og omfattende gjerdekomplekser har ført til en destruktiv utvikling og erosjonsskader.

Distrikt 19/32T slipper reinflokken fritt på beitet ved ankomst til Lyngenthalvøya. Reinflokken streifer over store deler av distriktet de første ukene for å finne næringsstoffer. De er kun noen promille av næringsrike beitearealer som er tilgjengelig om våren. Store snømengder skaper alvorlige problemer for simlene til å finne føde før kalvingen inntreffer. Snøras kan ta hele flokker hvis ikke reinene får spre seg utover de flattere fjellpartiene og dalene. Derfor er det livsviktig at det ikke er ferdsel i kalvingsområdene om våren.

4.1 Områder for kalving

Kalvingen begynner i slutten av april og varer til midten av juni. I denne perioden er det svært viktig at simlene ikke blir forstyrret for å unngå at de kaster kalvene. Påvirkning som skigåere, særlig med hunder i kalvings-områder, snøscooterkjøring og andre forstyrrelser påvirker kalveprosent betydelig i negativ retning.

Distriktet har to store kjerneområder for kalving. Kjerneområder er slike områder som naturlig er best egnet for reinsdyr, men det betyr ikke hele reinflokken oppholder seg i avgrensede områder under kalvingsperioden. Alle områdene er elementære for at distriktets reindriften skal overleve.

Område A: Dette området er fjellområdet mellom Laksvatn - Lakselvdal området med Lahku - Storvannet - Langdalen - Rypedalen. Området er størst i areal.

Område B: Dette området er Goalssevarri - Polfjellet - Jøvik fjellet

Det vises til arealbrukskartet

Tidsrommet for beitebruken vil være omkring 20.4 - 15.06.XX.

Distriktet har gode vårbeiter og kalvingsområder, men tilgangen på vegetasjonen vil variere etter klimamessige forhold. Kalvingsområdene er svært sårbar for inngrep og forstyrrelser. Vårbeitene ligger på i de lavere liggende områder i hele distriktet. Det er svært vanskelig å peke ut eksakte områder fordi dette varierer etter snømengden og klimaet. Det som karakteriseres gode vårbeiter og kalvingsland, er at de er gjestmilde og har mange barflekker om våren. Disse områdene er ofte snøfattig. Brede daler og flattlandsområder egner seg best til kalvingsland. I disse områdene må det i denne perioden være minimalt med ferdsel og forstyrrelser. Distriktet har intensivert bruken av de nordlige områder som kalvingsland samt lavlandsområdene på den østre delen av Lyngahalvøya. Områdene kjennetegnes av tidlig framsmelting av flekker med bar mark og har blandet vegetasjon av lav, knopper av ris, lauv og andre kommende grønne vekster. Det er mye gammel skog i distriktet, som reinen nytter godt av om våren. Lavlandsområdet nede i dalene har rikelig tilgang på skog og viktig vegetasjon. Sett under ett har distriktet i dag gode tilgjengelige kalvingsområder og i liten grad av forstyrrende elementer, hvis man da ser bort fra rovdyrene. Rovdyrplagen er en stor trussel som bidrar til at reinflokken aldri får fred og ro, men må streife hele tiden.

Figur 4: Kalvingsområde i Langdalen

Merking av kalver foregår i tidsrommet mellom juli og September. Hovedmerking skjer i Jorbaoaivi (Kilafjellet). Resterende kalvemerking gjøres i Lakselvdalen og på høstbeitet i Indre-Troms.

Fjernet av personvern hensyn ved publisering på internett

Figur 5: Kalvemerking i Lakselvdalen

4.2 Sommerbeite

Det vises til vedlagt arealbrukskart.

Distriktet er stort i areal og har gode sommerbeiter. Det totale sommerbeiteareal (brutto) er oppgitt til å være 900 km². Av dette er det anslått et produksjonsareal på 628 km²

(Norut satellittfotografering 1995). Dette tallet er sannsynlig mye høyere på grunn av Lyngsalpenes massive og høye fjellformasjoner, dype daler og bratte fjellskråninger. Satellittbildet og den kartografiske framstillingen tar ikke hensyn til det.

I Indre-Finnmark vil en satellittdata fange opp hele dekningsområdet, men ikke i bratte fjellsider som kaster skygger. Å gå 10 km over Lyngsalpan tar like lang tid som å gå 10 mil langs bilveien. Topografien iflg. satellittdata fra Norut og med forholdstall (normgivende) fra forskningen på gjennomsnittlig 4.4 rein pr. km², blir bæreevnen på ca. 2.700 rein pr. 01.04.xx (reintall om våren ekskl. kalvetilsvekst). Staten har vurdert sommerbeitekapasiteten til 2400 rein. Fastsatt høyeste reintall er imidlertid 2.300 rein om våren før kalving. Det vites ikke om den samme stat har vurdert hvorvidt det er plass til 15.000 sauer. For reindriften som er under meget streng regulering, kan det nesten virke som om at de økologiske rammemekanismene ikke gjelder for landbruket.

Datamaterialet fra Norut viser også at distriktet har betydeligere høyere andel høyproduktivt beite, enn i resten av Vest-Finnmark og andelen lavproduktivt beite er tilsvarende mye lavere. Det produktive arealet er ulike engsamfunn og gras- og urtesnøleier, samt myr, våtmarksområder og frodige skogsområder.

Distriktet har de høyeste slaktevekter på kalv i Troms/ Finnmark og blant de høyeste på voksne dyr og godt over gjennomsnittet (Reindriftsforvaltningen 1999). Under sommerperioden bruker reinen store deler av øya som luftingsområde, men de massive fjellområder som er over 500 meter o.h. er attraktive områder i varme perioder. I sommerperioden skjer kalvemerkingen i den sørlige og nordlige delen av Lyngenhavøya.

4.3 Høstbeite

Kjerneområdene for høstbeitet er Signaldalen, Vassdalen, Postdalen, Tamokdalen og Mortendalen, Parrasdalen, Stordalen, Breidalen/Gålda, Cappel, Isdalen, områdene mot Rosta, Reiersdalen, Finndalen, En del av disse områdene benyttes også av Kånkama sameby om sommeren. Kånkama sameby har beiterett i tidsrom 1.5 – 14.09. Disse områdene benyttes også som flytte- og trekklei og oppsamlingsområder i forbindelse med flyttinger. Distrikt 19/32T har en flyttelei (ca. 250 km over landejord) fra grenseområdet Anarjohka nasjonalpark til Lyngenhavøya via Indre-Troms.

Det vises til arealbrukskart. Høstbeiting utenfor sommerbeitelandet vedvarer fra slutten av september til november. De første dyrene trekker over til høstbeitet nesten umiddelbart etter høstslakting i Lakselvdalen. Forutsetning for dette er problemfritt

flytting/ trekking over Balsfjordeidet (Kila og Øvergård). Dette er flaskehals i driftsmønsteret særlig når forsvaret har gjort et grovt inngrep midt i flytte- og trekkleia.

I perioden 1992-1995 hadde distriktet store reintap pga. anleggsvirksomhet på Balsfjordeidet. Tapene er anslått til 400 rein, men det ble ikke gjort krav på erstatning for mer enn 225 rein. Etter omfattende og kostnadskrevede rettsprosess ble det innvilget erstatning for kun 45 rein, til tross for at det blant meddommere var reindriftsfagkyndige som i dag besitter viktige forskerstillinger innen reindriften. Distriktets prosessfullmektig gjorde krav på kr. 160.000 i sakskostnader uten å kunne vise til spesifikke utgifter. Distriktet har søkt om å få dekket utgiftene fra staten, men har fått avslag. Etter 10-15 år med grenseløs elendighet har vi nå lagt dette bak oss.

4.4 Vinterbeiter

Vi har sannsynligvis de beste vinterbeiteområdene på vidda. Teorien kan være at de første som etablerte seg på vidda, valgte seg de beste områdene mtp beiter og avstand til bygda. Slekta til Turi/Gaup har historisk sett vært lengst i området. Det opprinnelige vinterområdet var mye større og strekte seg fra Nieidavarri/Ahkkanas til Avzi inklusiv Siccavuobmi som høstbeite.

I seneste årene har vi opplevd vanskelige driftsforhold på vidda. Opphavet til dette er at enkelte mennesker synes å manglende respekt for andres bruksrettigheter og velvære. Noen reinbeitedistrikter har et kronisk behov for å nedbeite andres områder. Enkelte andre gjennoomflyttingsdistrikter/siidaer bruker våre områder over lengre tid som oppsamlingsområde. Kort opphold i forbindelse med flytting er helt i tråd med tradisjon, men konsentrasjon av reinflokker som følge av intensiv jaging og samlinger er svært ødeleggende. Disse har flokken sin beitede på våres område helt til vi selv ankommer området. Flere ganger har politianmeldelser vært nødvendig, men selv ikke det har hjulpet. Noen ganger har området vært så nedbeitet, at vi har måttet snu tilbake og søke andre områder lenger vest. Vi håper at det så snart som mulig blir løsning på reintallsproblematikken. Hovedårsaken til at enkelte presser seg innpå andre er at reintallet deres er mye større enn det fastsatte.

Distriktets tradisjonelle hovedvinterbeiteområde er i Indre-Finnmark på grensen til Anarjohka Nasjonalpark. Området grenser til riksgrensen Norge-Finland i Sør. Området kalles for Javrrasduottar eller Ahkkanas. Det sedvanerettslige området er mye innskrenket pga. innflyttinger og nyetableringer. Staten innvilget vilkårsløst oppføringstillatelser til gjeterhytter i områder som sedvanerettslig tilhørte andre. Dette skapte konflikter og ekspansjon av reinflokker. Manglende reguleringer og kjøreregler

forårsaker også betydelige konflikter, forskjellsbehandlinger og urasjonell drift.

Det nåværende vinterbeiteområdet er på 613,7 km². Kartleggingen er basert på satelittbilder fra 1996 (Landsat 5/TM). Publisert i Bernt E. Johansen og S.R. Karlsen 2000. Finnmarksvidda – kartlegging og overvåking av reinbeiter – status 1998. Forarbeidet til inndeling av vinterbeiter på Finnmarksvidda ble utført av distriktsinndelingsprosessen fom. 1996-2000. Prosessen ble gjennomført av reindriften selv. Reindriftsforvaltningen hadde sekretariatsfunksjon og prosjektlederrollen.

Når det gjelder vinterbeite, så er det omtvistet hvilken flyttesone siidaen sorteres under; enten midtre eller vestre sone. Siidaen flytter gjennom Vestre sone både om våren og høsten. Vinterbeite ble i forbindelse med prosess Ny-distriktsinndeling av Vest-Finnmark definert under Midre-sone reinbeitedistrikt (forvaltningsvedtak).

Figur 5: Offentlig kontrollert reintelling og vaksinerings av kalvene om vinteren

4.4.1 Beskrivelse av vinterbeitet til distrikt 19/32T

Sedvanerettslig:

Neidavarrit, Njullusvadda, Ahkkanasvarri, Russugielas, Davletgargat, Aldoahpi, Biennaroavvi, Urdotoaivi, Ahkkanasgierat, Roavvoaivi, Madaroaivi, Allaganvarri, Njullusavzi.

Videre benyttet siidaen sørlige Vuolgamasvuobmi, Siccavuobmi, Boaganvarrit (Oaivusvarrit), Gargatoaivi, Avzziområdet og Vuorrasvarri/Njukcaskaidi. Enkelte år foretok siidaen kalving på østsiden av Azzi og Avzejåkka, dvs. i Gargatoaivi,

Boaganvarrit, Allacåka. Siccavuobmi ble benyttet som høstbeite og parringsområde inntill 1972. Dette flyttemønsteret ble avvirket når siidaen flyttet foretok skifte av sommerbeite og flyttet til Lyngen.

Detaljert beskrivelse av de sedvanerettslige beitegrensene rundt vinterbeitet (beskrivelse iht. Ørulv Vorren, Adolf Steen og Robert Paine):

Utg.punkt er riksgrensen Norge-Finland ved Madarovaivi. Derfra østover etter riksgrensen til Rr 331 ved Muoddahasoavi. Derfra i rettlinje nordøstover på østsiden av Njullusvadda til Nieidavarri (465). Derfra over Nieidajavri over Buollan til Guhkesluobbal`s sørvestlige kant. Videre på øst og nordsiden av Luovvevarri og Ahkkanasvarri til sørlige kant av Ahkkanasjavri. Derfra langs Ahkkanasjåhkas nordligeste punkt og derfra nordvestover til sørlige del av Russugielas og Sarvagazza. Derfra sørover over Alduappi og Biennaroavvi til utgangspunktet riksgrensen ved Madarovaivi

Den historiske beskrivelsen viser noen mindre overlappinger ved Nieidavarriområdet, Vuomagielas/Buollan og ved Ahkkanasvarri. Overlapping i Nieidavarri var buffersone mellom dommos/unit og Eakkanit siida (distrikt 40 Orda). Overlapping ved Vuomagielas/Buollan og Ahkkanasvarri var buffersone mellom Dommos/Unit og Mikkel kemi siida og Iskon Piera siida (distrikt Joahkonjarga)

I 1970 og 80 tallet etablerte flere andre siidaer i våres område. NRK laget et dokumentar om uretten på vidda. Programmet heter "den sterkestes rett" og er et brennpunkt dokumentar. Programmet ble første gang vist på fjernsynet i februar 2005. Distriktet har krevd at Reindrifststyret foretar revisjon av sonegrensen mellom vestre- og midtre flyttesystem. Primært for å oppnå en hensiktsmessig organisering og rasjonell drift.

4.4.2 Dagens vinterbeiteområde for distrikt 19/32T

Utg.punkt er riksgrensen Norge-Finland på sørvestsiden av Roavveoaivi, et punkt ved riksgrensen midt mellom Roavvoaivi og Bajasvarri breddvid Gådduavzi (GPS: N68´48.861 Ø023´45.904). Derfra østover etter riksgrensen til riksrøysmerke Rr 329A Saltejavri (35WLS 796362) Gps: N68´49.334 Ø023´59.710 (MERK; Dette punktet er på finsk side pga gjerdet) (posisjon gjerde: N68´49.398 Ø023´59.875). Derfra nordover over Humastat/Njullusoavi på vestsiden av Humastatjavri til Vassejavri/jæggi. Derfra i rettlinje til Nuortit Vuomagjelas og vinterløya. Derfra vestover på nordsiden av hovedvinterløya til pkt. 421 i Alduappi. Derfra sør-vestover på

vestsiden av Biennaroavvi til pkt. 505 mellom Njukcoaivi og Urdutoaivi. Derfra sørover etter Havdegielas, Gumpegielas til Doaresjavri. Derfra i rettlinje sørover til utgangspunktet ved riksgrensen på sørvestsiden av Roavveoaivi, et punkt i riksgrensen mellom Roavvoaivi og Bajasvarri.

Distriktet benytter området sammen med reinbeitedistrikt 11 Reinøya.

Fastsatt øvre reintall for Ivgolahku er: 2300 dyr

Fastsatt øvre reintall for reinøya er: 600 dyr

Totalt antall fastsatt rein: 2900 dyr

Høyeste reintallet i sum er nesten like stort som fastsatt reintall for eksempel for distrikt 26 Lakkonjarga.

4.4.3 Tidlig- og senvinterbeiter for Ivgulahkku:

- a) Njukcaskaidi (svært viktig oppsamlingsområde)
- b) Vuorrasvarri (svært viktig oppsamlingsområde)
- c) Avzivuobmi (Nedre del)
- d) Gargatoavii/Boagganvarrit (svært viktig oppsamlingsområde)

4.5 Flytteleier

Flytt- og trekkleiene utgjør pulsårene i distriktet og er avgjørende for migrasjonen mellom forskjellige beiteområder. Dersom og når slike flytte- og trekkleier stenger så vil det skje en fragmentering av distriktets beiteareal, noe som sterkt uønsket fra distriktets side og er heller ikke tillatelig etter norsk lov.

Flytteleiene og trekkleiene er markert i reindriftskartet og digitalisert i webportal Nibio Kilden. Det pågår arbeid med revidering av reindriftskartene fordi disse er mangelfulle og tildels også misvisende

Utklipp fra Reindriftsloven:

§ 22. Flytteleier

Reindriftsutøvere har adgang til fritt og uhindret å drive og forflytte rein i de deler av reinbeiteområdet hvor reinen lovlig kan ferdes og adgang til flytting med rein etter

tradisjonelle flyttleier. Med til flyttlei regnes også faste inn- og avlastingsplasser for transport av reinen.

Reindriftens flyttleier må ikke stenges, men Kongen kan samtykke i omlegging av flyttlei og i åpning av nye flyttleier når berettigede interesser gir grunn til det. Eventuell skade som følge av omlegging av flyttlei eller åpning av ny flyttlei erstattes etter skjønn ved jordskifteretten, hvis enighet ikke oppnås. Kongen kan bestemme at også fastleggingen i detalj av den nye flyttleien skal overlates til skjønnet.

Flyttleier og trekkleier - det vises til arealbrukskart – det anmerkes at oversikten er ikke uttømmende, - viser hovedleiene og de største trekkleiene.

Flyttleier er viktige for reindriften. Dette kommer også til uttrykk i reindriftslovteksten (reinl. § 22) som gir disse områdene et særskilt vern. Inngrep som vanskeliggjør flytting vil distriktet for enhverpris protestere imot. Med inngrep kan ikke bare forståes rent fysiske innretninger, men også organiserte opplegg og masse turisme.

Uttrykket i reinl. § 22 erstatter uttrykket som ble brukt i den gamle reindriftsloven av 1933. Det synes ikke å innebære noen realitetsendring, men kun en språklig redigering. Med det menes først og fremst flytteveien mellom innlandet og kysten. Med flyttleier i sin alminnelighet må forståes det område eller den strekning som reindriften i distriktet årlig og fast benytter ved skifte av beite, samling til kalvemerking eller samling til høstslakting. Som flyttleier regnes også faste inn- og avlastningsplasser for transport av dyrene.

Reindriftslovens § 22 hjemler retten til og adgang til fritt og uhindret å drive og forflytte rein i de deler av reinbeiteområdet hvor reinen lovlig kan ferdes og adgang til flytting med rein etter tradisjonelle flyttleier. Loven presiserer at reindriftens flyttleier må ikke stenges. Likevel har distriktet opplevd at flyttleiene stenges med argumentasjon om at distriktet ikke har rettigheter til bruk av området. Et eksempel som må nevnes er forsvarrets bygging av hemmelige installasjoner på Balsfjordeidet. Disse skal nå etter 10 år, jevnes med jorda og fylles med sement. Forsvarrets underjordiske virksomhet påførte reinbeitedistriktet betydelig tap og lidelser.

Beskrivelse av reindriftens flyttesystem og driftsmønster på norsk medfører språklige utfordringer og misforståelser.

De største flytte- og trekkleiene inn/ut av sommerbeitedistriktet:(forbindelsesledd mellom ulike sesongbeiter)

1. Hele Balsfjordeidet, - hovedflytteleiene er:

a) Mortendalen - Kila i Balsfjordeidet - (Storfjord/Balsfjord kommune)

b) Området Øvergård (Balsfjord kommune)

c) Kitdalen med både Sördalen, Midterdalen og Nordalen

NB! Hele Balsfjordeidet er trekk- og flyttelei, men bebyggelser og innmark begrenser selvfølgelig traseen over E6.

Flytteleien gjennom Kitdalen er krevende pga. passering av flere bilveier og tett skog. Etter at de tradisjonelle flytteleiene ble vassdragsregulert av Troms kraft har flytting over Govdajavri, Lavkavaggi, Rihppojavri, Galggojavri, Rassajavrit og Guolasjavri blitt meget krevende og ødeleggende for distriktet. Flytteleien langs disse vannene representerer tilgjengelige beiteområder, særlig om våren. Å måtte flytte over høyereliggende fjellområder som Raisduottarhalti og Sallorassa/Golddalahku er svært belastende for reinsdyrene, særlig i perioder med vanskelige klimatiske forhold. Kraftutbygginger til Troms kraft har forverret mye av drifts- og flyttemønsteret, skapte betydelige driftsproblemer og tap av beiteland/trivselsområder for rein.

Statens vegvesen planlegger nytt E6 trase. Dette vil være katastrofe for reindriften hvis det ikke gjøres aktive forebyggende tiltak som underganger og ledegjerder/opsamlingsgjerde for reindriften. Det må også føres opp sperre gjerde på begge sider av den nye E6 fra oteren til Nordkjosbotn.

Parkeringsplassen på E6 ved Klemetheimen i Kila må fjernes og traseen tilrettelegges med hogst og ledegjerder. Parkeringsplassen er anlagt midt på flytteleien, som skaper forstyrrelser og fysisk hindring. Bruk av parkeringsplass innebærer at flytteleien blir sperret og stengt.

Utvidelse og omlegging av nye E6 vil medføre at det må settes sperregjerder og ledegjerder fra snaufjellet på begge sider. Den nye veien sammen med ny KV 420 vil bety så stor inngrep at større tiltak er høyst nødvendig. I verste fall kan flytteleien i praksis bli sperret for tradisjonell trekk og flytting. Balsfjordeidet er i dag allerede svært belastet av stor trafikk og bebyggelser. De nevnte flyttevegene og trekkleier er forutsetning for utøvelser av reindriften i distriktet. Det er å være eller ikke-være for reinbeitedistriktet. Nå har vi også opplevd Statnett som tiltakshaver. Statnett tok ikke hensyn til reindriften og stanset aldri sitt anleggsvirksomhet - selv ikke under den avtalte restriksjonsperioden. Rettsapparatet hadde også generelt liten og ingen forståelse for

reindriften i sak mot Statnett.

Derfor må alle særrområder og flytteleier reguleres som spesialområde med hjemmel i plan- og bygningsloven jfr. kommunens arealplaner.

Andre flytteleier inn/ut av distriktet er:

Kvalvikdalen – Mellen – Hellarberget (Signaldalselva) – Åsen – Kitdalen – Sjørdalen/Midterdalen/Norrdalen.

Flytteleier innenfor Høst og sommerbeitet skisseres kun på kartet.

2. Flytteleier i forbindelse med biltransport og pramming:

- d) Kvalvikfjellet / Lyngseidet - Gjerdeelva
- e) Polleidet (via Kvalvikfjellet eller Polfjellet)
- f) Fornes i Gjøvika
- g) Elvevollaldalen/Langdalen
- h) Steindalen
- i) Rasteby
- j) Lakselvdalen
- k) Balsfjordeidet

De overnevnte flytteleiene må etter plan- og bygningsloven reguleres som spesialområde i kommuneplanens arealplan.

Flytteleien på nordsiden av Galgujavri – derfra nordover langs Rihppojavri og Lavkadalen og vestover mellom Salloaivi-Bossovarri er spesialområde for distrikt 19/32T og må særskilt vernes for inngrep.

Det er allment en misforståelse at distriktet har lengre flyttelei mellom sommer- og vinterområdet vs, enn de øvrige distrikter. Flytteveien kan virke lang geografisk sett, men i rett luftlinje er det bare 250 km. Det hadde blitt enda kortere hvis vi hadde fått anledning å flytte tvers gjennom "finskespissen". Flyttingen foregår langs grenseområdene mellom to eller flere distrikter og langs riksgrensen Norge-Finland. Derfor er flytteområdene inntakt og har godt næringsevne. Kortere flyttevei hadde skapt problemer for distriktet, fordi da hadde vi kommet altfor tidlig inn på vinterområdet og

midt inn i kø-systemet. Det er bedre å vente på at siidaene som skal lengre innover finnmarksvidda, flytter fordi våres område, før vi kommer inn. Dermed unngår vi unødvendige sammenblandinger og ekstra merarbeid.

Flytteleien følger riksgrensen Norge-Finland fra Gålda/Kilpisjavri til vinterbeiteområdet, men unntak når vi kommer ut av Nordreisa kommune. Da svinger vi en tur innom Kautokeino tettsted for så å flytte via Avzzi/Vuorrasjavri til Ahkkanas. Flyttingen skjer i rolig tempo og det er sjelden vi kommer i kontakt med andre reinflokker. Med dagens teknologiske hjelpemidler, vet vi hele tiden hvor de andre er og hva slags planer dem har. God kommunikasjon og samspill med andre distrikter og reineiere gjør flyttingen til en glede.

Se for øvrig vedlagt kartskisse over hovedflytte- og trekkleiene.

Gaup-siida - høstflytting 2013 forbi Kautokeino

Flytteleier mellom sommer/høstbeitet og vinterbeitet:

Distriktet flytter gjennom :

- Høstbeiteområde (tidligere konvensjonsbeite Dolpi)
- Distrikt Helligskogen
- Distrikt 37 Skarfvaggi

- Distrikt 36 Cohkolat/Raisduottar
- Vestre sone og flyttesystem (vår/høst og vinterbeite)
- Midre sone og flyttesystem (vinterbeite)

Beskrivelse av flytteleien til og fra sommer-/høstbeite til vinterbeitet:

Gjennom Signaldalen, Mordendalen, Postdalen, Vassdalen, Parrasdalen, Cappu, Isdalen, Golda, Treriksrøysa.

Fra Golda flyttes det enten over Golddalahku langs riksgrensen Norge-Finland til Galggojavri,

Eller fra Golda/Treriksrøysa oppover Breidalen (Govdavaggi) til Govdajavri, Lavkavaggi, Lavkajavri, Lavkaskaidi, over Rihpojavri (Rieppi), derfra enten rett over Helligskogen eller via Galggojavri (klimaavhengig).

Eller fra Govdajavri via Sördalen, Kitdalen, Åsen, Signaldalen, Hellarn (over Signaldalselva) via Mellen. Derfra enten sør eller nordover på sommerbeitedistriktet.

Fra Galggojavri (som er vesentlig oppsamlingsområde) via Didnu (loassuhytta), langs riksgrensen via Marfevarri. Derfra går flytteleien enten over: Raisduottarhaldi til Somas eller på nordsiden av Raisduottarhaldi over Guolasjavri via Coalbmevaggi til Somas.

Fra Somas følges i hovedtrekk riksgrensen til Deatnomutki/Njallaavzi, Fallecearru, Saitejavri, Vuorggojavri, Balsefielbmat, videre etter hovedferdselstraseen til Goaskinvarrebhki. Derfra enten: via Soahtefielbma, på nordsiden av Kautokeino via Bredbruktnes, Njukcaskaidi til Avzi. Videre opp etter Avzi til Gargatoaivi/Oaivvosvarri. Derfra til Lavvojavri og inn til vinterbeitet. Det flyttes også etter madeidja (vinterløypa) fra Avzi til vinterbeitet.

Eller fra Goaskinvarrebhki etter vinterløypstraseen på sørsiden av Kautokeino til Geatkeskaidi og Vuorasjavi. Fra Vuorasjavri enten over Vuorasvarri til Oaivvosvarri/Jeagelgielas via Gargatnjoaski eller på sørsiden av Vuorasvarri via Avzejavri til Boaganvarrit, Lavvojavri.

Kraftutbygginger har forverret mye av drifts- og flyttemønsteret, skapte betydelige driftsproblemer og tap av beiteland.

4.6 Oppsamlingsområder

Oppsamlingsområder i forbindelse med flyttinger er livsviktig som reindriftstekniske infrastrukturledd.

De største oppsamlingsområdene innenfor sommerbeitet er:

- Kvalvikfjellet, Polfjellet, Rastebyfjellet, Elvevollaldalen, Langdalen/Kjeldalen,
- Rundfjellet/ Kilafjellet / Rassevarri/ Tverrdalen/ Gurgelavannet, Stolvannsområdet, Laggosletta (området sør for Stolvannet).

- Lassevarri (fjellpartiet mellom Stoksedalen og Lakselvdalen)

De største oppsamlingsområdene innenfor det sentrale hovedhøstbeitet er:

- a) Mortendalen b) Postdalen c) Vassdalen d) Parasdalen e) Cappu f) Tuoipal g) Gålda h) Breidalen

De viktigste oppsamlingsområdene på seinhøst- og tidlig vårbeite er:

- a) Gålda b) Breidalen (Govdavaggi) c) området på vestsiden av Skibotdalen, Rieppi, Helligskogen d) begge sider av Galgujavri) e) Ditnulahku

Bruken og graden av bruk av oppsamlingsområdene kan variere noe fra år til år, avhengig av klima og andre faktorer. Topografien og beitetilgjengelighet er viktig betingelser og karakteristikk for oppsamlingsområdene. Områdene må være av en slik art at flokken holdes seg i ro og kan holdes under forsvarlig kontroll.

4.7 Anlegg og bolig/hytter.

Bolig/hytter:

Distriktet har vinterbosted i Ahkkanasgårsanjalmi og Sådnabeaivskaidi i Kautokeino kommune. Det skal føres opp flere boliger (hytter) slik at hver siidandel har sin egen hytte. Reindriften er et levesett/livsstil (livsverden) uten faste permanente bosteder. Vinterbeiteområde er et drifts- og bosted og må ikke falle under samme kategori som friluftshytte for eks. byfolk. Det er greit at noen deler kontor felleskap, men om ettermiddagen drar alle til hvert sitt hjem. Distriktet skal oppføre en felleshytte og 3-4 andre boliger/hytter på vinterbeiteområdet. Aktuelle områder er Ahkanas, Avzi mv.

Sekundærboliger/gjeterboliger er i Storfjord kommune. De siidaandeler som ikke har sin bosted, har rett til å føre opp egne bolig/hytte. Aktuelle områder er bl.a. Tverrdalen.

Det er ekstremt behov for bolig/hytte på høstbeiteområdet i Indre-Troms og mindre hytter langs flytteleien. Distriktet skal føre opp en felleshytte på et oversiktlig sted tett opptil/nærheten av riksgrensen. Høststormene gjør det uforsvarlig å bo i lavvo.

Gumpi vil være naturlig krypinn ved flyttinger og ved intensive døgngjeting. Distriktet har flere slike gumpier på meier.

Gjerder og andre anlegg

RI. § 24: "Retten til å utøve reindrift gir rett til å føre opp arbeids- og sperregjerder, slakteanlegg, broer og andre anlegg som er nødvendige for reindriften".

Distriktet har flere gjerdeanlegg. Det gjøres skille mellom oppsamlingsgjerder, arbeidsgjerder og beitehager.

Faste arbeidsgjerder på sommerbeitet- og høstbeitet:

1. Kilafjellet/Rundfjellet (kalvemerkingsgjerde)
2. Lakselvdalen (kalvemerkingsgjerde/slaktegjerde, utlastingskonstruksjon og beitehage)
3. Vassdalen (merkegjerde/slaktegjerde)
4. Rastebyfjellet (foreløpig ikke i bruk)
5. Jøvikfjellet (Arbeidsgjerde)
6. Kvalvikfjellet (Arbeidsgjerde)
7. Polfjellet (Arbeidsgjerde)
8. Ahkkanas (Arbeidsgjerde på vinterbeitet:)

Hovedopsamlingsgjerder på høstbeitet (sperregjerder):

1. Vassdalen (Signalneset i Signaldalen)
2. Loppuskardet (Mortendalen)
3. Postdalen (under planlegging)

Arbeidsgjerdeanlegget i Lakselvdalen er planlagt opprustet for å kunne slakte større antall rein og videreforedle kjøttprodukter. Det tas sikte på å komme i dialog med både med mattilsynet og andre aktører i bransjen.

Sperregjerder:

Stedvis langs Europaveien på Balsfjordeidet. Distriktet har noen mindre sperregjerder rundt omkring på sommerbeitet og på høstbeitelandet. Disse er mer eller mindre faste eller mobile. Oppføring og bruk av disse avhenger av årlig driftsmønster samt klimaforhold.

Figur 3: Skilling av slaktedyr i Lakselvdalen

4.8 Planlagte reindriffts/-sperregjerder:

Mellom sommer- og høstbeite:

Det er noen år siden vi søkte om tillatelse til oppføring av sperregjerde langs sommerbeitegrensen fra Oteren til Nordkjosbotn. Utsatt saksbehandling fra Reindrifftsforvaltningens side har ført til store tap og merkostnader for distriktet. Reinflokken trekker for tidlig over til høstbeitet som igjen medfører til store merkostnader og ulemper samt til betydelig økning av tap av rein til rovdyr. Dette er en uholdbar situasjon som ikke kan fortsette. HMS situasjonen er uakseptabelt og brudd på loven. Søknaden må realitetsbehandles

Høstbeitet:

Distriktet søker om å oppføre et oppsamlingssperregjerde ved riksgrenseområdet Norge-Sverige. Uten sperregjerdet vil reinflokken trekke ustanselig innover Sverige. Slitasje på rein og personell er stor pga. konstant driving av flokken tilbake til Norge. Etter at Kånkama sameby endret sitt driftsmønster fra Dolpi til Signaldalen har oppsamlingsområdet ved sperregjerdet i Vassdalen blir vesentlig redusert. Sperregjerdet

klarer ikke å holde tilbake fordi at området er nedtråkket samtidig som at vegetasjonen på den andre siden av gjerdet er mer intakt.

Det planlagte omsøkte gjerdet vil ha større porter slik at området også kan benyttes som før om sommeren. Konvensjonsforhandlingene er avsluttet og det foreligger ingen endringer av det tradisjonelle beite- og flyttemønsteret til distriktet.

Vinterbeitet:

Distriktet søker å sette opp sperregjerde langs den administrative sonegrensen mellom Midtre og Vestre sone ved riksgrensen.

Konfliktforebyggende tiltak:

Distriktet har i samråd med landbruket blitt enig om å søke tilskudd til gjerder langs dyrket mark på Balsfjordeidet og på vestsiden i Storfjord. Dette skal hindre at rein ikke trekker inn på dyrket mark om våren og om høsten. Det skal i tillegg søkes midler til å gjerde inn dyrket mark i Lakselvdalen og i søndre del av Lyngenthalvøya.

Slakteanlegg:

Distriktet holder på å fornye arbeidsgjerdene med beitehager, korridorer og opplastningssystem for slakterein. På grunn av ulemper og tap i forbindelse med levende transport av rein, bør det investeres i mobilt slakteanlegg. Distrikter forsøker å opprette samarbeid med andre nabo-distrikter eller lokale gårdsbrukere for gjensidig utnyttelse av fremtidig slakteanlegg med muligheter for foredling av kjøtt- og biprodukter. I dag må distriktet transportere levende rein til slakting. Dette er svært kostnadskrevenende og stikk i strid med dyreetikk. Distriktet opplever større inntektstap pga. vekttap. Vekttapet har igjen negativt utslag ved estimering av verdien på rein til bruk for beregning av rovvilterstatninger og andre former for kompensasjoner. Distriktet har relativt stor produktivitet, kg/rein i vårflokk. I dag ligger slakteuttaket over 30% av vårflokken, noe som er godt over gjennomsnittet i Troms og Vest-Finnmark reinbeiteområde. Distriktet har brukt store ressurser på å strukturere flokken og kun avle fram de beste produksjonsdyrene. Den relativt lange flyttingen nødvendig gjør en sterk og sunn reinflokk. Økonomien i reindriften er dessverre generelt for svak mtp. vederlag for arbeid og egenkapital. Videreforedling og nytenkning vil øke potensialet og styrke økonomien og bidra til bærekraftig ressursforvaltning. Den minst lønnsomme beskjeftigelse er råvareleverandør til slakterier. Prisene presses nedover og klassefisering av reinskrotter

har ikke alltid vært konsekvent. Rutiner endres årlig. Reineiere har likevel full tillit til kjøpmannens veiing og klassifisering. Med dagens slakteristruktur og forvaltningssystem er det forretningsmannen hos slakteriet som i bunn og grunn bestemmer en stor del av nivået på årsinntekten til reineiere.

Distriktet vil foreløpig ikke omtale det planlagte feltslakteanlegg i detaljer fordi forskrifter og regelverk er uklare mht. til å etableringen og drift. Kostnadmessig vil et feltanlegg komme på flere millioner kroner. Finansieringen utgjør også et usikkerhetsmoment. Derfor vil vi heller ikke komme nærmere inn på slakteavfall eller deponering. Hvis dette blir aktuelt, så vil distriktet sende nye distriktsplan vedr. slakting til offentlig høring.

5. MOTORFERDSEL

Reindriftslovens § 23: "Den som utøver reindrift, har adgang til bruk av nødvendige fremkomst- og transportmidler i samsvar med distriktsplan."

Distriktet disponerer 8-10 barmarkskjøretøyer og like mange snescootere. Hver reineier har sine egne kjøretøyer. Distriktet disponerer også et større antall kjørerein, i tilfelle reindriften blir tvunget å ta et steg tilbake i tiden

De viktigste kjøretraseene for transport, gjeting og samling for sommer- og høsttid er inntegnet på kartet. På sommerbeitet er det flere hovedtraseer beregnet for transport og traseer beregnet for adkomst til beiteområdene. På høstbeitet er de største dalene de viktigste kjøretraseer.

Det er også helt umulig å skissere en statisk plan eller nøye planlagt bruk av motorkjøretøyer. Dette ville være et urimelig krav som ellers ikke er vanlig i landbruket/jordbruket. Graden av motorisert ferdsel er avhengig av klimaforhold og adferd til reinsdyrene. Det er viktig å huske at rein kan ikke styres, kun kontrolleres med kjøretøyer eller omfattende gjerder. Det har kommet innsigelser fra noen grunneierlag til distriktsplanen, som bl.a. krever at reindriften må justeres tilbake til tiden, dvs. at reindriften må basere sin drift uten motoriserte kjøretøyer. Det argumenteres med at før i tiden var det mulig å drive effektivt og uten bruk av terreng gående kjøretøyer.

Distriktet støtter på generelt grunnlag de synspunktene som går på vern av naturmangfoldet og utmarksvegetasjonen. Vi er helt enig at bruk av motoriserte kjøretøyer må begrenses i fremtiden. Når man ser på landsregisteret og statistikken, så utgjør reindriften bare noen prosent av landets kjøretøypark. Alle firehjuls- og scooterforhandlere sier at reindriften i dag er en symbolsk kundegruppe. Vi legger også

merke den dramatiske økning av motoriserte terrengkjøretøyer hos lokalbefolkningen. Distriktet har et internt policy som går ut på å benytte terrenggående kjøretøyer minst mulig og begrenses til nødvendig samling og driving av rein. Vi har forsøkt å samle rein uten hjelpemidler, men det har resultert i større tap av rein. Rein som ikke kommer med i samlegjerdet om sommeren og høsten, har en tendens til å "forville" seg og avvike fra den normale driftssyklusen. Disse rein blir enten igjen på Lyngahalvøya om høsten, når flokken flyttes om vinterbeite eller at de trekker ukontrollert ut av distriktet. Å ikke få alle rein merket eller få selektert de rette rein til slakting, er i seg selv et potensielt tap. Antydninger om at det er latskapen som motiverer til bruk av terrengkjøretøyer, er helt hinsides og tyder på mangelfull innsikt og kunnskaper om næringen. Reindriftens bruk av terrengkjøretøyer, selv om det høres helt selvmotsigende, er også et HMS-tiltak. Rett og slett for å unngå at kroppen ikke slites ut for tidlig og for å bevare den fysiske og psykiske helsen. Stress og angsten for å miste dyrene ut av kontroll, tærer over tid både sjel og kropp. De som leser dette nå, hopper sikkert ut av stolen. Vi anbefaler da den enkelte å fordype seg i reindriftens utfordringer og særlig foreta en komparativ studie av andre næringer som er avhengig av hjelpemidler og tekniske løsninger. Det er nå ikke engang slik at det er reindriften selv som har oppfunnet kjøretøyene på faenskap. Samfunnsutviklingen har ført til "tidsnød" med krav fra alle hold. Kulturforståelse og mellommenneskelig kommunikasjon er en viktig suksessfaktor for å lykkes. Hva er det som lønnes mest for samfunnet: uføretrygdene pga. slitasjeskader og stress eller forsvarlig bruk av hjelpemidler hvor målet er å forebygge skader.

Reindrift er en komplisert virksomhet hvor svært mange faktorer spiller inn: reinen som individ og flokk, naturen som beite og bevegelsesrom, vær og klima, årstids- og årsvariasjon, rovdyr, inngrep, lovverk (om reindrift, slakting, mathåndtering etc), økonomi (kjøttpris, levekostnader), organisering av menneskefelleskap (hushold, siida, distrikt, flyttelei), status innad og utad og flere andre faktorer. Tradisjonell kunnskap kan omfatte mange av disse forholdene, og altså ikke bare om reinen selv og dens forhold til naturen, som er det første man vanligvis tenker på. Hele reindriftens årssykluser og arbeidsmetoder er i alt vesentlig basert på nettopp tradisjonell kunnskap, og det dreier seg om helheter og detaljer. Mens eksempelvis biologiske studier av rein for det meste har konsenterert seg om individet, omfatter reindriftens egen kunnskap også dyra i forhold til resten av reinflokken, forhold til terrenget, samt reinenes overlevelsestrategi for seg selv og avkommet. Andre forhold er for eksempel nabosiidaenes bevegelser og disposisjoner.

Distriktet forventer å bli involvert i arbeidet med forvaltningsplanen og ha direkte innflytelse i forvaltningsrådet. I flg. Forskrift om vern av Lyngsalpan landskapsvernområde / Ittugáissáid er det lagt opp til at Forvaltningsmyndighetene kan gi tillatelse til motorferdsel på barmark i forbindelse med reindriftsutøvelse. Intensjonen er bra, men hva om distriktet av en eller annen grunn ikke får tillatelse til motorferdsel på barmark? Hva om myndighetene overprøver reindriftens egen kompetanse eller neglisjerer bruk av reindriftens tradisjonelle kunnskap i beslutningsprosessen? I dag har distriktet god dialog med både Fylkesmannens miljøvernnavdeling og kommunene, men man vet aldri hva fremtiden bringer med seg. Distriktet aksepterer at myndigheten har reguleringsrett og skal ha muligheten å begrense motoriseringen, men ikke at reindriften må søke om tillatelse for å utøve en tradisjonell drift. Reindrift har sitt eget særpreg med hensyn til driftsformer, kultur og språk. For at myndighetene skal kunne ta en rasjonell beslutning, så kreves det kompetanse og nøye kunnskaper om disse forholdene.

Distriktet benytter barmarkskjøretøyer i forbindelse med reparasjoner og vedlikehold av reingjerder både på sommer,- høst- og vinterbeitet. Det foretas årlig vedlikehold av vintergjerdet i Ahkkanas. Tidsperioden er juni-oktober. Hovedtrasen som benyttes er enten fra Hemmogieddi, Siccajavri eller Avcci. Unntakstilfellet kan være å benytte løypa fra Lahppoluobbal.

Barmarkskjøreplan (kartskisse) er vedlagt planen. Barmarkskjøring skjer på Lyngahalvøya og i Indre-Troms. Barmarkskjøring andre steder utenom distriktets beiteområder kan skje ved evt. sammenblanding.

Barmarkskjøring med ATV/trail skjer i hovedsak etter faste kjørespor. Unntaket vil være når reinflokken drives inn i gjerdet.

Scooterkjøring skjer både på Lyngahalvøya, i Indre-Troms, finnmarksvidda og i områdene langs flytteleien hele vinterhalvåret. Overvintrete rein gjør kjøringen nødvendig også andre steder enn i Finnmark. Det vil også være kjøring i andre nærliggende reinbeitedistrikter når forholdene krever det.

Det benyttes også helikopter og fly i reindriftsnæringen, når det er behov for dette.

Det er i perioder nødvendig å bruke ekstra hjelp av verdder og ansatte/engasjerte drenge med motorkjøretøyer som ekstra hjelp.

Siidaandeler har flere kjøretøyer hver. Enkelte siidaandeler deles mellom flere reineiere. Sånn sett vil en siidaandel bruke flere kjøretøyer samtidig. 11 aktive reineiere innebærer

minst 11 stk. atv og like mange snescootere. I tillegg bruker vi trailmotorsykler og crossykler i forbindelse med samling og inndriving.

5.1 HMS

Reindriftsutøverne er en yrkesgruppe som har lange, travle arbeidsdager, og som generelt sett er oftere enn andre yrkesgrupper utsatt for yrkesskader og yrkessykdommer. Blant annet gir reindriftsyirket lett slitasjeskader og helseproblemer som følge av langvarig snøscooterbruk og bruk av terrenggående motorkjøretøy. Mest realistisk tiltak vil være å etablere flere hytter inne på beiteområdet. På den måten reduseres bruken av kjøretøyer. I tillegg vil flere sperregjerder redusere kjøring og stress. I reindriften er det ingen fokus på HMS og arbeidmiljø. Søknad om oppføring av hytter og gjerder vurderes kun i forhold til natur og belastning.

Det er igangsatt et offentlig prosjekt med hovedmålsettingen å bidra til å redusere skader fra rovvilt på beitedyr og på den måten bidra til å redusere konflikten mellom næringsutøvelse og forvaltning av rovvilt. Denne målsettingen skal nås gjennom effektive forebyggende og konfliktdempende tiltak, kompetanseoppbygging og informasjonstiltak. Prosjektet er også ment som et HMS tiltak. Erfaring er at slike prosjekter har oftest snevert nedslagsfelt på lik linje med andre lignende gjennomførte prosjekter.

Distriktets reineiere ønsker å bevare gamle tradisjoner som jakt, fiske og fangst i distriktet. Reindriftsutøvere fanger matfisk fra elver og vann i distriktet, når det er sesong for dette, samt jakt av småvilt. Reindriftsutøvere skal ikke betale noen form for avgifter ved fiske, jf. § 26 i lov om reindrift.

6. EKSTERNE FORHOLD

Reindriftsnæringen har i tusenvis av år benytter utmarksområder som livsgrunnlag og eksistensbetingelse. Utvikling i den øvrige samfunnet førte til at deler av beiteområder ble beslaglagt og privatisert gjennom eiendomservervelse. Dette er selvfølgelig en naturlig del av samfunnsutviklingen, som også inkluderer samene som en befolkning. I dag er det kun de høyere deler av utmarksområdene som er igjen som beiteland. Økende behov for velferd og ressurser gjør at også de gjenværende beiteområdene kan være truet. Ny teknologi gjør at det kan utvinnes ressurser som tidligere var umulig, og dette på beiteområder til reindriftsnæringen. Slike tiltak blir en interessekonflikt og betegnes som "inngrep".

Inngrep i beiteområder vil føre til både direkte og indirekte tap av beiteområder. Effekten av dette er nedsatt bæreevne og redusert produktivitet og produksjon.

Begrepet "inngrep" er som de fleste ord og uttrykk ikke entydig. Hva en reineier oppfatter som inngrep i sin næring, og som han mener han bør ha et vern mot, vil i mange tilfelle ikke være sammenfallende med storsamfunnets behov, interesser og ønsker. Til syvende og sist blir det lovgiver og domstolene som må utmeisle og presisere begrepets nærmere innhold, og om det eventuelt har et vern - og i de kretser er det sjelden reineiere. i vid forstand kan defineres som (Prestbakmo, 1991). Inngrep er altså mer en det rene arealinngrep, dvs. de fysiske inngrep/innretninger. Problemet er dessverre ofte at inngrep som ikke kan påvises konkret i terrenget er det vanskelig å vinne gehør for. Inngrep et sted i distriktet kan få store konsekvenser for drifta i andre områder og forrykke driftsmønsteret. Forstyrrelser under kalving kan føre til redusert produktivitet som igjen slår negativt på produksjonen. Enkelt tiltak (inngrep) kan i sum av flere tiltak gi større konsekvenser. Med distriktsplanen forsøker man å danne et bilde av helheten i næringens status og den totale belastningen næringa har med hensyn på inngrep og forstyrrelser. Tiltak/inngrep i særlige sårbare områder som kalvingsland, oppsamlingsområder, trekkområder er uerstatlig og bidrar til å redusere både produktiviteten og produksjonen.

Et karakteristisk trekk ved reindriftsnæringen er den ekstensive utnyttelsen en av beiteressursene -den er mao. svært arealkrevende. Næringen er totalt avhengig av naturgrunnlaget. I stor grad utnytter den utmarksområder som ingen andre næringer i tradisjonelt forstand har gjort nytte av. Ved inngrep i slike områder vil reindriften ofte være den eneste næring som blir rammet. I denne anledning henvises til forskningsrapporten gjort av norut NIBR 2006:5 "hyttebygginger i reindriftsområder". Denne rapporten dokumenterer hva slag negative effekter et inngrep gjør for reindriften. Det er beregnet unnvikelsesområder rundt enkelt hytter og hyttefelt. Effekten av rein deles inn i flere deler: direkte, regionale og kumulative effekter. Det er skissert tre viktig kumulative effekter:

1. Tap av bæreevne – det er plass til færre rein som følge av tap av beiteland
2. Økt tap til rovdyr når dyrene blir presset sammen på mindre og mindre områder
3. Redusert produksjon og dårlige slaktevekter

Det slås fast i rapporten at rein unnviker områder hvor det er inngrep. Derfor kalles det omkring liggende området rundt for eksempel hytter og lignende for unnvikelsesområder eller influensområder. Omfanget er helt avhengig av plasseringen og topografien. Forskningen dokumenterer at kontinuerlig forstyrrelser og permanent inngrep fører til langvarige unnvikelseeffekter. Forskning viser at rein generelt reduserer sin bruk av

arealer innenfor minst 5 km avstand fra fysiske inngrep, og at simler med kalv i større grad enn bukker skyr områder med inngrep (Nellemann 1997). Dermed kan relativt avgrensa fysiske inngrep om hytter og skogsveier innebærer at store beitearealer går tapt for reindriften. Dette kan også føre til oppstyking av beiteland, noe som skape problemer for reinene som har behov for store sammenhengende beiteområder og sirkulere rundt fjellområdene. Rovdyr problematikken medfører at rein må ha tilfluktsmuligheter og slikt sett kunne sirkulere (runddans) fra sted til sted i samme retning. Dette er særdeles viktig forutsetning. Inne i reingjerde går hele flokken kontinuerlig rundt mot klokkeretningen. Hadde ikke dette fungert, så ville alt kollapse). Den negative effekten av inngrep øker dersom inngrepet fører til mye menneskelig ferdsel i området (Prestbakmo og Skjenneberg 2000). Ved tekniske inngrep er det menneskers tilstedeværelse og bevegelser som vekker sterkeste frykt hos reinen. Ulike forskningsrapporter (Nelleman, Jordhøy, Hill, Northcott m.fl.) slår fast at reinsdyr/caribou viser størst frykt-/fluktadferd i anleggsfasen, siden dette er en periode det er mest menneskelig aktivitet, men at dyrene kan komme tilbake etter at anleggsarbeidet er ferdig. En reiselivsvirksomhet kan betegnes som et anleggsvirksomhet med kontinuerlig trafikk, og dermed også et kontinuerlig frykt-/fluktadferd hos reinen. Kartlegginger og undersøkelser viser at negative opplevelser under anleggsperioder fører til økte unnvikelse i lang tid etter at anleggsarbeidet er utført. Et eksempel er forsvarets anleggsvirksomhet på Balsfjordeidet. Anleggstiden vedvarte i 5 år, men det tok nye 5 år før reinen hadde tilvent seg til området. Måten forsvaret gikk frem på, var en skrekkenes kapittel. Først påsto forsvaret at området ikke var en flyttelei. Etter hvert som dokumentasjonen ble lagt frem, så endret forsvaret taktikken og forholdte seg til et delvis muntlig/skriftlig avtale som angivelig skulle ha blitt avtalt med en eldre reineier uten norsk språkkunnskaper. Avtalen gikk ut på maskinene skulle stanses når det kom rein. Det kom selvfølgelig rein trekkende, men synet av maskiner, bygninger osv. midt på flytteleia skapte frykt-/fluktadferd. Etter hvert kom det ikke lenger rein og forsvaret fullførte anleggsvirksomheten. Distriktet tapte i løpet av anleggsperioden og årene etter anleggsperioden, ca. 500-600 rein. Den rein som overlevde, var kraftig underernært. Konsekvensen var redusert produktivitet og produksjon. Simlene klarte ikke å produsere kalver. Reinsdyrene hadde store problemer med å vandre til vinterbeiter i Indre-Finnmark. De som kom fram, var likevel så utmattet at de ikke klarte å grave fram maten under snøen. Underernæring i løpet av vinteren, førte igjen at de ikke klarte å vandre tilbake om våren til Lyngehalvøya. Slaktedyrene hadde lavere vekter som igjen slo negativt på økonomien til reineiere. Lave slaktevekter førte igjen til reduserte rovdyrerstatninger fordi myndighetene påsto at lave slaktevekter var indikator på misbalanse på beiter og at normaltapet dermed var mye høyere. Utfallet av rettsaken

noen år senere om erstatningsutmålingen var skyhøye advokathonorarer og erstatning for 20 rein. Det paradoksale var at erstatningsprisen ble fastsatt på bakgrunn av slaktevekter årene før. Det enda mer paradoksale var sterkt negative argumentasjoner fra meddommere som også var såkalte reindrifsfagkyndige. Til tross for overgrep og inngrep, så klarte vi likevel etter nesten 10 årstid å komme i balanse igjen.

Som digresjon i saken, så har forsvaret nå murt igjen hele det underjordiske forsvarsanlegget som kostet ufattelige x antall hundre millioner kroner. Distriktet vil kreve en unnskylding fra forsvaret for overgrepet som ble utført mot distriktet og reineiere.

Redusert beitebruk varierer med type inngrep. En annen studie viser at unnvikelsesområdet kan variere fra 5-15 km med 50-100%. Det er simler som er de mest intolerante, mens okser er mer tolerante. De mest tolerante oksene går til og med inn i hagene, jfr. Hammerfest.

Nye oppførte hytter gir størst utslag som fremmed element i naturen, mens til de eldre hyttene som har stått i årevis, er blitt en del av "naturen". Hytter hvor det er stor menneskelig aktivitet, gir størst negativ utslag som tapt beiteland. Hytte i en fjelldal med hyppig trafikk, skaper unnvikelsesområde på størrelse med hele dalen. I midlertidig er det påvist at enkelt bukker og ungdyr har tilbøyeligheter for å ignorere utbygde områder. Men det er viktig å huske at denne type dyrekategori utgjør bare ca. 10-16 % av hele flokken.

Hytter isolert sett er vi ikke så opptatt av, men heller ferdselen som disse genererer til. Ferdsel opp i fjelldalene hindrer ubønhørlig det naturlige sirkulasjonssystemet for reinen og bruk av andre områder. Gabbobeltet rund Lyngenthalvøya er stedvis smalt. En avskjæring og sperring pga. utbygning, større arrangementer medfører at store deler av Lyngenthalvøya blir ikke utnyttet. Vi har lagt merke til at det arrangeres fjellmarsjer opp Steindalen og organiserte guidete turer til isbreen. Vi er veldig glad for at folk søker seg ut til naturen, men den bør være tilpasset naturmiljøet og reindriften. Vi er redd for at kommersialisering av turisme til fjells vil ha negative effekter for reindriften bærekraftig utvikling. Tiltak som kan være avbøtende, er å unngå kontinuerlig ferdsel på fjellet, men heller ha et opplegg på eks. annen hver uke og ikke samtidig i flere daler. Organiserte aktiviteter som topturer mv. i mai måned bør unngås.

Det er ikke det at en aktivitet er organisert og/eller kommersiell som medfører problemer i forhold til reindriften. Men slike virksomheter involverer som regel et større antall mennesker, og det er besøksvolumet som ofte er avgjørende i en slik sammenheng. En del aktiviteter som guidete turer, terrengsykling, riding og rideleirer, hundeleirer,

turistleirer m.m. har større negative konsekvenser enn andre, enten fordi de medfører konsentrert markslitasje eller fordi aktivitetene medfører forstyrrelse i områder som tidligere har vært vanskelig tilgjengelige. Det er i første rekke faren for uheldig markslitasje og forstyrrelser på dyrelivet som gjør at organiserte opplegg og større arrangementer må være underlagt en søknadsplikt og komme reindriften til uttalelse. Det er spesielt kalvings- og oppsamlingsområdene for rein og sirkulasjonssystemet som er spesielt sårbare for økt aktivitet. Den økende reiselivsaktiviteter på Lyngenhalvøya må illegges strengere restriksjoner mht. ferdsel og bruk. Dette håper vi at Fylkesmannen fanger opp.

En konsentrasjon av reiselivsaktører gjør at man unngår at det etableres flere mindre innfallsporter til Lyngenhalvøya`s utmarksområder og vil med dette være med på å kanalisere ferdselen bort fra sårbare områder. På denne måten fanger man opp flere brukere på færre steder, noe som vil være positivt, så vel kommersielt som naturfaglig. Reindriften har på denne måten større forutsigbarhet og kan planlegge drifta ut fra disse disposisjonene. Distriktet vil bare oppfordre alle fjellglade mennesker og organisasjoner å legge merke til nedenfor nevnte lovparagrafen.

§ 65 i reindriftsloven: ferdsel i område hvor rein beiter (vær-varsomhetsplakat):

“De som ferdes i området hvor rein beiter, plikter å vise hensyn og opptre med varsomhet slik at reinen ikke unødige uroes eller skremmes under beiting, flytting mv. Særlig hensyn skal vises i forbindelse med reinenes brunsttid, kalving, merking, skilling og slakting. Områdestyret kan, etter anmodning fra vedkommende distriktsstyre eller reineiere i området, stille vilkår for eller nedlegge tidsbegrenset forbud mot større arrangement, idrettstevne, jakthundprøve eller liknende virksomhet som kan være til særlig skade for reindriften.”

§ 66 Hunder:

“Om sikring av hund, opptak av løs hund, avliving av hund, reaksjoner mot hundeholderen mv. gjelder hundeloven. Hundens eier og besitter plikter en for begge eller begge for en å yte erstatning for skade som hunden volder på tamrein og for utgifter og ulemper som påføres reineieren ved at hunden urettmessig jager eller skremmer rein under lovlig opphold eller flytting, uten hensyn til skyld. ”

Bruk av hund under småviltjakta (rype, hare) i oppsamlingsområder er svært forstyrrende. Spesielt er rypejakt med bruk av drivende hund et problem under høstsamlingen. Det forekommer også at en møter hund uten eier, dvs. eieren har mistet kontroll over hunden langt inne på fjellet. Distriktet krever at rypejaktseasonen må utsettes noen dager i enkelt områder. I dag starter rypejakta 10. september. Distriktet begynner å samle flokken i begynnelsen av september og foretar uttak av slakterein i midten av september. Voksne okserein slaktes før 15. september fordi parringstiden starter i september. Jaktseasonen begynner akkurat da distriktet holder på å samle rein til oppsamlingsområdene for merking og slakting. Flere ganger har rypejakta på den sørlige Lyngenhavøya forårsaket driftsulemper og merarbeid, utsatt slakting og umerking av kalver osv. Det presiseres at distriktet er ikke imot jakt, men at jakta må kunne utsettes noen dager – i hverfall i de områdene som brukes som oppsamlingsområder i forbindelse med slakting og merking.

§ 63 Utnyttning av eiendom i reinbeiteområde

Iflg. loven må ikke grunneier eller bruksberettighet utnytte sin eiendom i reinbeiteområdet på en slik måte at det er til vesentlig skade eller ulempe for reindrifftsutøvelsen. Før tiltak blir iverksatt, skal vedkommende distriktsstyret varsles. Varsel skal gis senest 3 uker før planlagt iverksetting. Ovenfor ble reiselivsarrangementer og organiserte opplegg i utmark nevnt. Slike tiltak skal varsles distriktsstyret. Forsvaret derimot unnlot å varsle distriktet og brukte hemmelighetsparagrafen i plan – og bygningsloven som motargument. Vi oppdaget at flere gravemaskiner var i full gang midt på flytteleia. Den første setningen som representanten for forsvarsbygningstjeneste sa: "dere har ikke flyttelei her", videre: "streken på kartet som angir flytteleien går ca. 50 meter lenger sør". Planleggeren hadde tydeligvis brukt gått i millimeter mål etter tusjstreken til de som hadde skissert flytteleiene på kartet. Han hadde målt nøyaktig bredde på tusjmarkeringen og siden overført dette på kartet. Vi laster ikke forsvaret for deres militære punktlighet, men heller for den svært mangelfulle kunnskapen om reindrifften.

Igjen vil vi trekke fram forsvarets anleggsvirksomhet midt på flytteleia i Balsfjordeidet. Distriktet opplevde meget store tap og ulemper under den direkte anleggsperioden som vedvarte i 5 år, men som også i ettertid skapte betydelige problemer. Erstatningsutmålingssaken ble behandlet både av Tingretten og Lagmannsretten. Utfallet av saken av katastrofal for distriktet, til tross for at noen av meddommere var reindrifftsforskere som i dag kjemper for reindrifftsinteresser. Hva som gikk galt, forblir en

uløselig gåte. Hele prosessen ble snudd på hodet. Å oppleve at hele flytteleien ble sperret var både dramatisk og hadde både kort- og langsiktige negative konsekvenser

Det overnevnte viser at effekten på reindriften vil være bestemt av hva som foregår i andre deler av det totale beiteområdet. Drifts- og flyttemønsteret er et system hvor det svakeste leddet er avgjørende for å kunne utøve en velordna og langsiktig planlagt drift som både er økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig.

6.1 Økende saueantall på Lyngenthalvøya

Nedenfor nevnte er kopi av skriv til Lyngen kommune datert 27.12.2015:

Vi er på linje med distrikt 33T Rendalen positiv til at kommunen påviser oppmerksomhet om den økende tap av beitedyr til rovvilt. Det vi ikke liker, er insinuasjon om rein opprettholder en levedyktig rovviltstamme i Lyngen og dermed indirekte årsak til tap av sau. Påstanden har ikke rot i virkeligheten – i alle fall ikke i vitenskapelig kontekst. Vi har blitt kraftig beskyldt for tap av sau til rovvilt. Beskyldningene er tungt å bære og preger den enkelte reieierens hverdag.

Det er rovvilt over hele Norge, og særlig på kysten i Finnmark hvor det ikke er rein vinterstid. Så denne påstanden vil vi ha dementert først som sist. Vi regner med at bekymringsmeldingen fra Lyngen kommune har sitt opphav fra saueiere. Tap av rovdyr er en tragedie, men å vinkle det dit at det er reindriften som er en vesentlig årsaksfaktor, er både uheldig og direkte skadelig. Hvis dette får utvikle seg til å bli en normalhistorie, så kan dette kan konsekvenser for fremtidige generasjoner.

Landbruksforvaltningen av utmarksbeitende dyr på Lyngenthalvøya synes å være forskjellig. Med dette menes at det legges ulike krav og rammebetingelser hva gjelder sauebruk og reindrift. Min påstand om usaklig forskjellsbehandling gjelder forvaltning av sau og rein på beite. Mens Reindriften opererer med knallharde vilkår, sanksjoner osv., så har resten av landbruksforvaltningen et mer liberalt syn på beitekapasiteten. Reindriften har fastsatt høyeste reintall på 3200 tilsammen for begge lyngen reinbeitedistriktene . Og det er KUN tatt utgangspunkt i sommerbeitearealer. I rapporten poengteres dette eksplisitt.

Reindriften sin rapport fra 2002 «Høyeste reintall for distriktene i Vest-Finnmark» - vurdering av sommerbeitekapasitet for den enkelte reinbeitedistrikt – fastsatte høyeste reintall for den enkelte sommerbeitedistrikt. Høyeste reintall for distrikt 19/32T og 33 T er fastsatt til 3500 dyr.

Metoden som ble brukt var statistiske beregninger ved hjelp av regresjonsanalyse, historisk data samt Noruts vegetasjonsklassifisering fra satelittbilder over sommerbeitene. Dette ble toppet med en god dose skjønnsmessig vurdering uten å skjele verken til høyre eller venstre. Det understreker at grunnlaget var kun sommerbeitearealer.

For distrikt 19/32T ble det konkludert: Distriktet har høyere vekter enn kvalitetsmålet, men lavere vekter enn forventet ut fra tetthet (...) Lavere vekter enn forventet kan ha sammenheng med sauebeiting i distriktet.

Rapporten opererer med reintetthet på 2,3 – 4,4 dyr pr. km².

I 2006 kom det en annen statlig initiert rapport «Reintallet i Vest-Finnmark – forskningsbasert vurdering av prosessen rundt fastsettelsen av høyeste reintall i Vest-Finnmark». Rapporten konkluderte med at Reindriftsforvaltningens arbeid med gjennomføring av vedtak om høyeste reintall var mangelfull.

«Et hovedprinsipp er at staten ikke skal vedta eller tillate tiltak som i betydelig grad svekker de grunnleggende vilkår for samisk kultur og det materielle kulturgrunnet. Folkeretten stiller krav om urfolks deltakelse i beslutningsprosesser som berører dem. I forbindelse med en omfattende regulering av samisk reindrift er det naturlig å legge til grunn at berørte reindriftsutøvere så vel som Sametinget bør inkluderes i beslutningsprosessen».

Jeg mener at rapporten fra 2002 om høyeste reintall hadde også andre uformelle mål – mål som hadde til hensikt å regulere også de andre sesongbeitene. Hensikten var å forberede til prosessen med fordeling av vinterbeitet. Logikkens tankerekke var ifølge mange noe utspekulert: distrikter med lave sommerbeitetall skulle heller ikke skulle få fordelt større vinterbeiter enn det tallet tilsa, selv om distriktet hadde hevd og sedvanerettigheter til større område enn det som var definert utfra rammebetingelser til sommerbeitedistriktet. Rapporten om høyest reintall hadde en begrensende vinkling – at reindriften i bunn og grunn måtte tilpasse øvrige samfunn

Skog og landskapsrapporten 15/2014 «Vegetasjon og utmarksbeite i Lyngen kommune» har noen interessante funn og virker å ha et mer utviklende perspektiv.

På side 83 i rapporten sies det:

Antall sau på utmarksbeite i Lyngen i minimum 5 uker var i 2013 på 11 790 sau (Statens Landbruksforvaltning, SLF). Hvis man tar utgangspunkt i dyretalsberegninga betyr det at mellom 60-75 % av beiteressursen som er tilgjengelig for sau er utnyttet. Av andre husdyr på utmarksbeite i Lyngen i 2013 er det oppgitt 104 storfe, 1 252 geiter og 22 hester. Tas beiteopptaket til disse dyrene med i beregninga, samtidig som man tar høyde for at det nyttbare arealet øker med storfebeite, får man en utnyttelse på mellom 63 og 77 %. Dette er et høgt tall, og det er neppe mange andre kommuner i Troms eller Nord-Norge for øvrig som ligger på dette nivået. Kartleggingen operer med tetthet på 85 sau per km² nyttbart beite. Rapporten konkluderer med i sammendraget:

«Samlet beitekvalitet for Lyngen er vurdert til svært godt – godt beite. Dette gir et passende dyretall på omlag 85 sau per km² nyttbart beite. Høvelig dyretall

for hele kommunen blir da mellom 15 700 – 19 200 sau. De oppgitte dyretallene forutsetter jamn utnytting av beitearealene.

Sammenlignet med antall husdyr sluppet på utmarksbeite i Lyngen i 2013 betyr dette at mellom 63 og 77 % av beitekapasiteten utnyttes i dag».

Mens landbruksforvaltningen begrenser reindriften til 3500 rein om våren mht. til biologiske forutsetninger, så åpner den samme forvaltning at sauetallet økes til maksimalt 19.200 sauer på utmark. **Det er her det IKKE henger på greip.** Kartlegging av sauekapasitet gjelder bare for Lyngen kommune. For distrikt 19/32T utgjør Lyngen kommune ca. 25 % av sommerbeitearealet. I tillegg kommer sauebruket til Tromsø, Balsfjord og Storfjord kommune innenfor Lyngenhelvøya. Jeg kan tenke med at sauetallet for de øvrige kommunene ligger i dag på samme nivået som Lyngen kommune. I sum blir det i overkant av 20.000 sauer i dag. Med økning på 7000 sauer i Lyngen og kanskje tilsvarende også i de øvrige kommunene, så vil det totale saueantallet bli 34.000 for Lyngenhelvøya. Dette er noe større enn tallet for reindriften som i dag er på ca. 3500.

Jeg stiller et stort spørsmål om antall sauer som det forespeiles er biologisk forsvarlig og bærekraftig med tanke på dagens arts mangfold. Et annet spørsmål er hvordan det er mulig for landbruksforvaltningen å behandle sauebruket og reindriften så forskjellig. Tillit til forvaltningen sikres gjennom likebehandling.

Det jeg vil fram til med det overnevnte er flerdelt: det må legges til grunn samme metoder for kartlegging av beitekapasitet for sau og rein. Det er ingen solemerker som tilsier at reindriften skal måtte tilpasse sauebruket. Sist og ikke minst er det kanskje det høye antall sauer som også tiltrekker rovdyr til lyngenhelvøya. Det å gjøre reindriften ensidig til syndebukk er både feilaktig og uheldig.

Distrikt 33T har redegjort for hvorfor det er rein på Lyngnehelvøya om vinteren. Jeg bekrefter også dette – under ingen omstendigheter ønsker noen å tape sine dyr av fri vilje. At det blir igjen noen rein på sommerbeite er som oftest forårsaket av ytre omstendigheter. Rein som blir igjen bør føres for å unngå at de blir tatt av rovdyr, utsatt for rasulykker eller unngå at dem ukontrollert trekker ut av området.

Som digresjon år det alt i alt er snakk om overvintringsrein: for noen år siden ble det igjen ca. 100 rein – av disse tapte vi nesten alt. Årsaken var kraftutbyggingen på høstflytteleien i Balsfjordeidet. Entreprenøren nektet å stoppe anleggsvirksomheten og fortsatte med helikoptertransport av sement og materiell. Høstflytteleien over Balsfjordeidet har vært belastet av ulike inngrep. I 1992-95 var flytteleien totalt sperret for normal flytting av forsvarrets bygningstjeneste. Dette førte til at betydelig antall rein ble igjen på sommerbeitet. Det hele var en stor tragedie og katastrofe med ringvirkninger i mange mange år. Når bunnen var nådd, så slo Reindriftsforvaltningen fast at distriktets høyeste reintall skulle være lik reintallet de siste to år. Så galt kan det gå og det verre er at det en katastrofe forårsaket av ytre forhold forsterkes og utløser det ene og andre.

Distriktet har slått fast i bruksreglene og distriktsplanen at all rein skal flyttes til vinterbeite om vinteren. Men omstendighetene endrer seg og det snakkes om å føre reinen hele vinteren på sommerbeitet på lik linje med at bonden fører sine dyr om vinteren. Rovilttapene er så store nå at det må tenkes nytt

Distriktet ønsker fortsatt godt samarbeid med kommuner og landbruket og ser fremover til konstruktive dialoger.

Det som er livsviktig at gjødsling tidlig om våren må opphøre. Gjødsling er rene giftbombe for rein. Det er kjensgjerning at rein kommer på dyrket mark så lenge dem ikke er inngjerdet – en plikt en gårdsbruker har for å verne produktive arealer til matformål. Den mest kritiske perioden er mai måned.

7. VASSDRAGSUTBYGGING

Det er flere vassdragsregulerte elv og vann som distriktet flytter over både våren og høsten.

Den største er Troms kraftforsyningens vassdragsregulering av Skibotn-, Signaldals-, og Kitdalssvassdraget i Storfjord kommune. Distriktet måtte foreta kraftig omlegging av flytteleiene og har i ettertid blitt påført særdeles store skadevirkninger

De negative effektene er tap av rein, merarbeid, utsatt/lengre flyttinger, ulemper og risiko. Distriktet har ikke fått erstatning som den har rettmessig krav på. Distriktet er negativt forfordelt i forhold til skadevirkninger og ikke minst i forhold til Helligskogen reinbeitedistrikt. **Denne uretten kan ikke fortsette lenger. Distriktet har rett på kompensasjon og erstatning på lik linje med Helligskogen rbd.**

I dag er det også flere elver som er regulert som småkraftverk og det er planer om ytterligere flere. Disse vil gi store negative konsekvenser som tapt beiteland, forstyrrelser og økt ferdsel pga. Anleggsvei.

Tidligere inngrep og kumulative virkninger

Reindriften er blitt påført en rekke endringer de siste 20 årene. Det er flere inngrep innenfor distriktets beiteområder som legger begrensinger og føringer på drifta. Disse vil gi økt betydningen av fremtidige inngrep. Endringer er økende (massivt) turisme/friluftsliv, hyttebygginger, kraftlinjer, økning av motorisert ferdsel, bil- og skogsveier, gjerdenalegg, forsvarsaktiviteter, politiske vedtekter angående reindrift og andre næringer som påvirker reindriften osv.

Vi frykter at de planlagte småkraftanleggene rundt omkring i distriktet vil tilsammen med tidligere inngrep skape store vanskeligheter og skadevirkninger. For å forstå konsekvensene av en utbygging, må man først forstå hvordan reindrift er bærebjelke for hele eksistensen, kulturen, identiteten og det sosiale liv. Det er mye vi selv heller ikke forstår mht. utbygginger kontra reindriften. Forskningen viser at reindriften selv ikke har skjönt hva inngrep egentlig innebærer av konsekvenser og ringvirkninger både på kort- og langsikt. Når det gjelder reindriften egne inngrep og overgrep på andre i finnmarksvidda, så er det ingen som tør å reagere i redsel for å "tråkke" på

menneskerettigheter osv. Enkelte siidaer tar seg bare til rette på bekostning av andre. Disse avvikere beiter først hos naboene, før dem flytter over til sitt eget område. Dernest kjører dem i kryss og tvers gjennom andres vinterbeiteområder uten å ta noen hensyn. Gode argumenter har aldri vært en mangelvare der i gården, faktisk så gode at staten har latt være å reagere selv om enkelte siidaer og distrikter har reintall som overstiger flerdobbelt av det som er fastsatt. All datamateriale og statistikk bekrefter at reintallet og beitekapasiteten hos de største distriktene er overbelastet. Reintallet må reduseres og at det må legges sanksjoner og begrensninger bl.a. gjennom reindriftsavtalens virkemiddelordning. Høyt reintall er også en type inngrep som skader andre distrikter og skaper internt uro.

Økt ferdsel, organisert turisme, reiselivsaktiviteter og friluftaktiviteter i dalførene bidrar til beitetap og hindrer trekk mellom viktige beiteområder. Det er særdeles viktig at reindriften har intakte og gode sammenhengende beiteområder. Den siste tiden har ferdsel og aktiviteter særlig i Steindalen hatt markant økning. Distriktet forbeholder retten til å nekte ytterligere inngrep i form av faste og til dels permanente anordninger.

Oppsummert:

Den naturlige bæreevnen vil bli belastet og sammenhengende områder vil bli avskåret ved ytterligere inngrep på Lynghalvøya.

Plan- og Bygningsloven

Plan- og bygningsloven sentrale når det gjelder arealforvaltning innenfor reinbeiteområdene, og det sentrale virkemiddelet for en bedre sikring av arealene. Ett enkelt reinbeitedistrikt kan strekke seg over flere kommuner og fylker. For å få en tilfredsstillende arealforvaltning innenfor hele distriktets areal, er man derfor avhengig av helhetstenkning og et samarbeid mellom kommuner, og mellom kommunal og regional forvaltning. Både interkommunale planer og regionale planer er egnede verktøy for å sikre større grad av forutsigbarhet og helhetsplanlegging med take på reindriften arealer. I tillegg kan planer for sikring av reindriften arealer følges opp etter plan- og bygningsloven. Det er en forutsetning at fylkeskommuner og kommuner innenfor de samiske reinbeiteområdene bruker disse verktøyene for å sikre en mer helhetlig forvaltning av det enkelte distrikt sine arealer.

Høgkonjunkturen i landet gir naturlig nok også utslag i retning av økende press på utmarksstrekninger i form av fritidsbebyggelser, arrangementer osv. Kommunen er gitt kompetanse til å dispensere fra arealdelen i kommuneplanen gjennom pbl. § 7. Pbl. § 7 er en dispensasjonshjemmel. Arealdelen er et kompromiss mellom ulike rettighetshavere

og arealbrukere i kommunen. Distriktets generelle hovedinntrykk at enkelte kommuner har tolket og tolker pbl. § 7 i strid med lovgivers intensjoner og det formål bestemmelsen er ment å sikre. Dispensasjonshjemmelen som er en snever unntaksregel synes å praktiseres som en hovedregel. Spørsmålet blir da om reindriftens arealvern blir tilstrekkelig sikret gjennom en slik rettsanvendelse. Snever unntaksregel synes å praktiseres som en hovedregel. Distriktet kan bare oppfordre de kommunale myndigheter til å se på om Deres praksis er i utakt med loven. Kommunene og reindrifftsforvaltningen har et generelt ansvar for å ivareta reindriftens interesser i arealforvaltningen, der hovedmålet er å beholde mest mulig sammenhengende arealer uberørt av inngrep og ferdsel. Arealplansystemet etter plan- og bygningsloven er viktig arena for dette samt prosessen omkring utarbeidelse og rullering av arealplaner i kommunen. Fra kommunene mottar distriktet mange enkelt saker etter plan- og bygningsloven. Andre viktig prosesser er konsekvensutredninger i forbindelse med større statlige utbyggingstiltak i regi av statlige etater og myndigheter som Statens Vegvesen, Forsvaret og Statkraft osv. Lov og forskriftsverket fra landbruket påvirker også reindriften. En viktig prinsipp i plan- og bygningsloven er at ingen grunneiere har rett til å bruke sine eiendommer som de selv vil, og dette gjelder enten om grunnen er statlig, kommunal eller privat. Det er kommunene som kan bestemme hva de enkelte arealene skal brukes til. Arealplanen er et styringsverktøy med bakgrunn i demokrati, medvirkning og samspill og skal ivareta interessene til de berørte gruppene. Utvalgte myndighetsorganer (for eksempel områdestyret i reindriften og fylkeslandbruksstyret) kan legge inn innsigelser mot arealplaner eller reguleringsplaner til arealplanen. Innsigelsen innebærer at kommunen ikke kan godkjenne planen selv. Dette utløser meglingsprosessen som ledes av Fylkesmannen. Dersom det ikke oppstår enighet, sendes planen til Miljøverndepartementet som enten godkjenner eller avviser planen.

8 KRAFTLINJER

Statsnetts utbygging av kV420 linja kan bety slutten på reindrift i Lyngenhavøya. Hele anlegget avskjærer både høst og vårflyttevegen og samtlige trekkleier. I tillegg er den plassert på en meget sårbart område. Distriktet har ikke sperregjerde på sørsiden av oppsamlings- og høstbeiteområde. Inngrep på nordsiden vil ha store skadevirkninger. Reinflokken vil få fart sørover mot riksgrensen Norge-Sverige og sammenblanding med svensk sameby vil være faktum. Om høsten under høstflyttingen i 1989 sammenblandet

distriktet med svensk sameby. Det året tapte distriktet 84% av reinflokken. De fleste av driftsenhetene gikk regelrett konkurs. Noen avvirket og noen flyttet til Reinøya osv.

Distrikt 19/32T blir berørt av KV linja flere steder: KV linja tvers gjennom viktig og sentrale beiteområder og den krysser både vår -og høstflytteleiene. Det finnes knapt en liknende eksempel andre steder i reindriften. Topografien med Lyngsalpan på begge sider og bebyggelser gjør det hele svært sårbart. Distriktet har ingen alternativer.

Gaup siida: Høstflytteleien og vår- og høstbeitete ved Balsfjordeidet - ca. 20 km.

Gaup siida: Vår- og høstflytteleien ved Kitdalen og Signaldalen - ca. 15 km

Gaup siida: vår- og høstbeiteområde Breidalen, Govdavaggi/javri, Lavkavaggi, Lavka- og Rihpo skaidi, Skibotdalen, Duolbarassa (innenfor distrikt Helligskogen) -ca. 40 km

Turi: Vår og høstflyttelei ved Kvænangen (samme sted som eks. rbd. 33 ittunjarga/Rendalen)

Distrikt 19/32T blir også indirekte påvirket av 420 ledningen gjennom distrikt Helligskogen og Skarfvaggi. Vi flytter langs linja på sørsiden både våren og høsten. Blir flytte- og driftsmønsteret til de to nevnte distriktene endret, så vil den ha konsekvenser også for vårt flytte- og driftsmønster. Vi oppholder oss totalt ca. 1-2 mnd hvert år innenfor de to distriktene. For 3 år siden feiret vi jula på fjellet i Helligskogen - høstflyttingen var alvorlig forsinket.

Vi frykter Statnetts aktivitet på høstflytteleien om høsten på Balsfjordeidet. Balsfjordeidet er et sentralt vår- og høstbeiteområde. Området er om høsten meget viktig for unngå at reinflokken ikke trekker for fort innover mot riksgrensen og dermed øker sjansne for sammenblanding med svensk reindrift. Vi har som sagt ingen sperregjerder og må være det eneste reinbeitedistrikt i nord som ikke har sperregjerder.

Flytting over Balsfjordeidet er utfordrende pga. forstyrrelser og bebyggelser. E6 og bebyggelser gjør at flytteprosessen er meget kritisk og sårbart. Traseene går stupbratt ned fra fjellet mot E6. I slike omgivelser og omstendigheter skal det svært lite til før det er katastrofe. Vi mener at dette området som er hardt belastet av inngrep og forstyrrelser, tåler ikke flere inngrep. Den kritiske samla- og sumbelastningen på Balsfjordeidet er nådd for lenge siden. Ytterligere inngrep på flytteleien og høstbeiteområdet er ikke akseptabelt. Den nye KV linja kan bety slutten på reindrift i lyngen, i alle fall etter den tradisjonelle nomadiske driftsformen.

Klart at man kan tilleggsføre noen hundre rein og kalle det for reindrift - men lønnsomt vil den ikke være og heller ikke iht. kulturen / arbeidiehtu ja arbemahtu.

9 VEGER OG STIER

Veier og stier i utmark er den desiderte største inngrepet og trussel om reindriften eksistens. Ferdsel medfører forsterket inngrep og negative ringvirkninger. Ferdsel er uforutsigbart og kan ikke kontrolleres. Kraftverkutbygging som i seg selv er tapspost, medfører anleggsvei inn i kjerneområdene til reindriften. Dette er en trussel som er meget alvorlig og som må tas på høyeste alvor

10 LYNGSALPAN LANDSKAPSVERNOMRÅDE

Distriktet er svært frustrert over at distriktets reineiere ikke ble direkte involvert i prosessen med utarbeidelse av forvaltningsplanen og at distriktet heller ikke er representert i verneområdestyret. Lyngsalpan verneområdestyret er det ENESTE styret innenfor reinbeiteområdet i Norge hvor reindriften ikke er representert. Styreleder for reinbeitedistrikt 19/32T Lakselvdalen-Lyngsdalen har vært styremedlem i Reisa nasjonalpark i mange år, men ikke i verneområdestyret innenfor eget reinbeitedistrikt. Manglende representasjon fra reindriften er brudd på naturmangfoldloven og Miljøministeres intensjon.

Distriktet er kritisk til den nåværende forvaltningsplan. I avisen Tromsø 18. juli 1999 var det et innlegg hvor direktoratet for naturforvaltningens høringsuttalelse ble sitert. Direktoratet synes å legge opp til strenge krav når det gjelder reindriften bruksutnyttelse av utmarka. Reinbeitedistriktet er den største brukerinteressen på Lyngahalvøya og har vært det i uminnelige tider. Allerede nå kan vi signalisere at reindriften kommer ikke til å akseptere at reinbeitedistriktet må søke hyppige dispensasjoner for motorisert ferdsel på utmarka. Reindriften har gjennom opprettelse av Reisa nasjonalpark, erfart hvordan et forvaltningsplan som legger opp til strenge restriksjonen, fungerer i det praktiske livet. Derfor har Fylkesmannen i samråd med reindriften satt i gang en ny prosess for å utarbeide en forvaltningsplan for å få en gjennomtenkt og helhetlig forvaltning som er forutsigbar for brukere og forvaltningsmyndighet, og der også ansvar og rutiner er avklart.

Det henvises til "avtale mellom Sametinget og Miljøverndepartementet om retningslinjer for verneplanarbeid etter naturvernloven i samiske områder" underskrevet av miljøvernministeren og sametingspresidenten 31. januar 2007, inkludert de dokumenter som det vises til i avtalens innledning.

Direktoratet for naturforvaltning er godkjenningmyndighet for forvaltningsplanen, og et utkast skal sendes dem til faglig gjennomgang før den sendes på høring. Når et forslag til forvaltningsplan foreligger, vil den bli sendt på høring til berørte parter. Sametinget får 3 uker lenger høringsfrist enn de andre slik at de får anledning til å bli kjent med synspunktene til samiske organisasjoner og rettighetshavere før de gir sin uttalelse. Endelig plan etter høring godkjennes av Direktoratet for naturforvaltning etter konsultasjoner med Sametinget. Vedtatt forvaltningsplan er et offentlig dokument, og vil

bli sendt ut til berørte parter som har hatt den på høring, og det informeres om rett til å klage på de delene av planen som er å betrakte som enkeltvedtak.

På hvilke stadiet i prosessen konsultasjoner med Sametinget vil foregå, må bli en sak mellom Sametinget og Direktoratet. Konsultasjoner med samiske interesseorganisasjoner og bruks- og rettighetshavere skal uansett gjennomføres.

Det understrekes at det er reindriften som har bidratt til at området nærmest er uberørt og av den grunn er vernet. Jeg vil med dette trekke paralleller til opprettelsen av UNESCOs verdensarområde; Laponia i Sverige. Her sies det at det er vern av den samiske kulturen som ligger bl.a. til grunn som verneformål. Laponia er en kombinasjon av en naturarv- og et kulturarvområde.

Vi ser at arbeidet med ny forvaltningsplan har startet med en de facto anerkjennelse som er etterlengtet blant samene. Reindriftens egen sikring og utvikling av næringen og kulturen må stå uttrykkelig formulert som en rettighet, med målsetting at staten anerkjenner samenes selvbestemmelse. Reindriftssamers rett til nærings- og kulturutøvelse er en fundamental menneskerettighet iht. rettighetsaspektet i grunnlovens § 110 a, jfr. ILO-konvensjonen nr. 169 av 1989 og artikkel 27 i 1966 konvensjonen om sivile og politiske rettigheter. Samene har ifølge folkeretten og gjennom grunnloven, rett til å utøve og utvikle sin kultur og den tradisjonelle livsformen. Avstanden mellom liv og lov bør minimaliseres slik at regelverket og den aktuelle forvaltningsplanen samsvarer med reindriftens behov og livsverdi. Og at man får en følelse av at reindriftens autonomitet bevares. Spennet mellom virkeligheten og på den andre siden, regelverket må minskes. Retten til selvbestemmelse (autonomitet) er for reindriften essensen i det indre vern som

Forvaltningsplanen må ta hensyn til reindriftens egen, gjennom mange generasjoner, utviklede tradisjoner og sedvanerettslige normer. Siidas sentrale rolle som institusjon må synliggjøres slik at dens sentrale betydning i reindriften, både som et eget organ for flokkdrift og i sitt intime samspill med husholdet ivaretas. Dette begrunnes med at driftsformen skal i fremtiden være i samsvar med både de økologisk- og samisk-kulturelle aspektene. Siidaen som institusjon er blitt oversett, men er nå inkorporert i den reviderte reindriftsloven på bakgrunn av både krav fra næringen selv og at siidaens status som rettsorgan er slått fast av flere høyesterettsdommer.

Staten har plikt til å sette seg godt inn i de forhold som det skal lovgis om. Det må legges opp til at grunnlaget for konflikter om beiteressurser og bruksutøvelsen fjernes. Medvirkning fra interessenter er det sentrale her. Sluttbrukere er reindriften, men særinteresser som friluft, reiseliv er også viktige aktører.

Reindriftens krav om selvbestemmelse og statens rammer for drøftelser. Viktig at prosessen starter i riktig ende med reindrifftsrettslig synspunkter som fundament. Utfordringen er å få til en forankring og sikre en "eierfølelse" til både prosessen og sluttresultatet. I hovedtrekk anser ikke reindriftens, i alle fall ikke de berørte distriktene, naturvern som offentlig inngrep, så lenge den får en innhold som ivaretar reindriftens interesser. Bare med et langt strengere og bedre styrt arealforvaltning, kan reindriften overleve (samisk kultur og næringsliv). Reindriftens alders tids bruk og det tradisjonelle bruksmønsteret må ikke gå på bekostning av den statlige styringstankegangen. Reindriften er særdeles opptatt av beiteressursene som livsgrunnlag og at miljøhensynet ivaretas, men dette må bedømmes i samisk perspektiv og forsøkes iverksatt gjennom en nært dialog gjennom gjensidig forståelse og toleranse. Professor Clas Sandell fra Sverige uttaler at "bruk er det beste vernet" når det gjelder naturen. Det samme synet deler vi også og krever at dette gis en klarere definisjon i arbeidet med forvaltningsplanen. Forvaltningsplanens intensjon bør gjelde å være en rettslig tiltak fra statens side for å sikre en samisk rettskultur og livsform. Med det mener vi også at det legges til rette for en reindriftssamisk "rettspleie" og mindre å innvirke på dens innhold. Viktige forhold som prosessen må ta utgangspunkt i er den samiske oppfatningen og nåværende gjeldende forskrifter for nasjonalparken. Det må i fremtiden legges opp til revidering av verneforskriften, slik at det overnevnte ivaretas.

Det er viktig at reindriftas behov reflekteres på en akseptabelt måte i forvaltningsplanen. For distriktet er det et vesentlig poeng at reindriftas tradisjonelle bruk av området ikke innskrenkes som en følge av forvaltningen av verneområdet. I den sammenhengen vil vi vise til:

Miljøverndepartementes gjeldene politikk i forhold til nasjonalparker og samisk interesser kan leses i Kongelig res. til Lyngnehalvøya landsskapsvernområde:

Området er en del av et samisk bruks- og bosettingsområde. Utnyttelsen av utmarka har vært en viktig del av samisk kultur i generasjoner, og området er fortsatt av stor betydning for samisk kultur og tradisjon. Den tradisjonelle samiske bruken har langt på vei bidratt til å opprettholde naturverdiene i området. Et vern etter naturvernloven vil bidra til å sikre området mot inngrep som kan skade eller ødelegge viktige naturverdier. Vernet vil derfor være et bidrag til å sikre naturgrunnlaget slik at samisk kultur, bosetting

og næringsutøvelse kan opprettholdes. Vernet vil derfor ikke være til hinder for tradisjonell samisk bruk av området.

Forvaltning og skjøtsel av verneområder må skje i samråd med distriktet. Medvirkning og medbestemmelse er viktige suksesskriterier.

Reindriftas motorferdselsbehov/barmarkskjøring løses gjennom flerårige tillatelser, basert på reindriftas distriktsplan.

I forhold til disputten omkring pkt. 3.1 om reindrifftsloven kontra forskriften til nasjonalparken som er hjemlet i naturvernloven, om hva som har forrang m.v. Så ser Sametinget ingen hensikt i å problematisere det. Våres poeng er at både Regjeringens politikk, grunnlovens paragraf 110a og internasjonal folkerett tilsier at innskrenkninger i tradisjonell samisk bruk ikke kan skje før det er gjennomført konsultasjoner mellom Statlige myndigheter og Sametinget/direkte berørte samiske interesser.

Distrikt 19/32T er svært skuffet over at reinbeitedistriktet ikke er representert i forvaltningsplanarbeidet. Sametinget oppnevnte ikke reineiere med reindrifftskompetanse. Av alle verneområdestyrer innenfor samiske reinbeiteområder, så er det bare Lyngen og Kvæningen verneområdestyret som ikke har representanter fra reindrifften.

Det viser til forvaltningsplaner som Fylkesmannen i Sør-Trøndelag og Fylkesmannen i Nord-Trøndelag har utarbeidet. Disse planene har ivaretatt reindrifftens interesser på en god måte. Det oppfordres til å utveksle informasjon fra denne prosessen.

Utklipp fra forvaltningsplan for Skarvan og Roltdalen nasjonalpark er meget treffende og beskrivende:

“Reindrifften er avhengig av at områdene bevares mest mulig intakt og uberørt av tekniske inngrep som for eksempel hyttebygging, veibygging og vasskraftutbygging. Derfor har reindriffts næringen i utgangspunktet vært positive til vernet. Men opprettelsen av nasjonalparken kan få uønskede bieffekter for reindriffts næringen. Områdene kan bli mer attraktive som utfarts- og rekreasjonsmål, noe som vil føre til økende aktivitet i områdene, noe som kan ha negative konsekvenser for næringen. Arbeidsoperasjoner i forbindelse med reindrift er helt avhengig av beite-, vær- og føreforholdene, noe som varierer fra år til år. Verneforskriften er ikke til hinder for bruk av beltekjøretøy på snødekt mark i forbindelse med utøvelse av reindriffts næring. Men det må søkes om tillatelse for bruk av barmarkskjøretøy. Et krav for å innvilge flerårig tillatelse er at det foreligger en godkjent distriktsplan. I formålsparagrafen for Skarvan og Roltdalen nasjonalpark står det; «Ivaretagelse av naturgrunnlaget innenfor nasjonalparken er viktig

for samisk kultur og næringsutnyttelse. Området skal kunne brukes til reindrift». Dette betyr at tiltak som forringer naturgrunnet for reindriften i nasjonalparken i utgangspunktet ikke vil bli tillatt.

Opprettholdelse av reindriften sine beitearealer og forstyrrelser anses som næringens største nåværende og fremtidige utfordringer. Vern av beiteområdene i Skarvan og Roltdalen nasjonalpark begrenser sterkt mulighetene for tekniske inngrep innenfor nasjonalparken. Opprettelsen forventes å redusere motorisert ferdsel innenfor parken. Dette vil være utelukkende positivt for reindriftnæringen, såfremt nasjonalparken ikke medfører restriksjoner på reindriften sine egen motorferdsel. For å begrense terrengslitasje og bevare naturverdiene i nasjonalparken er det viktig at barmarkskjøring begrenses i mest mulig grad. Men for at reindriften skal kunne utøves tilfredstillende vil det være aktuelt å gi reindriften flerårige tillatelser til barmarkskjøring i henhold til godkjent distriktsplan. Det forutsettes at barmarkskjøringen skal begrenses mest mulig i reindriften og at det velges traséer som gir minst mulig terrengslitasje. Spesielt sårbare områder bør kartfestes og det bør settes forbud mot barmarkskjøring der.

Reindriftnæringen og retten til å drive reindrift reguleres bl.a. gjennom «Lov om reindrift» og dens forskrifter. Det er særskilt kapitlene I og III som regulerer hvem som innehar retten til å drive reindrift, og hvilke plikter disse har. Reindriften skal i all hovedsak reguleres gjennom denne lov, men hvis dette kommer i konflikt med verneforskriften vil verneforskriften være bestemmende.

Med reindriftnæring menes gjerder, gjeterhytter, gjerder og sanketrøer. Gjerder og sanketrøer kan være både permanente som står oppe hele året, eller de kan være midlertidige som for eksempel arbeidsgjerder for kalvmerking, slaktning o.l." (sitat slutt).

Distriktet har merket den økende interessen for organiserte fjellmarsjer og friluftaktiviteter. Slike aktiviteter legger beslag på store beiteområder og medføre kraftige forstyrrelser. I fremtiden må distriktet ha slike planer til uttalelse og distriktet skal ha mulighet for å komme med innsigelser og stanse planene hvis disse er til ulempe. Nå ser vi at de negative konsekvensene av vern er formidable. Kommersialeringen og markedsføring av Lyngsalpan verneområde betyr eksistensiell trussel mot reindriften fordi det genererer forstyrrelser inn i beiteområdene og skader på vegetasjon. Innskrenking av trekk- og beiteområder er faktum. Vi er også meget sikre på at vern har også medført til økt rovdyrpress samt økt virksomhet i randsonene. Hvordan er det mulig

at det plutselig foreligger planer om å etablere 11 stk kraftverk i de frodige dalene.

Manglende medbestemmelse og innflytelse har vært til stor skade for reindriften.

Reinbeitedistriktets aktive reineiere bør være representert i verneområdestyret.

Sametinget oppnevner to medlemmer og disse må være aktive reineierere

(siidaandelsinnehavere/leder) fra reinbeitedistriktet Lakselvdalen-Lyngsdalen. Det er i

seg selv utrolig at selv med 1 representant, så er reindriften en liten minoritet i styret.

Det henvises til artiklene 6 og 7 i ILO-169 samt til Urfolkerklæringen og sluttdokument fra 2014. Reindriften må kompenseres for tap og ulemper.

9 FORURENSNING.

Forurensningsproblemene varierer fra år til år og fra sted til sted. Det er imidlertid noen er et stort problem. Gamle forfalne landbruksgjerder ligger igjen på utmarka. Hvert år finner vi rein som har viklet seg fast og omkommet. Distriktet har kommunisert dette til ansvarlige myndigheter og har søkt tilskudd for å fjerne disse.

Nedlagte telegraflinjer, samt gammel hesjetråd og gjerder fra nedlagte gårdsbruk utgjør alltid en risiko. Særlig er forfalne landbruksgjerder livsfarlig for rein. Dette er et stort problem både for reindriften og ikke minst for naturmiljøet. Noe annet er også piggtrådgjerder som er direkte helsefarlig for dyrene. Disse bør fjernes snarest, og vi kan ikke med noe rimelighetsbetraktninger forstå at dette egentlig er nødvendig.

I en innsigelse fra grunneierlag, ble det antydnet at rein kunne være potensiell fare for forurensning av vannkilden på Innerfjellet. Det kan være tilfelle, men vi antar at reinsdyrene utgjør bare en viss prosent opp mot antall sauer i dette området. Annet ting er også at sauen beiter mye mer intensivt og lengre tid på samme område. Det er elementer som landbruket bør ta hensyn til når sauene flyttes til nye områder. På enkelt fjell er det større konsentrasjon av sauer som naturlig nok kan, som det nevnes i innsigelsen fra grunneierlag: nemlig at dyrene kan utgjøre en potensiell fare for forurensning av eksempelvis drikkevannskilder. Det slippes ut ca. 15.000 (info fra verneområdeforvalteren) sauer om våren til Lyngehalvøya. Dette tallet er betydelig og det settes stort spørsmål om beitekapasiteten. Det samme departementet styrer reindriften med jernhånd og har fastsatt høyeste reintall. Vi forstår ikke logikken og forskjellsbehandlingen.

Rundballer slengt ut i utmarka utgjør en betydelig fare for rein. Høysilo beregnet for husdyr er rein gift for hjortedyr som rein. Høyballer er spesialavfall som må håndteres strengt for å unngå forurensning av naturmangfoldet og skade for rein og andre hjortedyr.

Gjødsling av eng med felleskjøpets fullgjødsel (Yara) og spredning av husdyrgjødsel i mai er rene gift for reinsdyrene og for andre vilt. Reinsdyrene kommer på dyrket mark så lenge disse ikke er inngjerdet med solid gjerde type viltnetting. Inntak av gjødsel fører til sementdannelse i magen. Konsekvensen er lidelser og død. Særlig sårbart er simler med kalv. Gjødsling uten at jorda er forsvarlig inngjerdet må forbys.

<https://www.yara.no/gjoedsel/sikker-handtering-og-lagring-av-gjodsel/gjodsel-og-sikkerhet/>

10 ROVDYR

Distriktet er hardt belastet av ulike rovdyr. Høye tap både hos reindriften og landbruket indikerer at rovdyrstammen er økende. Vi har store forventninger til at rovviltprosjektene skal oppnå resultatmålet og effektmålet på sikt.

De største tapene er som sommeren og på høstbeite i Indre-Troms. Området Signaldalen, Tamokdalen, Stordalen, Gålda er hardt belastet av rovdyr. Disse rovdyrene streifter til og fra sommerbeitet.

Det er etablert flere gaupefamilier og ynglinger av ørn, gaupe og jerv samt streif av Bjørn og ulv.

Rovdyrproblematikken er belastende for reindriften og er mye mer enn selve tap. Konstant forstyrrelser fører til uro i flokken og merarbeid. Nærværet av rovdyr fører til at dyrene trekker bort fra oppsamlingsområdene og utafør kontroll. Konsekvensen er tap og dette er indirekte tap som er betraktelig større enn selve rovdyrtap. De største tapene som rovdyrene forårsaker, er tap av produksjonsdyr som kalver. Andre tap er indirekte tap og merbelastninger som reineiere blir påført. Dette er noe som ikke tas hensyn til ved utmåling av rovdyrerstatninger. Ved innflytting til oppsamlingsområdet og høstbeiteområdet ved Parras, Cappu, Stordalen og Gålda må vi belage oss på skader og ulemper påført av rovdyr. Hver natt blir flokken uroet så kraftig at den i løpet av natta sprer seg og trekker langt bort. Hele dagen består da i å samle flokken og jage den tilbake. Dette er svært kostnadskrevende både materielt sett, men også fysisk og psykisk. Jaging og uro fører til næringstap og problemer foran den lange flyttingen til finnmarksvidda. Vi anslår at omtrent hver eneste natt blir en eller flere dyr drept eller skadet. Vi finner ofte skadete dyr som må avlives. Hva som skjer på sommerbeitet hvor vi ikke har kontroll, kan man bare tenke seg til. Selv om kalvene fødes så blir kalvetilveksten likevel halvert i løpet av sommeren og høsten. Vi har dokumentasjoner på at det er rovdyr som er hovedårsaken til det. Dette er en smertefull belastning for reineiere pga. tap av inntekt og produksjon. Rovdyr skaper mye ekstraarbeid og styrer mye av beitebruken i distriktet, ofte på tvers av reindrifsfaglige prioriteringer. En stor

del av tapen tilskrives rovdyrene. Distriktet er urolig for framtiden dersom rovdyrbestanden ikke reduseres og tap til rovdyrene fortsetter. Det er urovekkende at distriktets søknader om fellingstillatelser blir neglisjert, enten ved avslag eller ubehandlet. Seinhøst 2019 drap en gaupe 15 simler på 2 dager - bare tilfeldigheter at vi oppdaget det på flytteleia - søkte og fikk avslag. Våren 2020 har flere gauper og jerv massakrert inne på kalvingslandet - vi søkte om fellingstillatelse den 22 mai etter å ha forsøkt å jage jerven bort flere ganger og funnet kadaverer - søknanden er ennå ikke behandlet.

Prinsippet om nærhet (lokal kjennskap/kunnskap) og likebehandling er et absolutt krav i forvaltningssammenheng. Fylkessammenslåing innebærer fordeler for fylkesoverskridende reindrift. Forebyggende tiltak må intensiveres og inneha langsiktighet. I denne sammenheng er reindriften medvirkning og kompetanse svært viktig.

11 NORSK-SVENSK REINBEITEKONVENSJON

Distriktet har store forventinger til at evt fremtidig konvensjon er i tråd med lokale reindriften kunnskaper. Innstillingen fra reinbeitekommisjonen som ble avgitt i mai 2001 inneholdt særdeles gravernde og grove feil og alvorlige mangler. En ny prosess ble derfor igangsatt uten nevneverdige resultater. Faktum for distriktet er store ulemper og tap, uforutsigbarhet og belastning. Reinbeitedistrikter i Troms for årlig forings- og transporttilskudd pga. manglende konvensjon, men det får ikke Ivgolahku.

Det er fullt mulig å bruke områdene i fellesskap, men gjensidig forståelse OG RESPEKT må være til stede hos alle parter. Samer som ett folk må ikke bli fristet å agere til ulempe for den andre (krav om enerett, eksklusivitet mv). Vi har i uminnelige tider brukt områdene i fellesskap, men selvfølgelig har ikke alt vært statisk. Distriktet har godt samspill og samarbeid med nabolagene og vil i fremtiden søke etter fellesløsninger som er akseptable og innenfor rammen av bærekraftig forutsetninger.

Norge har under henvisning til paragraf 110a i den norske grunnlov og til den norske loven av 12. juni 1987 nr. 56, under henvisning til forpliktelsene fastsatt i FNs internasjonale konvensjon av 1966 om sivile og politiske rettigheter, særlig art. 27, og ILO-konvensjon nr. 169 av 1989 om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater, påtatt seg å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe kan sikre og utvikle sitt næringsgrunnlag, sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.

Lakselvdalen-Lyngsdalen har beite- og flytterett i området som også er et konvensjonsområde. Fra gammelt av har dette vært naturlig drifts- og flyttemønster for

de som flyttet til og fra Lyngnehavøya. I teorien (bak et skrivebord) er det sikkert mulig å konstruere alternative løsningene – men det er forskjell på akademisk og praktisk reindrift. Det handler om respekt og ta mennesker på alvor.

I dag handler det i realiteten kun om fordeling av knappe ressurser og om å overleve. Det må eksistere samme virkelighetsforståelse og prosessen må være skikkelig forankret hos alle parter. Disponible ressurser må være avklart og rammebetingelser fastsettes. Det er allmenn kjent gjennom media og styringsorganer at svenske samebyer mangler forsvarlige vinterbeiter. Ytterligere utvidelse av sommerbeiter på norsk side, vil bare forsterke vinterbeiteproblematikken deres. Ting må sees i sammenheng. De fleste samebyer på svensk side må nødføre reinflokkene sine om vinteren.

Områdestyret i Troms vedtok i møte 6. mai 2011 om at reiene tilhørende svenske Könkämä sameby pålegges å flytte all rein ut fra Marknes/Tamokdalen til deres rettmessige områder. I straffesaken angående tvist om forelegg ble reiene imidlertid frikjent. Årsaken var saksbehandlingsfeil.

Begrunnelse

Områdestyret vurderte at det forelå brudd på reindriftslovens bestemmelser om hvem som har beiterett i dette området. Videre har Områdestyret vurdert at det foreligger offentlige interesser i saken. Med bakgrunn i dette er Områdestyret forpliktet til å fatte pålegg etter reindriftslovens § 75 for å bringe det ulovlige forholdet til opphør.

Det tradisjonelle drifts- og flyttemønsteret må sikres for reinbeitedistrikt 19/32T. Distriktet må ha beite- og flytterett over norsk landejord i Indre-Troms – bruke fjellområdene mellom Signaldalen og Tamokdalen innover Parasdalen, Stordalen og Gålda (treriksrysa) som høstbeite og oppsamlingsområde. Distriktet flytter gjennom området om våren uten nevneverdig opphold. Om høsten ankommer de førte dyrene området i månedskifte September/oktober. Når hele flokken er samlet og siste dyrene er ute av sommerbeitet, starter høstflyttingen mot vinterbeitet. Normalt skjer dette i månedskifte November/desember. Avgjørende faktor er klimaforhold. Flytting på barmark med usikre is osv. er ikke å foretrekke. Vi må også tilpasse oss distrikter vi skal flytte igjennom.

Vi håper at søknad om fornying av sperregjerdene over Balsfjordeidet og sperregjerdet på sørsiden av oppsamlingsområdet ved riksgrensen Norge-Sverige blir en realitet så snart som mulig.

I dag opplever vi at oppsamlingsgjerdet i Vassdalen blir sabotert årlig. Dette er et grovt kriminell handling som er gjenstand for påtale og straffreaksjoner samt erstatningsansvar.

12 UTFORDRINGER OG PROBLEMER:

Statsforvaltning kan påføre mennesker mye utrett hvis den ikke er påaktet/varsom ved interne konflikter mellom samene selv. Særlig i situasjoner hvor sosiale forhold spiller inn

og hvor det er bakenforliggende årsaksforhold som først må løses. Radikaliseringer hos enkelte miljøer er veldig farlig og fører ikke til noe positivt - noe omverden har mange eksempler på. Krav om enerett på store landområder er et eksempel på avvik fra det nomadiske systemet med gjensidig og felles utnyttelse av ressurser.

Interne konflikter har ikke oppstått med grålysningen, men på grunn av et system som ikke tok hensyn til de kulturelle strukturene og sosialantropologiske elementene.

Det burde vært tatt lærdom av fornorskningsprosessen og på kke velfunderte tiltak, omstillinger mv.. Inndelingen av vinterbeiteområdene har tatt sin tid. Der hvor det er de største utfodringene, er også der det er utforderiger med for høyt reintall ift beitekapasiteten. Man løser ikke et reintallsproblem ved å utvide vinterbeiter for noen. Det er tross alt sommerbeitet som er begrensningen. Hvis et distrikt ikke kan selge slakteflokken i september/oktober før innflytting til vinterbeiter - da har man et meget seriøst problem.

Et legitmt og trovedig prosess må på plass snarest. Altfor mange reineiere har lidt unødige og angsten og usikkerheten har satt preg på mange. Mennesker har noen få grunnleggende psykologiske behov. To av disse er behovet for trygget og behovet for vekst. At noen opplever konstant utrygghet for sine vinterområder skaper akkurat ikke vekst verken hos den enkelte individ eller reindriften som et kollektivt system. Resept for å løse ressurskrisen er rett og slett å skape trygghet. Visshet om at den enkeltes vinterbeiteområde er beskyttet mot andres overbeiting og okkupasjon, gir mening og skaper grunnlag for langsiktig og velordna bærekraftig planlegging.

Distriktet er veldrevet med ungdommelig mannskapsstyrke og vilje til å lykkes. Distriktets interne policy er å bevare naturen og bruke den på en mest mulig skånsomt måte. Naturen er bare til låns fra neste generasjon. For å få mest mulig miljømessig grunnrente (avkastning) og verdiskapning (miljømessig, samfunnsmessig, økonomisk, kulturelt) må viljen til langsiktig planlegging gå foran behovet for kortsiktig raske gevinster. Reindriften er ikke bare en næring, den er også en livsform.

Sett under ett, så har distriktet solide beiteområder som vårbeiter og kalvingsland, sommerbeiter, høstbeiter og vinterbeiter. Flytteleien er meget inntakt og avstanden mellom sommer- og vinterbeiteområdet er akkurat passe og tilpasset det samlede flyttesystemet og klimatiske forhold.

Det mest prekære og kritisk suksessfaktor er så snart som mulig å få etablert reinsperregjerder på strategiske områder. Dette vil redusere den motoriserte ferdselen betraktelig, holde flokken under kontroll, effektivisere slakteuttaket og ha positive

innvirkninger på HMS. Det er forståelig at enkelte distrikter må ha mye større reinflokker enn behovet for halvparten av flokken må utgjøre en risikokapital pga. uforutsigbarhet. Dette er en slags "diversifisering" fordi relevant risiko i reindriften er vanskelig å beregne. Klima, adferd fra ekstert hold mv. er faktorer som er utenfor distriktet kontroll. Diversifiseringen vil reduseres med økt kontroll - med eks. sperregjerder osv.

Utfordringen generelt sett er å syntetisere forskningsresultater fra flere disipliner og bearbeide disse til å passe inn i et helhetlig bilde, for dermed å høste fruktene av arbeidet på en måte som gjør at teorien kan anvendes i praksis.

Landbruksdepartementet må også på lik linje som for reindriften, fastsette et optimalt bærekraftig høyeste tall for utmarksbeitende husdyr som saur, geit, kyr osv. Dette primært av miljø- og beiteøkologiske spørsmål og sekundært av næringspolitiske fordelingsspørsmål. Problemet knyttet til forvaltningen av fellesressurser, kan illustreres ved "allmenningens tragedie" – et resonnement som økologen Garret Hardin brukte på kvegdrift i utmarka. Alle økte dyreantallet uten å ta hensyn til helheten. Ut fra en kortsiktig økonomisk vurdering, vil det for den enkelte ressursbruken ofte "lønne seg" å ta ut hva han maksimalt klarer, uavhengig av om dette fører til en overbeskatning – og kanskje ødeleggelse av en hel kulturs naturgrunnlag.

1 desember 2022 varslet distrikt om uholdbare og kritikkverdige forhold for både distriktet samlet sett og for den enkelte utøver:

1. Uholdbart rovviltsituasjon med årlig kalvetap på ca. 70%
2. Manglende infrastruktur som sperregjerder – som medfører fysisk belastning for mennesker osv.
3. Uholdbart situasjon vinterstid med konflikter og klimaendringer
4. Gjennomflytting og utfordringer
5. Vern av sommerbeitet med massivt ferdsel – inngrep og brudd på menneskerettigheter

13 AVSLUTNING

På grunn av usikre rammebetingelser og uklar regelverk, tar distriktet forbehold om endringer i distriktsplanen. Reindriften må planlegge sin drift og utøve den under usikre forutsetninger og forhold. Flyttesystemet og driftsmønsteret kan endres mye på grunn av særlige forhold og andre ekstraordinære omstendigheter. Den nye reindriftsloven, konvensjonsforhandlinger, ny distriktsinndeling, vern, økende ferdsel og inngrep osv. skaper en uforutsigbar tilværelse.

Distriktsplanen er ikke uttømmende, men gjengir i hovedtrekk flytte- og driftsmønsteret for distrikt 19/32T. Planen beskriver reindriften ved normale beite- og driftsforhold.

Distriktet kan ikke belastes for feil og mangler i planen. Språkbarrierer og reindriftsterminologien skaper til tider vansker med å oversette til et annet språk. Derfor

kan meningen i noen tilfeller fravike fra det som står på norsk i planen. Vi har skrevet planen i beste mening. Det å få med alle eventualiteter, ville bli en "endless conversations".

Planen må på ingen måte oppfattes som en "våpen" for å begrense andre interesser, men heller som en kunnskapsformidling for å skape forståelse, relasjoner og finne felles mål og vinn/vinn-løsninger. Opp gjennom tiden har det vært interessekonflikter og misforståelser mellom reindriften og andre brukerinteresser. Det er viktig å huske at en konflikt er en mulighet og utvikling. Den gir oss grunn til å bryte med våre tilvante handlinger og tenkemåter.

Vi håper til slutt at forvaltningsmyndighetene og eksterne interessenter viser stor oppmerksomhet til reindriften og til de utfordringer som eksisterer.

Vi ber Hans Majestet Kong Harald om å beskytte den samiske tradisjonen og sikre fortsatt reindriftsgrunnlaget for familiene i distrikt 19/32T (siida Dommat ja Unnit)

14 VEDLEGG

14.1 Barmarkskjøreplan (kart)
(ettesendes – avventer digitalisering)

14.2 Flytte- og trekkeleier samt oversikt gjerder/anlegg
(ettesendes – avventer digitalisering)

15. REFERANSER

Nissen, Kristian. 1911. Finnmarken renbyer

Steen, Adolf. 1956. *Bind III: Kautokeino studier*. Oslo: Norsk Folkemuseum

Vorren, Ørnulv. 1962. *Finnmarksamenenes nomadisme*. Oslo: Universitetsforlaget

Paine R: (1981): *Heards of the Tundra: a portrait of saami reindeer pastoralism*. Washington: Smithsonian Institution Press

Prosjektdokumenter fra 1996 – 2000 "Ny distriktsinndeling i Vest-Finnmark

Nellemann, Christian (1997). *Utbygging og forstyrrelser sett i relasjon til tap av beitearealer for reinen*. I rapport fra fagseminaret i Kautokeino 10-12 oktober 1997. Reindriftenes fagråd.

Norut NIBR Finnmark, rapport 2006:5: hyttebytting i reindriftsområder

Norut informasjonsteknologi (1995). Vegetasjons- og beitekartlegging i Finnmark og Nord-Troms

www.rovbase.no

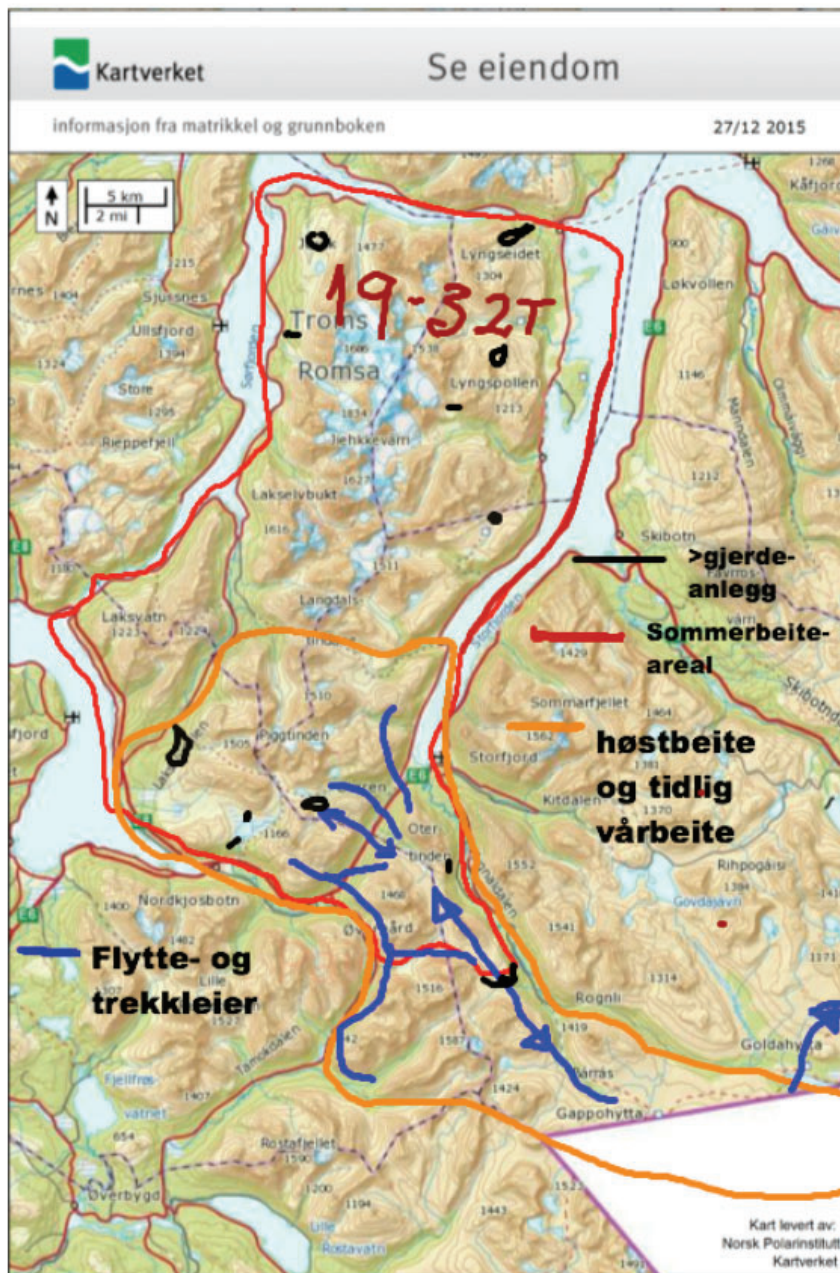
<http://dnweb10.dirnat.no/Rovbase30Innsyn/Contentpages/InnsynErstatningReinSokeresultat.aspx?Arbeidsomrade=InnsynErstatningRein>

Ressursregnskapet for reindriftnæringen 2005-2012 link:

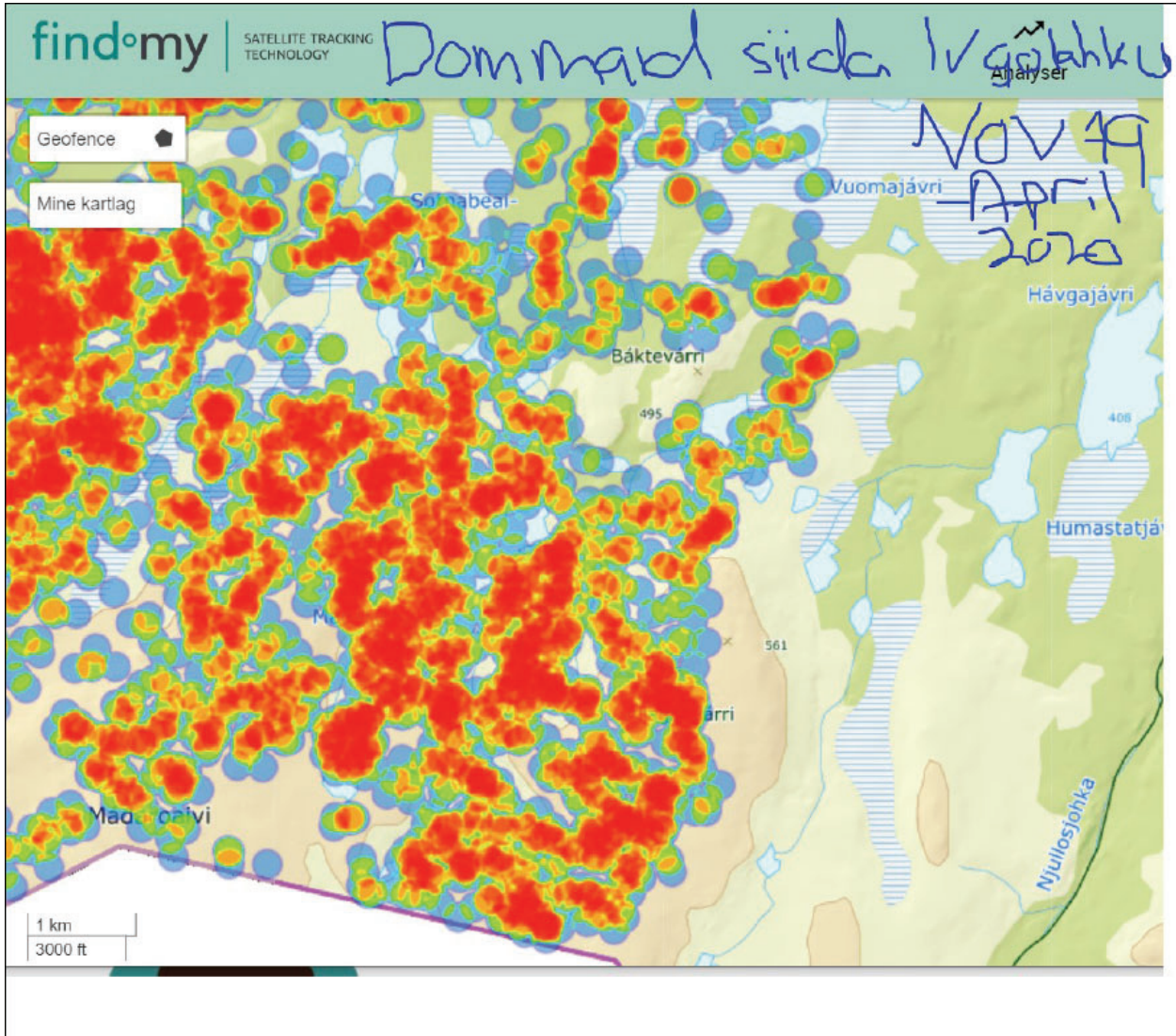
http://www.reindrift.no/asset/1627/1/1627_1.pdf

http://brage.bibsys.no/hvo/bitstream/URN:NBN:no-bibsys_brage_38266/6/master_bongom.pdf

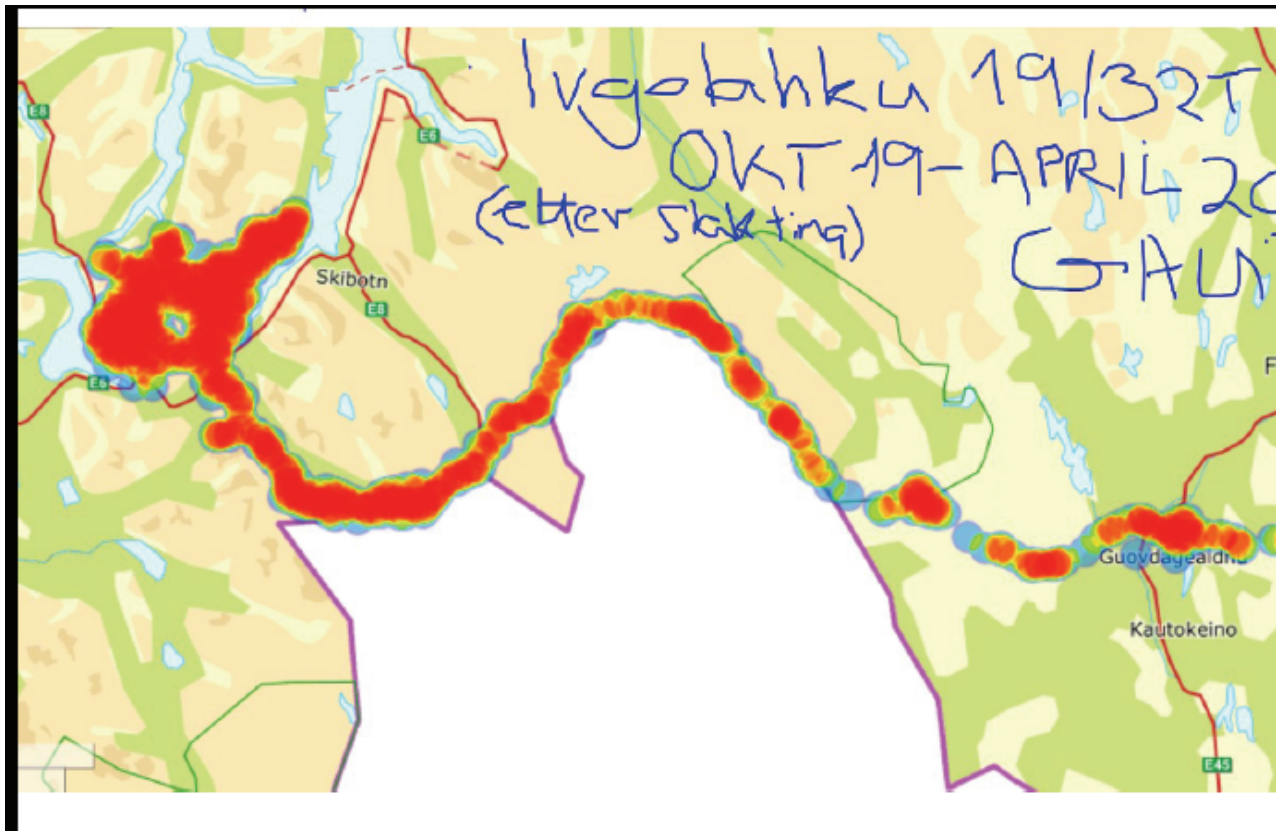
Sommerbeite Og høstbeite/Oppsamlingsområde

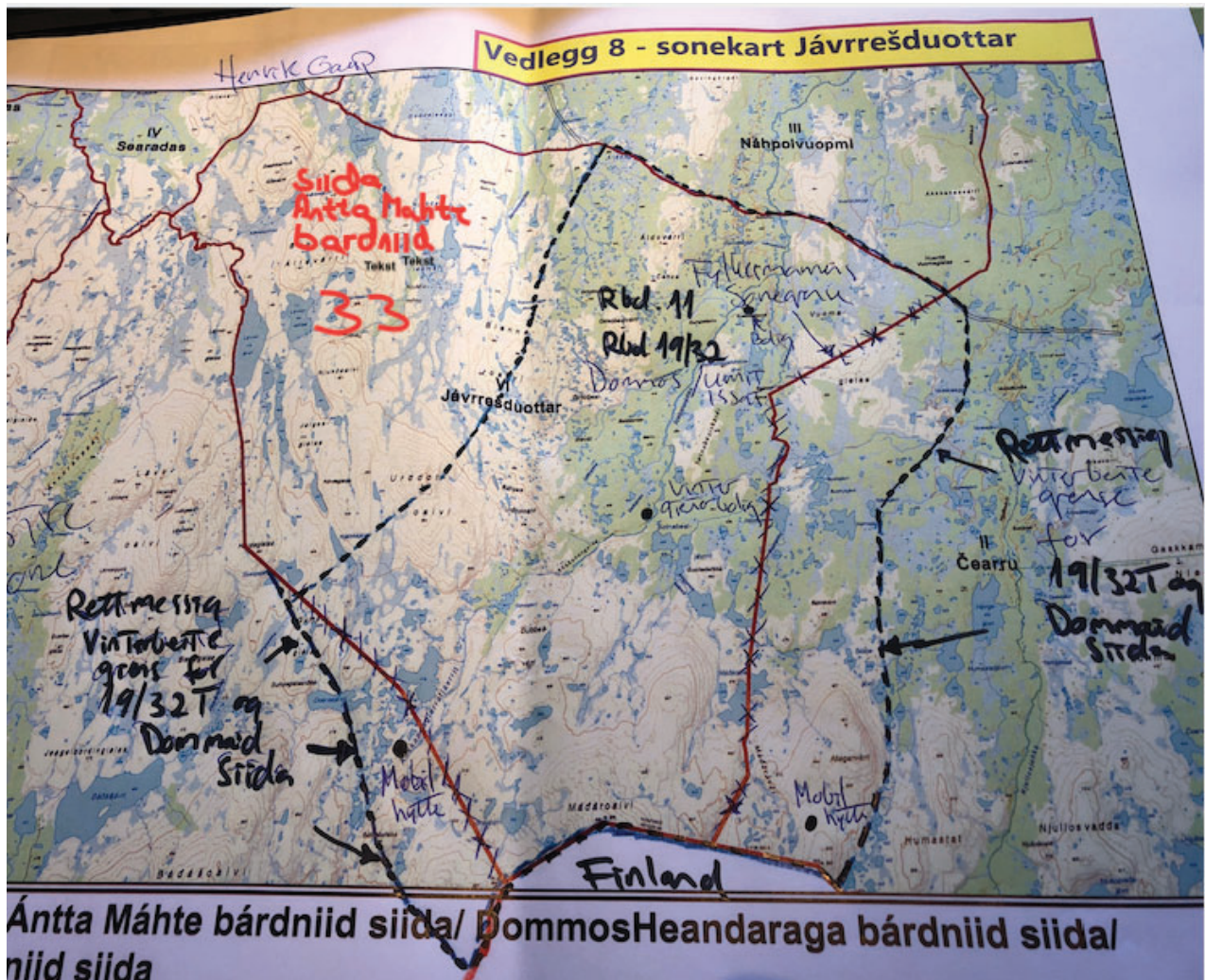
Vinterbeiting i Allaganoaivi og Vuomagielas

Drifts- og flyttemønster om høsten - fra ommerbeite til vinterbeite

Vinterbeiteområdet til siida Gaup og Turi (Dommat ja Unihat)

ORDLISTE

Begreper og definisjoner

Arealbrukskart

Arealbrukskartene er digitaliserte reindriftskart, og dekker samtlige reinbeitedistrikter i Norge. Kartene inneholder forskjellige arealbrukstema, herunder årstidsbeiter, trekk- og flyttleier, gjerder og anlegg. Reindriftskartet er tilgjengelig på NIBIO sin nettside (Kilden).

Beitehage

Et lukket, større gjerde der reinen samles og oppbevares i påvente av å føres inn i et arbeidsgjerde.

Bruksregler

Distriktets interne plan som blant annet skal inneholde regler om beitebruk, reintall, bruk og vedlikehold av gjerder og andre fellesanlegg osv. Bruksregler er unntatt offentligheten.

Brunstområder

Reinen går i brunst i perioden fra slutten av september til midten av november, og da samler oksereinen simleflokkene til parring. I denne tiden er det viktig at reinen får ro og unngår forstyrrelser. Forstyrrelser i denne perioden kan medføre dårligere produksjon og dermed reduserte inntekter. Brunsten bremser flokkens bevegelighet og derfor behøver man et enhetlig, ubrutt brunstområde med lengre beitevarighet.

Distriktsgrense

Grense mellom to eller flere reinbeitedistrikt.

Distriktsplan

En offentlig plan om reindriften som gir de opplysninger om reindriften i distriktet som er nødvendige for at reindriften interesser blir best mulig ivaretatt i den offentlige planleggingen.

Distriktsstyre

Administrasjonen i et reinbeitedistrikt. Skal ivareta reindriftsinteressene i distriktet, samt reinbeiteressursene i samsvar med gjeldende bestemmelser.

Duodji

Tradisjonell samisk kunsthåndverk og husflid.

Flytte- og trekklei

En lei eller trasé i terrenget der reinen enten drives fysisk av mennesker eller trekker av seg selv.

Fangarm

Ledegjerde ved inndriving av dyr til et arbeidsgjerde.

Feltslakteanlegg

Gjerdeanlegg som brukes ved feltslakting av rein og til opplastning av rein som skal til slakteriet.

Flyttlei

En lei eller trasé i terrenget der reinen drives fysisk av mennesker mellom ulike beiteområder og sesongbeiter. Reinen kan oppholde seg på en flyttlei opptil flere dager. Ofte er det praktiske og topografiske forhold (terrengformasjon, bebyggelse skogsforhold o.l.) som gjør at flyttleien ikke kan være bredere enn det den faktisk er, og som gjør at bevaring av flyttleier er særs viktig. Flyttleier må ikke stenges jf. reindriftslovens § 22. Med til flyttlei regnes også faste inn- og avlastningsplasser for transport av rein.

Forstyrrelser

Direkte eller indirekte forstyrrelser av rein eller dets habitat som følge av menneskelig aktivitet.

Gjeterhytte

Hytte som benyttes av de som gjeter reinflokken, og som er oppført hvor reinen befinner seg over lengre perioder.

Høstbeiteland

Høstbeiteland er ofte områder der reinen bygger seg opp etter insektplagen og spres påleting etter sopp. Høstflyttingen foregår mer spredt og over lenger tid enn vårflyttingen.

Sommerbeiteland

Sommerbeiteland er områder som regel over skoggrensa, der reinen oppholder seg midtsommers og får dekket sine behov for beite, ro, avkjøling og minst mulig insektplage innenfor korte avstander. Om dagen står reinen gjerne på snøflekker, mens den beiter ned dalfører med rikere beiter om natta og på kjølige dager.

Inngrep

Tiltak som medfører innskrenkninger for reindriften. Enhver forstyrrelse som er med på å nedsette beitetiden og beitekvaliteten og øke energiforbruket hos reinen, samt fysiske arealinngrep i beiteområder.

Kalvingsområde

Under kalvingsperioden knyttes båndene mellom simle og kalv. Simlene beiter derfor ofte i små grupper og gjerne litt spredt for hverandre. Hvis simlene skremmes bort fra kalven uten at det har skjedd en slik preging, er kalven svært utsatt for tap. Forstyrrelser i kalvingsperioden kan også få innvirkning på kalvevektene. Dette har sin årsak i at forstyrrelser kan virke inn på simlas melkeproduksjon, samt at kalvene ikke får ro til å die. Kalvingsland og tidlig vårland er de deler av vårbeiteområdet som beites tidligst og hvor hoveddelen av simleflokken oppholder seg i kalvings- og parringsperioden.

Låste beiter

Beiter som er utilgjengelige på grunn av is og snø (klimatiske forhold).

Luftingsområder

Når det er varmt er det viktig at reinen har luftingsområder tilgjengelig. Luftingsområder kan være vindutsatte høydeområder, høydedrag som ikke blir snøfrie i løpet av sommeren, skyggeområder, tette skog eller berg. På disse områdene kan reinentrekke for å komme unna insekter og for å kjøle seg ned på varme sommerdager.

Dersom rein, som følge av et inngrep ikke får tilgang til luftingsområder, vil det kunne føre til at reinen vandrer mer og kan medføre til vekttap.

Merkegjerd

Gjerdeanlegg hvor det foretas merking av rein om sommeren eller høsten.

Midlertidig gjerde

Gjerde som settes opp når det er behov for det. Det trenger ikke oppføringstillatelse og det skal fjernes etter bruk. Se reindriftingslovens § 24.

Minimumsbeite

Minimumsbeiter er det årstidsbeitet som begrenser distriktets reintall, og er muligens det viktigste grunnlaget for fastsettelsen av øvre reintall for distriktet.

Vårbeite for okserein

Oksebeiteland og øvrig vårlend, der okserein og fiorårskalver oppholder seg i kalvingstida. Hit kan også kalver med simler trekke senere på våren.

Områdegrense

Grense mellom 2 reinbeiteområder, feks. mellom Reinbeitedistrikt 22 i Vest-Finnmark reinbeiteområde og Reinbeitedistrikt 16 i Øst-Finnmark reinbeiteområde.

Oppsamlingsområde

Område med naturlige avgrensninger hvor reinen samles midlertidig under innsamling, før flytting, kalvemerking, skilling, pramming eller slakt.

Rammebetingelser

Rammebetingelser i reindriften er knyttet til grenser mellom reinbeiteområder, distrikter og siidaer, samt bruksregler, beitetider og reintall.

Reinbeitedistrikt

Reinbeiteområdet er delt inn i flere reinbeitedistrikter (etter reindriften § 6).

Reinbeiteområde

Største forvaltningsenhet innenfor det samiske reindriften området (etter reindriften § 4).

Reindriften anlegg

Reindriften anlegg er ikke tilfeldig plassert i terrenget. De er lokalisert til områder der det er lett å få reinen inn i gjerdet, da blant annet på grunn av topografien i området. I tillegg vil bruken av anlegget være avgjørende for hvilke andre faktorer som er viktige. Her nevnes bruk av anlegget knyttet til merking, skilling og slakting. Et slakteanlegg må gjerne være nær vei, mens et merkegjerde må være på en luftig plass med tilgang til vann. Forstyrrelser i dette området vil vanskeliggjøre arbeidet med reinen, noe som kan føre til at reinen må være i området lenger enn nødvendig.

Det kan generelt sett innebære produksjonstap og utgifter i form av merarbeid.

Reindriftsloven

Lov om reindrift av 15. juni 2007 nr. 40.

Reindriftsvei

Veg som er bygd for bruk under reindrift, f. eks. til reindriftsanlegg.

Reinmerke

All tamrein tilhørende en og samme eier har et unikt øremerke. Merkene blir unike ved å kombinere ulike snittformer. Innenfor distriktet skal all rein øremerkes ved snitt i øret med eierens registrerte merke. Merking av rein og registrering av rein reinmerke er regulert i reindriftslovens kapittel 5.

Ressursregnskapet

Årlig publikasjon utgitt av Landbruksdirektoratet. Ressursregnskapet er et økologisk regnskap over reindriftras ressursgrunnlag og ressursutnyttelse.

Samiske reinbeiteområde

Det området hvor den samiske befolkningen har på bakgrunn av alders tids bruk rett til å utøve reindrift, innenfor delene av fylkene Finnmark, Troms, Nordland, Nord Trøndelag, Sør-Trøndelag og Hedmark hvor reindriftssamene fra gammelt av har utøvetreindrift.

Siida

Geografisk og sosial betegnelse for en gruppe av reineiere som utøver deler av driften i fellesskap innenfor et bestemt areal. Se reindriftslovens § 51.

Siidaandel

Begrepet siidaandel ble innført ved reindriftsloven av 2007 som erstatter den tidligere driftsenheten, slik den fremkom i reindriftsloven av 1978. Siidaandel er en familiegruppe eller enkeltperson som er del av en siida, og som driver reindrift under ledelse av en person eller av ektefeller eller samboere i fellesskap (reindriftslovens § 10).

Skillegjerde

Gjerdeanlegg som brukes til skilling av dyr. Kan være i bruk flere ganger i året.

Sperregjerde

Permanent gjerde som sperrer for rein, f.eks. mellom reinbeitedistrikter, for å hindre sammenblanding.

Særverdiområde

Med særverdiområder/hensynssoner menes flyttlei, trekklei, brunstland, kalvingsland, sentrale luftingsområder, samt områder i og ved anlegg til merking, skilling og slakting.

Særverdiområder er områder med viktig betydning for produksjon.

Totalregnskapet

Årlig publikasjon utgitt av Landbruksdirektoratet. Totalregnskapet er en publikasjonsomviser det samlede økonomiske resultatet for reindriften totalt og regionalt.

Trekkleier

Reinen er avhengig av å kunne veksle mellom beiteområder, samt ha fri tilgang til de ulike delene av hvert enkelt årstidsbeite. Trekkleier er naturlige ferdselsårer der reinenuhindret og naturlig trekker, uten menneskelig driving, mellom viktige beiteområder.

Årstidsbeiter

Reindriften bruker forskjellige årstidsbeiter i løpet av et reindriftsår. Årstidene som brukes kalles vinter, vårvinter, vår, forsommer, sommer, høst, parring og høstvinter.

Hvert enkelt årstidsbeite har særegne kvaliteter som gjør det spesielt egnet til reinens bruk den bestemte årstiden. Det medfører at reindriften er avhengig av alle årstidsbeitene, og hvis man tenker at all inngrep blir lokalisert til et årstidsbeiteområde, kan det føre til at reindriften ikke kan overleve på tradisjonelt vis på de øvrige årstidsbeitene.

Årstidsbeitene er et resultat av variasjonen i naturen. F.eks. krever gode vinterbeiter næringsfattig berggrunn og lite snø. Kalvingslandet krever godt lende og at simlene får tilgang til næringsrike grøntbeiter som først smelter fram om våren.